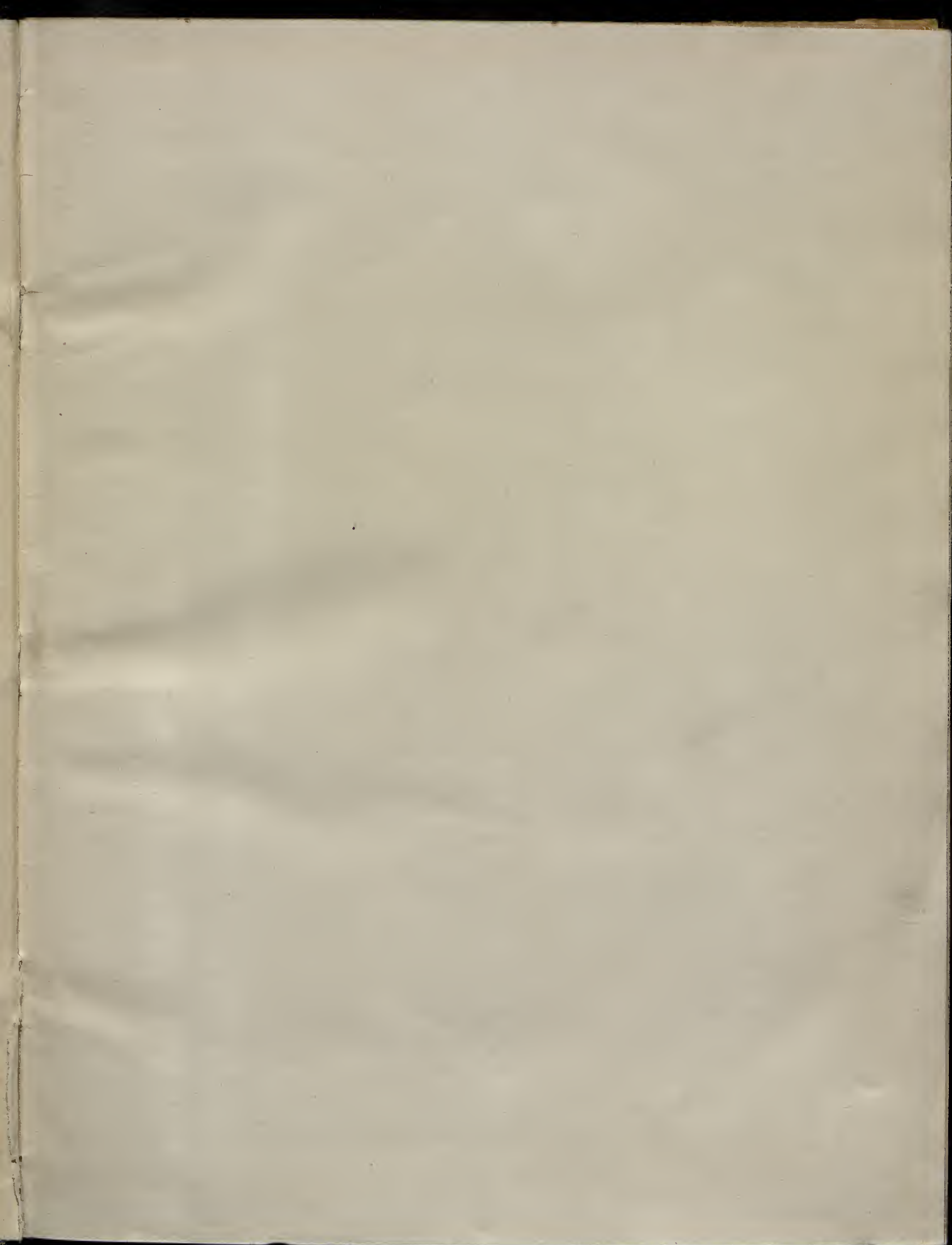

I-308

ԱՄԵՐԻԿԱՆ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

The Weekly **AVEDAPER**, American Bible House, Constantinople.

ՀԱՏՈՐ ԿԲ

Կ. ՊՈԼԻՍ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 2, 1909

ԹԻՒ 1

ԱՐՏՈՆԱՏԵՐ

Ժ. Բ. ԿՐԻՆ

ՏՆՕՐԷՆ-ԽՄԲԱԳԻՐ

Ս. Մ. ԱՂԵՆ

ԲՈՎԱՆԳՈՒԹԻՒՆ

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆՆԵՐ

Նոր տարին

Անցեալ տարուան վրայ անարկ մը

Բողոքական յեղափոխութիւնը

Ներքին կեանք

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

Աղօթքի հրաշալի պատասխան

Բամբասանքի ականջ մի դներ

ԳԻՏԱԿԱՆ

Վատնում

ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՅՕԳՈՒՍԾԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ԲԱԺԻՆ

Նոր տարիի զանգակներ

Խմբագրական ազդ

Նշանաւոր քարոզիչներ որոնց ունկնդրած

Եւ Լոնտոնի մէջ

Կամքին փառաւորումը (ոտանաւոր)

Ընկերային հարցեր

Հայ կեանքը

Ճշմարիտ ընկերվարականութիւն

Սովը խնուսի մէջ — աղեկեզ կոչ մը

Էմմանուէլ եկեղեցի

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Յ. Յ. ՄԱՆԻՍԱՃԵԱՆ

ԹԷՆԻՍԸՆ

ՅՈՎԱՍ. Տ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

Յ. Թ. ԳԱՅԱՆԵԱՆ

Յ. ՊՈՒՃԻԳԱՆԵԱՆ

Հ. ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ

Լ. Ջ. ԶԷՅՄՊԸՐՍ

ԱՐՇԱԿ Կ. ԹԻԹԻՆՆԵԱՆ

ՄԻՀ. ՆՈՒՐՃԵԱՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ա. Յ. ՊՕՅՍՃԵԱՆ

ՅԻՆՃԱՆՃԸԼԱՐ ԵՕԳՈՒՇՆԻ

اوه داپر هفته لى غزته — در سعادتمند بايل هاوسده

ԱՒԵՏԱՐԵՐ

ՇԱԲԱԹԱՅԵՐԹ

ՀԱՅՆԵՐԷՆ, ՀԱՅԱՍՏԱՌ ԹՈՒՐԿԵՐԷՆ

(ԱՆԿԵԼԻՍՖՈՐՈՍ)

ՅՈՒՆՍՏԱՌ ԹՈՒՐԿԵՐԷՆ

Խմբագիրներ Հ. Մ. Ալեք
Հ. Ս. Պարսնը
Յ. Դ. Գրիգորեան

Պայպը Հառա, Սթամպուլ
Կ. պոլիս, Թուրքիա

THE AVEDAPER

(ANGELIAPHOROS)

A WEEKLY PAPER

PUBLISHED IN

ARMENIAN, ARMENO-TURKISH, AND
GRECO-TURKISH

EDITORS H. M. ALLEN
H. S. BARNUM
H. K. KRIKORIAN

Offices: American Bible House
Stamboul, Cons/ple, Turkey

TERMS

An. Subscrip. Ps. 40
U. S. A. \$ 2
England Shils. 8
Other countries Frs. 10

Single Copy 30 Paras

Advertising rates on
application

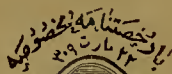
ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Տարեկ. բանեգին 40 Դհ.
Ամերիկայի հմր 2 Տոլ.
Անգղիոյ ,, 8 շիլին
Ռուսիոյ եր-
կերներու ,, 10 Պր.

Ձեռքէ հատը 30 փար-

սանուցման գիները
չափաւոր

ՊԱՏԱՆԿԱԿՈՒՄ

ՊԱՏԱՆԿԱԿՈՒՄ

Թէյի մեծ վաճառատուն, Կ. Պոլիս, ձեռքով պէյ
խանին տակ :

Վաճառատունիս թէյերը ուղակի կը ներմուծ-
ուին Չինաստանէ, Սէյլանէ, Հնդկաստանէ, Ճա-
վայէ և Ճարմանէ :

Ամենէն դժուարահաններն իսկ կընանք գոհա-
ցընել մեր թէյերու թարմութեամբ, հոտովն ու
համովը : Մանաւանդ վնասեցէք խառնուրդներն,
որ կը ծախենք մեծ ու փոքր քանակութեամբ և
ամենէն նպատակաւ պիտի տրուի : Ձեր հիւրերուն փո-
խանակ վնասակար ոգելից ըմպելի հրամայելու,
մեծարեցէք զանոնք օգտակար թէյերով :

Ուշադրութիւն մարքային : 40—52

Կ. Եւփրատէան Յ. Խաչուրէան

Գ. ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ

ՀԱՆՐԱԳԻՏԱԿԱՆ ՕՐԱՅՈՅՑ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

Հասցիւն Արեւելեան Ուրբանայի յարկայեալ

Համապարփաւ Խրիմեան և Իզմիրլեան Հայրիկներու
լուսանկարներով և 72 էջ յաւելուածով 60 փարա
Ընդարձակ 13 լուսանկարներով և 392 էջ յաւել-
ուածով 3½ դահ. : Պարտաւորութիւնը ընտիր, շահե-
կան և ամէն վիճակի, սեռի և հասակի անհրաժեշտ,
միշտ թարմ և օգտակար : Մրցանակաւոր խնդր-
ներ : Պարկէթեր. — Խրիմեան և Իզմիրլեան Հայ-
րիկներ, Տեղապահ Թուրքեան Սրբազան, Ստե-
փաննոս և Արշարունի Սրբազաններ, Վեր. Յ.
Թաշճեան, Վեր. Ճէնանեան, Տոքթ. Աւետիս Ե-
րեցեան, Կեսարիացի Հայ նահատակը, Ուրֆայի
Աւետ. Եկեղեցին, Միս Շաթթըզ Հայ որբերու և
այրիկներու բարերարութիւն, Բրօֆ. Հայկազեան և
Վեր. Շմաւոնեան : Փոփալ զննել. Դեռ չպատահ :
Կ'զանուի միայն առաջնակարգ գրալուստոսաց քով :
Կեդրոն Մաթթէոսեան տպարան : 8—15

ՏԱՐԵՐ

Ա.Բ.Ա.Թ.Ա.Թ.Ե.Ր.Թ.

Ա.ԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՔԵՐ, American Bible House, Constantinople.

Ե, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 2, 1909

ԹԻԻ 1

ԽՄԲԱԳԻՐՆԵՐ

Հ. Ս. ՊԱՐՆԸՄ, Յ. Գ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆՆԵՐ

ՆՈՐ ՏԱՐԻՆ

Հ. Մ. Ա.

Տարի մը առաջ ոչ ոք պիտի համարձակէր գու-
ակել թէ 1909ի սկիզբը Օսմ. Պետութիւնը սահ-
մանադրական կառավարութեան մը տակ պիտի
տնուի: Եւ սակայն կը գտնուի: Լոկ այս իրողու-
թիւնը համոզելու է ամէնէն տարակուսող միտքը
է մարդկային գործերը կը տնօրինուին իմաստու-
րեան մը և զօրութեան մը, որոնք մարդկային չեն
ուրեցելու է (թէ և գոյախտաբար չուրեցներ) այն
հատեցնող յոռեանները որոնք հրաշալի փոփո-
ւութեան մը տակ, զոր իրենց գերազանց իմաս-
տութիւնը չնախատեսեց, արդէն իսկ այնպէս կը
կրկնայայնեն թէ դէպքերը անխուսափելի կերպով
և սղէտի և ձախողութեան կողմ կ'ընթանան: Տգի-
ւութեան և յոռի վարչութեան բաղմամբ հետե-
ւանքները չանարեւութացան սահմանադրական դրո-
ին ծածանմամբ: Հարկաւ ոչ, Անհնար էր այդ
նակաւին տարականութիւն կայ, տակաւին արհա-
նարանք կայ օրէնքի ու կարգի հանդէպ: Անշուշտ
և զգեստի ակոսները մէկ բողբոջն չեն մաքրուի:
Ջրաորութիւն և կարօտութիւն կայ գրեթէ սովի
անգող: Այո, բռնաւորներու և աւազակներու
տեւէն նիւթական միաթափութիւն և բարդաւա-
ռած չեն գար: Ասոնք ցաւալի և խիստ իրողու-
թիւններ են որոնց կուրծք տալու ենք մարդու
էս: Բայց մեղի ապացոյց մը չեն տար թէ ինչ
լիտի ըլլայ ապագան: Ներկան ակուր գուշակու-
թիւններով զբաղելու փամփայլ չէ, այլ մանա-

ւանդ գօտեպնդելու և մտադիւր այն մեծ գործե-
րուն ձեռնարկելու օրոնք մեր առջեւ կան: Եթէ,
նոր տարին թեակոխելու պահուն, զաւառի մեր
եղբայրներուն տառապանքը յիշելով չենք կրնար եր-
գել ու խնդալ, գոնէ կրնանք մեր կեանքով ցուա-
ցնել այն անգործ յոյսը, որ հաստատ նպատակէ
և առ Աստուած անփոփոխ հաւատքէ կը բխի:

Սահմանադրութիւնը ճակատամարտի հրաւիրող
փողի ձայնն է միայն: Յաղթանակը դեռ պիտի
չահուի: Սահմանադրութիւնը սկզբունքներու հրո-
չակում է և ոչ բռն իսկ կառավարութիւն մը:
Այս սկզբունքները, որոնք միակ բառի մը — ար-
դարութեան — մէջ կը բովանդակուին, դեռ պի-
տի գործադրուին ոչ թէ Խորհրդարանի որոշում-
ներով, այլ Ինքնաշարժութեամբ հանրական գործերով:
Սահմանադրութիւնը գործադրելու երազագոյն մե-
թոքը սա է որ ամէն հաւատարիմ հայրենասէր իր
կեանքը ամէն կերպով «կենդանի թուղթ մը» ընէ
անոր վեհ սկզբունքներուն: Պէտք չէ ուրեմն օր
նոր տարին թեակոխելու լաւատեսութեամբ մը,
որ հաւատքէ կը բխի և անյղկ կամքի մը նպա-
տակներով կը սնանի:

Աւելցէք ամանորի իր ջերմ շնորհաւորութիւն-
ները կը յղէ իւրաքանչիւր ընթերցողի, և կը մաղ-
թէ որ այս երկիրը յառաջիկայ տարի Աստուծոյ ա-
ռաջնորդութեամբ կրօնական գիտակցութեան վե-
րադարձում մը ունենայ և ընկերային ու քաղա-
քական բարեկարգութեան մէջ գոհացուցիչ յա-
ռաջիմութիւն:

ԱՆՅԵԱԼ ՏԱՐՈՒԱՆ ՎՐԱՅ ԱԿՆԱՐԿ ՄԸ
Յ. Գ. Գ.

ԱՆՅԵԱԼ 1908 տարին ինչպէս սկսանք և ինչպէս վերջացուցինք : Բռնակալութեան խաւարչտին ամպերուն և բռնաւորներուն տուած նեղութիւններուն և գործած անիրաւութիւններուն ներքեւ սկսանք , և մինչ տարւոյն կիսուն տակաւին կը կարծէինք թէ անիրաւութեան և հալածողութեան աղջամուղջին մէջ կը գըտնուինք , ահա յանկարծակի ամպերուն միջոցներէն Ազատութեան լուսաստիւռ արեգակը ծագեց : Ամբողջ երկրին վրայ Սահմանադրութիւնը իբրեւ թուաւոր մը իր մահիկ-աստղ թեւերը պարզելով բոլոր ժողովուրդները Օսմանեան երկրին բոյնին մէջ իբրեւ սիրելի ձագեր պատսպարելու վիճակին մէջ գըտնուեցաւ : Բանտերուն դռները խորտակուեցան և գերութեան չղթանքը կտորտուեցան և ջարդուփշուր եղան : մեր երկրին մէջ , որուն վրայ մօտիկ մաղուած էր , կեանքի նշաններ տեսնուիլ սկսան : Պատերազմի ամպերը , որոնք մեր երկրին հիւսիսէն , արեւելքէն և արեւմուտքէն հորիզոնը կ'աղօտացնէին , յանկարծ անհետացան և խաղաղութիւն տիրեց : Երկրին ներսերը իրարու արեան ծաւալի ժողովուրդներ եղբայրական զգացմամբ զրկեցին , ողջագուրեցին զիրար : դուրսը մեր այն թշնամիները որոնք մեզի դէմ մեքենայութիւններ կը նիւթէին , ոմանք ամչցան , ոմանք մեր դաշնակիցները եղան : Բաղադակիր թախարհն ամբողջ , այս փառաւոր փոփոխութեան առջեւ , պապանձեցաւ և յապուշ կրթեցաւ , և «Այս ինչ կը նշանակէ» ըսելով և աչքերուն չհաւատալով ետ քաշուեցաւ : Ինչպէս որ փոթորակի գիշերէ մը ետեւ , երբ արեգակը կը ծագի , գիշերուան ամպերուն բեկորները աստ անդ կը տարուբերին կը մնան , նմանապէս թէ և բռնակալութեան կռուակիցները մեր երկրին ինչ ինչ կողմերը իրենց երեսները կարծրացնելով կենալ կ'ուզեն , սակայն այլ ևս անոնց երեսները պաղած , և իրենք տկարացած են և իրենց վերջին շունչը փչելու վրայ կը գտնուին : Կը յուսանք թէ անոնք անցեալին մոռացութեան անկիւնը պիտի նետուին ընդ հուպ , և երիտասարդ Օսմանցի ազգը հսկայաքայլ պիտի յառաջդիմէ քաղաքակրթութեան մէջ : Նաեւ վերցուած ըլլալով մեր մամուլին վրայ ինկող դրաքննչի ահաւի ստուերը , այլ ևս աղատ չունչ կ'առնենք : Այլ ևս ստիպուած չենք Տարեգլխի Աղօթքի Եօթնեակի նիւթերուն մէջէն վերցնել թաղաւորներու և Հրեաներուն համար աղօթքը : Այլ ևս պէտք չէ մնալ , տարւոյն գէպքերը աչքէ անցընելու ատեն ,

տարուան միջոցին հին դրութեան գործած հալածողութիւններուն վրայ վարագործ քաշելու , և երեւակայութեան խոչորացոյցով գտնելու և մեծցընելու այն գործերը որոնք կարելի է իբրեւ առաքինութիւն մեկնել :

Եթէ ունինք ճշմարտապէս օգտակար դադափար մը , ազատ ենք զանոնք գրելու : Մանաւանդ մեր Խորհրդարանին , որ մեր վայելած Սահմանադրութեան երաշխաւորն է , վերջին ամսուն վերջին կիսուն մէջ շքեղ հանդիսաւորութեամբ բացուելովը այս պատուական յեղաշրջումը իր նպատակակէտին հասած է : Ուստի այս տարուան մեզի բերած օրհնութիւններուն շնորհիւ այսօր իբրեւ ազատ ժողովուրդ և իր գործը ինք անօրինող և վարող անկախ ազգ մըն ենք : Իրիկունը այն օրուան երբ Խորհրդարանը բացուեցաւ , քանի մը փոքրիկ մանչեր և աղջիկներ դուրս կ'ելլէին իրենց մեծօր հետ փողոցի լուսազարդութիւնները տեսնելու : Ժողովրդին բազմութիւնը , լամբարները և դրօշները կը դիտեն և ժամը մէկին ատենները առն կը վերապառնան : Անոնցմէ մէկուն սա խօսքերը լսեցի մինչ սպասուհի կնոջ կը պատմէր այս տեսած բաները : «Մենք մինչև Զէմպէրի Թաշ գացինք , և երբեք չվախցանք թէ և մեր քով մեծմայրէն զատ մէկը չկար : Գիտես որ հին ատենը չէինք կրնար երթալ , բայց հիմա ազատութիւն է , վախ չկայ » Մեր փոքրիկ զաւակներուն անգամ սա քաջութիւնը պարգեւող ազատութիւնը ինչ մեծ օրհնութիւն է :

Արդ , այս առթիւ շախ պիտի անք թէ ո՛վ է այս փոփոխութիւններուն և այս օրհնութիւններուն Աղբիւրը , և մեր շնորհակալութիւնները մատուցանենք Անոր : Երբեմն շատ դժուար է դէպքի մը ճշմարիտ պատճառը ստուգել , Մարդիկ առ հասարակ դէպքի մը պատճառը անկէ առաջ պատահած դէպքի մը մէջ գտնել կ'աշխատին : Մոնուկը համապատ կերակուրին պատճառը խոհարարը կը կարծէ : Կը խորհի թէ իր Ծնունդի նուէրները Թանթիզու Պապան կու տայ : Եւ շատ անգամ դէպքերուն ճշմարիտ պատճառը մեզմէ ծածուկ կը մնայ : Հո՛ս ալ այս է ճշմարտութիւնը : Թէ և սա Յեղաշրջումէն առաջ Գ. բանակը , Երիտասարդ Թուրքերը , Հայ Յեղափոխական կուսակցութիւնները , են , կը տեսնենք , ճշմարիտ պատճառը ասոնցմէ գեր ի վերոյ և համայնից Դատաւոր Ասաուածային Զեռքն էր : Երեսուն միլիոն ժողովրդին խաղաղութիւնը ապահովող , այս ընդարձակ երկրին բազմազան տարրերը միութեան բերող , պատերազմի ամպերը փարստող , արանց

արեան մեծ յեղաշրջում մը գործող, և այս բոլորը եղբայրակցութեան հիման վրայ հաստատող զօրութիւնը, ըստ Մէթիու Արնըլտի, «ոչ թէ մեզմէ, արարածներէս, այլ՝ դարձեալ խաղաղութեան համար գործող զօրութիւնէն», այսինքն Աստուծոյ, ըլլալու է։ Եւ ահա, մինչ այսօր այս անցեալ տարուան վրայ ակնարկ մը կը նետենք, այս մեծ յեղաշրջման և փոփոխութեան ճշմարիտ Պատճառին շնորհակալութիւն կը մատուցանենք ի սրտէ։

Երբեք, Աստուածային սոյն պարզեւին յարգը ճանչնանք։ Կարելի է մեծ հարստութիւն մը դանկ և անոր յարգը չգիտնալ։ Ասիկա յաճախ կը պատահի։ Առաջին անգամ Թրանսիլաւիայցի Անգղիացի մը տղու մը ձեռք ազամանդի կտոր մը տեսաւ, և հասարակ ուղիները մը տալով այդ աղամանդը առաւ տղուն ձեռքէն։ Ազամանդներու այդ երկրին բնակիչները չէին գիտեր իրենց հարստութիւնը։ Եւ հիմա իսկ շատեր կը գտնուին մեր մէջ որոնք այս ազատութեան, այս յեղաշրջումին յարգը չեն գիտեր ըստ արժանւոյն։ Եթէ չգիտնանք անոր արժէքը, շուտ կը կորսնցնենք զայն։ Գիտնանք մեր այս առանձնաշնորհման յարգը, որ փոխարէնը, տրիտուրն է երկար տարիներով թափուած արտասուքի և արեան ու անթիւ անգին գոհերու, և ջանանք պահել զանիկա։

Երբեք, Հասկնանք այս մեծ յեղաշրջումին ճշմարիտ նշանակութիւնը։ Ազատութեան մէկ նպատակն է ժողովրդին երջանկութիւնը։ Իւրաքանչիւր ոք պէտք է որ կարող ըլլայ երջանիկ կեանք անցընել առանց յարձակման ենթարկուելու։ Բայց ազատութեան աւելի բարձր նպատակն է ժողովրդին մարդու պէս մարդ ըլլալու կարող ըլլալը։ Այս ալ փառաւոր նպատակ մըն է։ Բայց մենք հաւատացեալներս այս յեղաշրջման մէջ կը տեսնենք ասոնցմէ աւելի բարձր նպատակ մը ևս, այն է Աստուծոյ թագաւորութեան յառաջացումը։ Բայց Աստուծոյ թագաւորութիւն ըսելով հասկցնել չենք ուզեր այսինչ կրօնքը կամ այսինչ եկեղեցին, այլ՝ կը հասկնանք ամբողջ մարդկութիւնը կատարեալ ընելու համար Աստուծոյ ձեռնարկը։ Արդ, իւրաքանչիւր անհատի նուիրական պարտականութիւնն է այս յեղաշրջումին մէջ տեսնել Աստուածային սոյն նպատակը։

Ինծի համար միակ կարելի յոյսը, երբ կը մոլորիմ, Աստուծոյ դառնալ և նորէն Անոր ծառայել է։

ԲՈՂՈՒՄԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ

Կարո՞ւ եւ Պապը, Գիւղացիներու Պատերազմը
Հ. Մ. Ա.

ԼՈՒՏԵՐ, Վորմսէ մեկնելէ անմիջապէս առաջ, կոչ մը գրեց Գերման իշխաններուն ուղղուած, և պատմեց աւագաժողովին անցքերը։ Շուտով տրպունեցաւ այդ և բոլոր Գերմանիոյ մէջ տարածուեցաւ։ Մեծ եղաւ հանրութեան համակրանքը անոր նկատմամբ։ Այդ պարագան և Ֆոն Հոլթէնի սպանալիքներն ու անոր կատաղի ընկերները անհանգիստ ըրին Պապական կուսակցութիւնը։ Բայց երբ ըսուեցաւ թէ Լուտեր ապահով հասած է իր բարեկամներուն քով Վարդապետիկի դղեակը, Պապական նուիրակ Ալէքսանդր յաջողեցաւ իր սիրական ձեռնարկին մէջ, որ էր Կայսրը Պապական դատին պաշտպան հանդիսացնել։ Մայիս 8 ին Կարոլուս Եր և Պապին միջև դաշնագիր մը կնքուեցաւ, որով անոնք փոխադարձաբար կը հաւանէին նոյն բարեկամները և նոյն թշնամիները ունենալ։ Պապը յանձն կ'առնէր Կայսեր օգնել Ֆրանսացիները Միլանէ և Ճենովայէ արտաքսելու համար։ Իսկ Կայսրը կը խոստանար իր ոյժերը գործածել Լուտերի և անոր կուսակիցներուն դէմ։

Սաքսոնիոյ Կայսրընտիրը, դէպքերու ընթացքէն վիստելով, մեկնած էր Վորմսէ։ Այս՝ Ալէքսանտրի դիւրացուց կայսրընտիրներու ստորագրութիւններն ստանալ, ուղղուած թուով, այն հրովարտակին համար որ Լուտերի դէմ պիտի հանուէր։ Վերջապէս Կայսրն ալ ստորագրեց։ Տեսանք այն պատեհութիւնը զոր Վորմսի աւագաժողովը ներկայեց բարոյական և ազգային ինչ ինչ խնդիրներու լուծման համար, և այդ այնպիսի լարագաններու մէջ որոնք բոլոր Եւրոպայի ուշադրութիւնը գրաւած էին։ Եւ կը զարմանանք ողբալի արդիւնքին վրայ։ Սակայն բացատրութիւնը սա է թէ զուտ քաղաքական էին Կայսեր ընթացքը որոշող շարժառիթները։ Գերմանիոյ վեհապետն էր ան, բայց փոյթ չունէր անոր յառաջդիմութեան համար։ Իր միակ մտածումն էր պետութիւնը ընդարձակել և իր անձնական փառքը աւելցնել։ Իտալիոյ տիրանալու համար ցամաքային երկար պայքար մը տեղի ունեցած էր Ֆրանսայի և Սպանիոյ միջև։ Զարդիս Ֆրանսա տիրացած էր Հիւսիսային Իտալիոյ։ Երբ Կարոլուս Ե տեսաւ թէ կրնար Պապին օգնութիւնն ստանալ Ֆրանսացիները այդ ցանկալի երկրէն վտարելու համար, սիրով համակերպեցաւ հրովարտակ մը հրատարակել խռովարար միաբանի մը և Գերման ազգայնական կուսակցութեան մը դէմ, որ սկսած էր անոր շուրջ կազ-

մուկը : Այդ միջոցին անոր պղտիկ զոհողութիւն մը թուեցաւ այս : Բայց ի վերջոյ իր անձնական փառասիրութիւնը սուղի նստաւ շատ աւելի քան զոր կ'երեւակայէր ինք :

Կայսեր հրովարտական հրատարակուեցաւ ամբողջ Գերմանիոյ մէջ : Բայց Պապին կուսակիցները զարմացմամբ դիտեցին որ ժողովուրդը քիչ կարեւորութիւն ընծայել կը թուէր : Լուստերի դիրքերը քանի մը տեղեր այրուեցան Կայսեր առջև : Բայց ամէն ուրիշ տեղեր ալ աւելի եռանդով սկսան կարգացուիլ : Պապական կուսակցութիւնը չէր կրցած նաեւ ուրիշ արդիւնք մը նախատեսել : Յաջողած էին անժամանակէն լոնցնել զԼուստեր, որ սակայն սկսած էր Սք. Գիրքը թարգմանել ժողովրդին լեզուով : Բայց հազիւ ակնկալած էին տեսնել թէ Լուստերի պիտի յաջորդէին աւելի անզուսպ ոգիներ : Միաբանները վաճառքէն ելան և արհեստներէ թու պարտուեցան : Հրապարակային պաշտամունքի ձևը փոխուեցաւ : Գրգռուած և անհաւատարմելի ձևը փոխուեցաւ : Դարձեալ կոչեցին և օտարոտի վարդապետութիւններ քարոզեցին : Ոմանք ըսին թէ իրենք ներշնչեալ են և ոչ քահանայի պէտք ունին, ոչ ալ մինչև իսկ Սք. Գիրքի : Այս մարդիկը Յուդիքաւէ եկան Վիթթէմպերկ, ուր բարեկարգութեան ժողովրդային շարժման գլուխն անցաւ Քարլսթատ : Մեծ յուզում տիրեց երբ խոսեանք եկեղեցիները դիմեց և ինչ պատկեր որ գտաւ խորտակեց : Լուստեր այս բաները լսեց և իսկոյն տեսաւ թէ, եթէ այդ արարքները չդադրին, բարեկարգութեան դատը պիտի չեղարկուի : Կեանքը վատանդի մէջ դնելով յանկարծ երեւցաւ իր նախկին ամպիրնը Վիթթէմպերկի մէջ, և թախանձանքով յորդորեց ժողովուրդը հանդարտ մնալ և զսպել յորդորեց ժողովուրդը հանդարտ մնալ և զսպել ինքզինք : Իրենց, 10 ամսէ ի վեր ընդունայ : Իրան կան անաշտորդին այս ձայնը իր արդիւնքը ունեցաւ : Մարդաբնէրը անոր անցելութեան եկան, ակնկալելով որ ան գիրքը պիտի ընդունի իբրեւ ներշնչեալ պատգամաւորներ Աստուծոյ : Սակայն համարձակ ըսաւ անոնց թէ իրենց միակ ներշնչութեամբ Սատանայէն է, և այդ խօսքով իրմէ հեռացուց զանոնք : Անդորրութիւն վերահաստատուեցաւ Վիթթէմպերկի մէջ և Սք. Գիրքը դարձեալ եղաւ հաւատքի կանոն, և նոյն տարին իսկ Նոր Կտակարանը Գերմանիոյն հրատարակուեցաւ : Բայց ամէն քաղաքի մէջ Լուստերի նման զօրանք վարիչ չկար որ իր ազդեցութիւնը բանեցնէր ամէն կողմ անօրէն ու մոլեղնած այն ոյժերուն դէմ որոնք ծայր կու տային Գերմանիոյ մէջ : Միւսընք էր Յուդիքաւի մարդաբնէրէն ուրիշ մը, որ թէ՛ բաւ-

րեկարգութիւն և թէ՛ յեղափոխութիւն քարոզելով քաղաքէ քաղաք հալածուեցաւ, մինչև որ գիւղացիներուն յարեցաւ իբրեւ անոնց պետերէն մին : Ժողովրդին ձայնը կրկին կրկին խեղդուած էր, բայց դարձեալ լսելի պիտի ըլլար : Սաքսոնիոյ Կայսրինսիքը պետն էր այն խնամակալութեան որ կազմուեցաւ զԳերմանիա կառավարելու համար Կայսեր բացակայութեան միջոցին ի Սպանիա : Իր դիտանքները իրենց բարի էին, բայց իր խորհրդականները կացութեան տէր ըլլալու կարողուն թիւն չունեցան : Կեդրոնական և ազդային կառավարութեան մը դադարաւոր դեռ հասունցած չէր : Ուստի գիւղացիները չէին կրնար շատ բան յուսալ խնամակալութեանէն : Փոքր Սիխինկէն անօրէն ասպետը խռատացած էր գիւղացիներու դատը պաշտպանել : Բայց Թրէվի արքեպիսկոպոսին հետ իր անհատական պատերազմին մէջ պարտութիւն կրեց և օգտնուեցաւ : Ըստ երևութին, գիւղացիներուն ոչինչ կը մնար ընել, բայց եթէ իրենց ոյժին տպաւորել : Անոնց հարստահարութեան տակալութեան ժամանակը բեկման կէտին հասած էր և վերջնապէս Գիւղացիներու Պատերազմը գահավիժողը քաղաքապարտ աննշան միջադէպ մը եղաւ : Այդ պատերազմն սկսաւ Սոլապիոյ մէջ 1524ին : Գիւղացիները զէնքի դիմեցին և անոնք քանի մը բաւնաւոր պահանջներ ներկայացուցին նկատմամբ տաճարորդի, անտառի և գետի գործածութեան թոշակի, հողային վարձու, պատիժներու, և երէցներու ընտրութեան : Տէրերու պատասխանները իրենց բանականները զրկել անպատասխանութեան վրայ : Երեք արիւնհոռւ ճակատամարտ մղուեցաւ : որոնց մէջ հողարաւոր գիւղացիներ մեռան : Այս վերջնացուց պատերազմը Սոլապիոյ մէջ 1525 Ապրիլին, բայց դէպ հիւսիս դէպ ի նէքարի հովիտը տարածուեցաւ այն : Հոն Գոն Զէլֆէնշթայն կոմսը կատուեցուց արդէն վայրացած մարդիկը՝ փոշոտելով քանի մը գիւղացիներ որոնք դիպուածով իրեն տաճարեցան : Կոմսին զոհուելը պաշարուեցաւ և գրաւուեցաւ և անպա նաւարի տրուեցաւ, իսկ կոմսը զոհու հանուելով մեղքուեցաւ ամէնէն անգամ ի կեդրոնով : Այս պարզ սպանութեան վրայ սարսափի ճիւղ մը բարձրացաւ Գերմանիոյ մէջ : Բայց յայտնի է թէ ոչինչ խորհուեցաւ անխնայ սպանուած հաղարաւոր գիւղացիներու մահուան վրայ : Գիւղացիներու այդ խռմբն ալ, և հաղարաւորներով, սպանուեցան Սոլապիոյ Գահակցութեան մարդուած զօրքերուն ձեռամբ : Սակայն յեղափոխութիւնը տարածուեցաւ Մէյնի հովիտները և Ֆրանքոնիոյ քաղաքները : Գիւղացիները

իր 200 դղեակ և վանք կործանեցին իրենց յաղթանակին քանի մը շաբթուան կարճ տևողութեան միջոցին։ Քարսթաթի, առաջնորդութեամբ քաղաքներն սկսան փոփոխութիւններու ենթարկուիլ։ Արհեստաւորները հարուստ քաղաքացիներու դէմ ելան և քաղաքային խորհուրդներ սկսան կազմուիլ արհեստաւորներէ։ Կրօնական յանկարծական փոփոխութիւններ տեղի ունեցան։ Պատարազը վերցուեցաւ և քահանաներու սքեմն աւելուեցաւ։ Ծայրայեղութիւններ գործուեցան ամէն կողմ։ Բայց տէրերու անգութ ձեռքը տակաւ ջախջախեց գիւղացիները։ Այսու ամենայնիւ յեղափոխութեան ալիքը յառաջ խաղաց դէպ Ալդաս-Լոռէն, ուր նմանապէս չարաչար բնկծուեցան խեղճ գիւղացիները։ Պավիէրայի, Թիւրլի և Քարինթիոյ մէջ ալ նախ դղեակները և վանքերը բոցերու ճարակ եղան, ապա գիւղացիներու տուներով և ագարակով լուսաւորուեցաւ գիշերը և անոնց արիւնով հոսանքներ գոյացան։ Թուրքիկիոյ մէջ Միւնցըր յեղափոխութեան գլուխն անցաւ իբրեւ մարգարէ և զինուորական հրամանատար 8,000 գիւղացիներու։ Բայց երբ իշխաններուն մարզուած զօրքերը իրենց սոսկալի գործն ի գլուխ հանեցին, գիւղացիներու 5,000 դիակ փռուած էր դաշտին վրայ, և Միւնցըր բռնուեցաւ ու գլխատուեցաւ։ Կը հաշուուի թէ գիւղացիներու այս պատերազմին մէջ առնուազն 100,000 հոգի մեռաւ և, որ ամէնէն գէշն է, անոնց դատը կորսուեցաւ, և Գերման գիւղացիները իրենց ազատութիւնը չստացան մինչև որ ժիժ դարը չսկսաւ։

Պատերազմին ժամանակ Լուտերի գիրքը դառն յուսալքաբուծիւն պատճառեց գիւղացիներուն։ Անոր աշակցութեան կ'սպասէին անոնք։ Բայց ան սաստիկ հակադասեցաւ քաղաքային իշխանութեան դէմ սուր գործածելու ձեռնարկին։ Գիւղացիներու ծայրայեղութիւններուն մասնակցելէ զերծ մնալու և իր բարեկարգութեան դատը յեղափոխութենէ անջատ պահելու նպատակով իշխաններուն հրապարակաւ յորդոր կարգաց ապստամբութիւնը նուաճելու։ Սակայն անհատական նամակներու մէջ ապացոյցներ կան թէ Լուտեր կը ցաւէր անաւոր կոտորածին և անգթութիւններուն վրայ։ Լուտերի համար ուղիղ էր իշխաններուն կողմն անցնիլ ընդդէմ իր տառապեալ երկրացիներուն։ Բնական էր որ չկարեկցէր մոլեռանդ և մոլեղնած մարգարէներուն։ Բայց ինչո՞ւ իր ազդեցութիւնը չբանեցնէր գիւղացիներուն առաջնորդելու և իշխաններուն բռնապետութիւնները զսպելու համար։ Այս հարցը չառ ընդարձակ է և չենք կրնար անով զբաղիլ այս

անձուկ էջերուն մէջ։ Բայց ո՞վ իրապէս պախարակելի է Եւրոպական պատմութեան այս արիւնաշաղախ էջին համար։ Ըստ մեր պատմաբանին, ոչ Լուտեր պախարակելի է, ոչ Երասմոս, ոչ մարգարէները և ոչ մոլորցուած գիւղացիները։ Պատախանատուներն էին Վորմսի մէջ հաւաքուած բարձր իշխանութիւնները, գլխաւորապէս Կայսրը և Պապը, որոնք մերժեցին բարեպատէ՛ բարենորոգումները և իրենց անձնական շահերուն զոհեցին հասարակաց բարօրութիւնը։

Իտալիոյ նուաճման և Հռոմի առման վրայ համառօտ ակնարկ մը նետելէ ետեւ պիտի խօսինք այն արդիւնքներուն վրայ զորոնք յեղափոխութիւնն ունեցաւ Եւրոպայի գլխաւոր երկիրներուն մէջ։

ՆԵՐՔԻՆ ԿԵԱՆՔ

ԱՄԷՆՔՍ ալ կը փափաքէր որ Նոր Տարին իր հետ բերէ յաջողութիւն և երջանկութիւն մեզի և մեր սիրելիներուն։ Եւ թէ՛ գիտնալիք մեր բաղձացածը ձեռք ձգելու մոգական եղանակ մը, ապահովաբար պիտի փորձէինք զայն։

Ոմանք սովոր են կրել իրենց անձին վրայ մասնաւոր թանկագին գոհարներ, որոնց բարերար յատկութիւններ կը վերագրուին։ Սակայն ամէն մահկանացու ի վիճակի չէ ատոնց տիրանալու։

Կը փափաքիմ մեր հին բարեկամին, Աւետիքեւրի, միջոցաւ ներկայացնել խիստ դիւրամտաշիլի, և այդ մոգական յատկութիւններով օժտուած գոհարներու շարք մը, որոց մէկ շաբթուան փորձը պիտի երաշխաւորէ անոնց գործածութիւնը ամբողջ տարուան ընթացքին մէջ։ Ահաւասիկ այդ գոհարներուն շարքը.— Ժպտուն աչքեր, բաց ճակատ։ Աննկնդ չրթներ, անոյշ լեզու։ Մաքուր բերան, տաքուկ շունչ։ Խոնարհ պարանոց, զուարթ դէմք։ Ծառայող ձեռքեր, անսպթաք քայլեր։ Անշիշաչար միտք, ազնիւ սիրտ։ Վեհ և անձնազոհ հոգի։

Այս մոգական գոհարները կ'ապահովեն երջանկութիւն և յաջողութիւն թէ՛ գիրենք կրողին և թէ՛ իրենց շուրջ գտնուողներուն։ Սակայն ամէն ուրիշ գոհարի պէս կրնան ասոնք ալ դիւրաւ կորսուիլ անզգուշութեամբ։

Ուստի ամէն անոնք որ կ'ուզեն ամբողջ տարուան մէջ պահել այս անգին գոհարները, պարտին տարիին ամէն մէկ օրուան արդուզարդէն ետք վերջին ակնարկ մը ձգել հայելիին մէջ՝ վստահ ըլլալու համար թէ անոնք կորսուած չեն։

ՕՐՈՒՈՒՆ խնդիրներու վրայ շատ կը խօսուի։ Սակայն միայն մէկ խնդիր կայ։ Ինչպէս կարելի է Աստուծոյ բանին ճշմարտութիւնները

ժողովուրդին բոլոր դասակարգերուն մտքին և սրտին հետ կենսալից յարաբերութեան մէջ դնել։ Ուէլսը կ'ըսէ՝

ԱՆՈՎ մեր կեանքը բոլորովին նոր պայմաններու ենթակայ կեանք մը պէտք է ըլլայ, կեանք մը՝ գերբնական զօրութեամբ, զոր կարելի է ձեռք ձգել միայն Սուրբ Հոգիին միջոցաւ, խորհրդաւոր կեանք մը՝ զոր աշխարհասէր ոչ մէկ մարդ կամ աշխարհիկ մտքով ոչ մէկ աշակերտ կրնայ բացատրել։ Վեր. Ա. Թ. Բէյքընը

ՔՐԻՍՏՈՆԵՈՒԹԻՒՆԸ զազաւիրներու զրութիւն մը չէ, այլ ճշմարտութիւններու յայտարարութիւն մը, և կրնայ այս ճշմարտութեանց զօրութեամբ մարդկային ամբողջ բնութիւնը ազնուացնել՝ անոր փոխանցելով Աստուածային կեանք մը։

ԻՆՉ որ չէինք կրնար ընել առանց Քրիստոսի թէ՛ բնական և թէ՛ կարելի կ'ըլլայ Անով, որովհետեւ նոր ախորժակներ, փափաքներ և ընդունակութիւններ կ'ստանանք։ Հին կիրքերը, ունակութիւնները, կապերը տեղի կու տան նոր կեանքի մը, կարողութեան և ազատութեան։ Վեր. Ա. Թ. Բէյքընը

ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ մը կայ զոր Տէրը մեր վրայ դրած է շեշտակի։ Այդ պարտականութիւնը սա է. Պէտք է այնքան մեծ հաւատքով ապրինք որ Աստուած մեզի համար մեծ բաներ կարենայ ընել։

ԿԵԱՆՔԻ մէջ մեր գործը ուրիշներէն առաջ անցնիլ չէ, այլ մեր անձերէն առաջ անցնիլ, ինքզինքնիս գերադանցել—մեր երէկները մեր այսօրներով զիւր անցնիլ։

ՅՈՅՈՒՆ երկինքն է, ամբողջ երկինքը՝ որ վար կ'իջնէ արքայից Արքային զուարթ լէզոններուն թեւերով։ Ուէլսը Բառքը

«ԻՄ հօրս տանը մէջ շատ բնակարաններ կան» Ո՛ր պիտի անցնես յաւիտենականութիւնը։

ԿԱՐԳ մը բաներ կան զորս զրամով միայն կրնանք ստանալ. բայց ինչ որ զրամով չենք կրնար գնել՝ նկարագիրն է։ Վեր. Չարլս Մ. Շելլը

ԱՍՏՈՒԾՈՅ հաւատարմութիւնը երբեք մեր փորձառութեամբ չչափենք, այլ թող Աստուծոյ հաւատարմութիւնը մեր փորձառութեան չափանիշը ըլլայ։

ԿԵԱՆՔԻ դժգոհութիւնը և յուսախաբութիւնները չեն կրնար փնտսել այն մարդուն որ դիտէ Աստուծոյ իր պէտքերը լեցնել ու գոհանալ։

ՀՈԳԵՒՈՐ կեանքը նոյնքան իր իսկ ապացոյցն է որքան բնական կեանքը, և արտաքին կամ օտար վկայի չկարօտիր։ Ուէլսը Լօ

ԱՅՍ աշխարհի բաները սիրուելու համար պէտք է ճանչցունին Յիսուս Քրիստոսը պէտք է սիրել զԱյն ճանչնալու համար։ Բասթլ

ԱՆՁՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ամէն գործ և շարժում հակաքրիստոնէական ոգի կը կրէ, և ներսիդիգ գտնուած Աստուծային կեանքը կ'սպաննէ։ Ուէլսը Լօ

ՈՎ որ լաւագոյն ըլլալէ կը դադրի՝ բարի ըլլալէ ալ կը դադրի։ Քրիստոս

ՏԵՐԸ մեր սիրտերուն մէջ առաջին տեղը պէտք է բռնէ, եթէ ոչ երբեք տեղ չունենար հոն։

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

ԱՂՈԹՔԻ ՀՐԱՇԱԼԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆ

ԵԹԷ աղօթքի պատասխանը հրաշալիքներու կարգը կրնայ դասուիլ՝ հետագայ աղօթքի հրաշալի պատասխանը, զոր լսած եմ նոյն իսկ կենթակային շրթներէն, կրնայ համոզիչ փաստ մը համարուիլ բոլոր տարակուսողներուն դէմ։

Ծանօթ երէց մը և տիկինը շատ տարիներ հաւատարմութեամբ միասին գործեցին ծովեզերեայ քաղաքի մը մէջ մինչեւ այն օրը, երբ երէցը թողուց իր ընտանիքը և ժողովուրդը և վերին հայրենիքը գնաց, երէցինը շարունակեց աշխատիլ իր սիրած դպրոցին և ժողովուրդին մէջ քանի մը տարիներ, երբ ընդունեց վերոյիշեալ աղօթքի պատասխանը։

Ահա այդ պատմութիւնը ազնիւ տիկնոջ բառերով իսկ.

«Բնական տունս, որ նաեւ դպրոցի և ժողովարանի կը ծառայէր, քաղաքին հեռաւոր մէկ ծայրը գտնուելով՝ բաւական կը նեղուէի առանձնութիւնէ և այլ դժուարութիւններէ։ Սակայն շատ կը սիրէի աշակերտներս, և որոշած էի շարունակել գործս որչափ տալն որ կարողութիւն պարգեւէր ինծի Տէրը։ Բոլոր այդ միջոցին ուրիշ տեղէ մը հրաւէր չընդունեցի, թերեւս այն պատճառաւ որ իմ փափաքս ծանօթ էր շատերու։

«Սակայն եկաւ օր մը երբ ստիպուեցայ վերջին որոշումս տալ։ Մեր ժողովուրդին ազդեցիկ մէկ անդամը, որուն զաւակները կ'աշակերտէին դպրոցիս մէջ, յանրաւի վշտացուց զիս օր մը։ Այդ պարագայութեան ցոյցը, միանալով միւս դժուարութիւններուն, անհանդուրժելի դարձուց վիճակս։ Արցունքով խնդրեցի Տէրոյմէս որ եթէ իր կամքն է, այդ ժամուն իսկ՝ ուրիշ գործ մը պատրաստէ ինծի համար։

«Բանի մը օր վերջ նամակ մը ստացայ ծննդաւորս

վայրիս ժողովրդային դպրոցին հոգաբարձութենէն, որով կը հրաւիրուէի պաշտօնավարել այդ դպրոցին մէջ, յաջորդ շրջանէն սկսելով: Նամակը կը կրէր այդ յիշատակելի օրուան թուականը, և մինչ զարմանքով կը խորհէի այդ հրաշալի դուգադիպում-թեան վրայ, ականջիս կը կրկնուէին մեր երկնաւոր Հօրը խոստումին սա բառերը, «Անոնք դեռ չկանչած՝ պատասխան պիտի տամ, ու քանի որ դեռ կը խօսին պիտի լսեմ»: Տառապէս կատարուած այս խոստումը անհուն երախտագիտութիւնով լեցուց սիրտս, և Աստուծոյ վրայ հաւատքս զօրացուց: Այնուհետեւ չէ թէ միայն կ'զգայի Անոր ներկայութիւնը, այլ կը «Խնայէ»:

«Եւ ընդունեցի՞ք հրաւերը» հարցուցի «Ոչ», պատասխանեց, «այդ գործը ուղիղ չերեցաւ ինծի: միայն թէ կանչեցի եղբայրներէն մէկ քանին, և խնդիրը պարզեցի անոնց առջեւ: Ժողովուրդը միաձայն բողոքեց տեղափոխութեան գաղափարին դէմ. և ես կրկին հոն մնացի: Սակայն ամբողջ ժողովուրդը այնուհետեւ աւելի սէր և համակրանք, և աւելի հոգածութիւն ցուցուց ինծի և զաւակներուս հանդէպ»:

ԲԱՄԲԱՍԱՆՔԻ ԱԿԱՆՋ ՄԻ ԴՆԵՐ

«Ի՞նչ է ձեր գաղափարը Տիկին Ա. ի նկատմամբ», մտերմօրէն կը հարցնէր տիկին մը իր բարեկամուհիին, ականարկուած տիկինին մասին կարգ մը զրոյցներ անոր հաղորդելէ վերջ:

«Իմ գաղափարս Տիկին Ա. ի նկատմամբ», և վայրկեան մը խոր մտածումի մէջ ընկղմելէ ետք, եւանդով շարունակեց. «Ես չեմ հաւատար այդ փսփսուքներուն. դուք ալ մի հաւատար»: ըստ հեղ բամբասանքի աւերիչ ազդեցութեան համար կը դատապարտենք բամբասողները. սակայն երբեք հաշուի չենք առներ «բամբասանքի ականջ գնողները»:

«Ես ալ այդ գաղափարը ունէի, միայն թէ կ'ուզէի գիտնալ թէ դուք ի՞նչ պիտի ըսէիք այդ մասին»:

Եւ այդ տանը սեմին առջեւ՝ կանգ առաւ բամբասանքի պղտոր հոսանքը, դոց ականջի մը հանդիպած ըլլալով:

Շատ հեղ բամբասանքի աւերիչ ազդեցութեան համար կը դատապարտենք բամբասողները. սակայն երբեք հաշուի չենք առներ «բամբասանքի ականջ գնողները»:

Մոռնալու չենք սակայն, որ առանց այս վերջիններուն՝ առաջինները գոյութիւն ունենալէ պիտի դադրին:

ԳԻՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՎԱՏՆՈՒՄ

Յ. Յ. Մանթաճեան

Գ.

Բնութեան մէջ վատնումի եղանակներէն մէկ քանին եւս գործարանաւոր արարածներուն, այսինքն բուսականներուն և կենդանիներուն, վրայ կը տեսնենք:

Որպէս զի ծաղիկ մը պտուղի փոխարկի, նախ պէտք է որ անոր մէջի սերմի բջիջները ծաղիկին մէջի բեղմնափոշին հետ միանան: Այս փոշին հովին միջոցաւ ծաղիկէ ծաղիկ կը փոխադրուի: Իւրաքանչիւր փոշիի հատիկ անշուշտ չհանդիպիր սերմի մը հատին, կրնայ վատնուիլ: Արդ մէն մի սերմի դէմ ծաղիկներէն ոմանց մէջ 10—20—100—1,000 և նոյն իսկ 7,000-ի չափ բեղմնափոշույ հատիկ կը գտնուի: Այսքան հատիկներէն միայն մէկը արդիւնք կ'ունենայ, մնացածները կը վատնուին: Երբ սերմը կը հասնի, ի՞նչ կ'ըլլայ: Ուղտափուշ մը մէկ տարուան մէջ 100,000 սերմի հատիկ կ'արտադրէ: Եթէ ասոնց ամէնն ալ բուսնէին և մատաղատունկ ըլլային, և նորէն միեւնոյն համեմատութեամբ սերմ տային, երեք տարուան մէջ բոլոր աշխարհի լեռները և դաշտերը ուղտափուշով խիտ առ խիտ պիտի լեցուէին, բայց այդպիսի բան չենք տեսներ հիմա: Տեղւոյ մը մէջ գտնուած ուղտափուշերուն թիւը տարուէ տարի գրեթէ միեւնոյն է: Վասն զի ամէն տարի միլիոնաւոր սերմերու հատիկներ որդերու և թռչուններու կեր կ'ըլլան և կը կորսուին:

Կենդանական աշխարհէն մուկը օրինակ առնենք: Մէկ զոյգը տարուան մէջ կրնայ 40 հատ ըլլալ: Եթէ արգելք չպատահի, 12 տարիէն այդ մուկերը այնքան կրնան բազմանալ, որ դուցէ համայն աշխարհի մէջ չմնայ տեղ ուր մուկերը լեցուած չըլլան: Կան ձուկեր որոնք տարուան մէջ 100,000, 200,000 և նոյն իսկ քանի մը միլիոն ձու կ'ածեն. բայց այսու հանգերձ տակաւին չեն լեցուիր ծովերը ձուկերով, վասն զի ձուերուն կամ անոնցմէ ելած ձագերուն մեծ մասը կը կորսուին իբրեւ կերակուր իրենց թշնամիներուն:

Մարդս, որ նկարագրի և յատկութեանց կողմէ արարածներուն գլուխն է, իր բոլոր սաղմանդով և գիտութեամբն հանդերձ, միթէ կարող եղած է իր օձիքը ազատել վատնումի սոյն շրջանակէն: Ըստ վիճակագրութեանց, քաղաքակիրթ երկիրներու մէջ աշխարհ եկող մանուկներուն մէկ միլիոնին 365,955-ը կը մեռնին 20 տարեկան ըլլալէ առաջ:

Միջին հաշուով քսանուերկու երկիրներու մէջ 10,000 բնակիչներու ծնունդը տարին 314 մանուկ է: Այս հաշուով, մինչ աշխարհի բնակիչները 33 տարուան մէջ պէտք էր որ կրկնապատկուէին, այժմու հաշիւներուն նայելով հազիւ 100 տարուան մէջ կը կրկնապատկին: Ո՞չ ապաքէն ասիկա ահռելի վատնում է: Մէկ կողմ դնենք այսքան մատակներու համար ծախսուած դրամները, միթէ մեծ վատնումներ չ'են բաղում ծնողներու աշխատութիւնները, անքնութիւնները, տաճարայինները, նաեւ ժամանակէն առաջ մազերուն ճերմկիլը և կեանքներուն մաշիլը: Մանկութեան և պատանեկութեան ժամանակներէն ետքը կատարեալ հասակի մէջ ալ մեռնողներուն թիւը ի՞նչ ահագին է: Գաղափարէն երկիրներու մէջ հիւժախտը տարին 10,000 հոգիին 15—20ը կը կորսնցնէ: Եթէ ենթադրուի թէ աշխարհ իր բնակիչներուն միայն կէսը հիւժախտի դո՞ւ տայ, դարձեալ այս ախտին երեսէն կորսուած կեանքներուն թիւը տարուան մէջ 1,500,000ի կը հասնի: Միայն Հնդկաստանի մէջ ամէն տարի հետախտէն իբր 200,000 հոգի կը մեռնի: Անցեալ տարի ժամատխտէ մեռնողներուն թիւը 1,200,000ի հասած է: Եւ 12 տարիներու մէջ ժամատխտը 5,650,000 հոգի տարածած դերեղման իջուցած է: Բայց աւելի սոսկալի է դեղին տենդը, որ Հնդկաստանի ինչ ինչ ճահիճներէն ծագում կ'առնէ, և որ տարին 4,000,000 մարդկային էակի մահուան պատճառ կ'ըլլայ: Ասոնց նայելով, Հնդկաստանի մէջ ամէն տարի թուեալ որ օճերէն և գիշատիչ գազաններէն սպաննուող 24,000 մարդոց կորուստը աննշան կը մնայ:

Թոյժ մեծ է նաեւ այն կորուստը որուն պատճառը չմեռնող հիւանդութիւններն են: Ըստ վիճակագրութեանց, իւրաքանչիւր քաղաքակիրթ անձ տարին իբր 9 օր հիւանդանալով իր գործէն ետ կը մնայ: Եթէ հաշուենք թէ 20 տարեկանէն վեր իբր 250,000,000 մարդկային էակ կայ աշխարհի մէջ, բայց ի այսչափ մարդոց կրած ցաւերէն և նեղութիւններէն, և հաշուելով թէ օրը հինգ հինգ դահեկան վնաս կ'ընեն անոնք, տարին 112,500,000 Օսմ. ոսկի կ'ընէ. և եթէ ի նկատ առնենք նաեւ թէ շատերու օրականները 5 դահեկանէն շատ աւելի են, և ասոնց վրայ աւելցնենք բժշկի այցեկիրը և դեղերու ծախքը, ամբողջ վատնումը կ'ըլլայ աւելի քան 250,000,000 Օսմ. ոսկի:

Բայց բայց ի ասոնցմէ կան վատնումի երեք միջոցներ, որոնք մարդկային սեռին հնարագիտութիւնն են և կը սպառնան կործանել աշխարհը, և մարդկային ցեղին թէ՛ ստացուածքին, և թէ՛ կեանքին:

Քին կորստեան պատճառ կ'ըլլան, ասոնք են ծխախոտ, ոգելից ըմպելիք և պատերազմ:

Ծխախոտը թերեւս ասոնց մէջ ամէնէն անմեղը կը համարուի. գէթ անոր գէժ ամբաստանողները շատ չ'են: Բայց չիտա՞կ է: Միթէ աղէ՞կ կ'ընէ մարդ, որ արարածներուն ազնուագոյնը, Արարչին գեղեցիկ գործը և անոր մասնաւոր շնորհները և ողորմութիւնները վայելողն է, իր թոքերը և ամբողջ մարմինը դարչանոտ խոտով մը ծխելով: Միթէ չիտա՞կ կ'ընէ մարդ, որ պարտի իր քաղաքակրթութիւնը արայայտել իր փափկանկատութեան միջոցով, անհաճօց հոտերով տաղտուկ պատճառել ուրիշներու: Եթէ կռապաշտ մը անգամ իր աղօթատեղւոյն մէջ երկրպագութեան միջոցին անուշադր իմպիւլէններ կը մատուցանէ, ճշմարիտ Աստուածը ճանչցող մէկը, մինչ իր բերնին և զգեստներուն մէջ զաղիւր հոտեր կը կրէ, ի՞նչ երեսով կրնայ պաշտամունքի կենալ Աստուծոյ առջեւ: Բայց խնդիրը այս չէ, միայն: Ծխախոտին ամէն տեսակներուն մէջ կայ ռիպի՞ն կոչուած զօրաւոր թոյն մը, մեղմ ծխախոտներուն մէջ 1½ առ հարիւր, և բարկ ծխախոտներուն մէջ 8 առ հարիւր: 25 կրամոց ծրար մը մեղմ ծխախոտին մէջ գտնուած ռիպիլինը մարդ մը մեռնելու բաւական է: Բայց մէկ կողմէ, ռիպիլինը, այրուելով, քիչ մը կը կորսնցնէ իր ազդեցութիւնը, միւս կողմէ, ոչ մէկ ծխամոլ (թիւեաքի) անգամ 25 կրամ ծխախոտը կը ծխէ մէկ նիստով: Այնպէս որ թոյնը քիչիկ քիչիկ առնուելով, մարդ կը սովորի անոր և ներգործութիւնը շատ չի զգար: Բայց շատ չի զգար կ'ըսեմ, չեմ կրնար բնաւ չի զգար ըսել: Զայս խոստովանել ստիպուած են բոլոր ծխողները: Իւրաքանչիւր ոք լաւ գիտէ թէ ծխելու սկսած ատենը առաջին սիկարէն ետեւ ի՞նչ եղած է: Բայց կը շարունակէ իբր թէ ամբողջ կ'առնէ. եթէ չշարունակէ, ուրիշներ կը խնդան իր վրայ: Վերջապէս կը յաջողի: Եթէ ինծի նման բարեբաղդապէս գէշ ծխախոտի մը պատահի և ի սպառ զղուի, ի՞նչ աղէ՞կ: Բայց եթէ այդպիսի բան չպատահի, այլեւս գերին կ'ըլլայ անիկա այս մոլութեան: Կրնայ անօթի և ծարաւ մնալ, բայց ոչ՝ առանց ծխախոտի, կը ցանկայ, կը տենչայ անոր, առանց անոր չկրնար ապրիլ: Դիտէ թէ անիկա կը վնասէ թէ՛ իր կուրծքին թէ՛ ստամոքսին, թոքին խողովակները կը խցէ և հաղալու պատճառ կ'ըլլայ: Ախորժակը կը գոցուի, մերթ ստամոքսը կը խառնուի, մերթ գլուխը կը դառնայ: Բայց նորէն չհրաժարիր անկէ: Կը կարծէ թէ հիւանդ կ'ըլլայ եթէ թողու անոր կիրառութիւնը: Շիտակ է. անհանդիստ ըլլալու սո-

վորած է, և հանգիստ ըլլալը թերութիւն կը զգայ. ինչպէս որ աղօրէպանը աղօրիքին բանած և ազմուկ ու ժխոր հանած ատենը հանգիստ կը քնանայ, և ա՛յն ինչ աղօրիքը դադարի բանելէ, կ'արթննայ:

(Թուրքերէնէ)

ԱՌԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

Արմաշ 300 տուն բնակիչով Հայ դիւղ մըն է: Ունի մէկ երկսեռ նախալրթարան: Իսկ խաւար Արմաշէն դէպ ի հիւսիս մէկ ժամ հեռու գիւղ մըն է 180ի չափ տունով և ունի մէկ երկսեռ նախալրթարան: Երկու գիւղացիներն ալ կ'ընթացին ընդհանրապէս երկրագործութեամբ:

Արմաշի և խաւարի մէջ Աւետ. գործը գրեթէ 40 տարի առաջ Մր. Փարսընսի օրով սկսած է: Սկիզբէն մինչև հիմա թէ՛ Արմաշ թէ՛ խաւար զատ զատ 7 տուն Բողոքական ունեցած են: Առաջինը ներկայիս մէջ 5 չափահաս և 3 մանուկ ունի. իսկ երկրորդը 17 չափահաս այր ու կին և 10 մանուկներ ունի: Արմաշ սկիզբէն մինչև հիմա 8 հաղորդական անդամներ ունեցած է, իսկ հիմա միայն 3: խաւար 2 այր, 3 կին անդամներ ունի: Թէ՛ խաւար թէ՛ Արմաշ գրեթէ 30 տարի առաջ մեծ մասամբ Պորաի օգնութեամբ և գիւղացիներուն ալ օժանդակութեամբ կառուցուած մէջ մէկ կակիկ ժողովարաններ կան: Արմաշի արդի քարոզիչը Համբարձում աղա Գապուքճեանն է. ժողովուրդը իր ընտանիքն է, ժամկոչը՝ իր որդին: Ամէն կիրակի կանոնաւորապէս կոչնակը կը դարնուի: Եւ Համբարձում աղա կը քարոզէ 20-25 հոգիներու: «Համբարձում աղա»-ը Բրիտտոսի դպրոցին մէջ ուսած է: Իր օրինակելի կեանքովը, զօրաւոր հաւատքովը և գործնական բնութեամբը բոլոր գիւղացիներուն համակրութեան արժանացած է: խաւարի քարոզիչն ալ, բնիկ եղբայր մը, Թէոփիլոս էֆ. ներկարարեանն է: Ասիկա ալ վերոյ յիշեալին պէս ձրի կը քարոզէ ամէն կիրակի 20-30 անձանց:

Արմաշ և խաւար Ատաբազարի եկեղեցւոյն ճիւղերը ըլլալով յաճախ վայելած են յիշեալ եկեղեցւոյն հանգուցեալ հովիւ Վեր. Աղեքսանդր ձէճիղեանի և անոր արժանիքնոր յաջորդ Վեր. Յովսէփ ձէճիղեանի հովուական այցելութիւնները: Այս առիթը գրողը Նոյ. 22ին Արմաշի ժողովարանին մէջ քարոզած է 150ի չափ ժողովուրդի մը. իսկ Նոյ. 24ին երկու շաբթի գիշերը խաւարի ժողովարանին մէջ քարոզած է 120ի չափ հոգիներու, և երկու տեղերն ալ Հաղորդութեան և Մկրտութեան Խորհուրդները կատարած է:

Վարդապետներու և Արմաշի հոգաբարձութեան կարգադրութեամբ «Չարխափան Ս. Աստուածածնի Տաճարին» մէջ չաբաթ գիշեր ժամը 1½ին, իսկ կիրակի օր ժամը 5½ին «Աղգասիրական-կրօնասիրական» երկու ուղերձներ ըրինք մէյմէկ ժամ աւելութեամբ: Գրեթէ բոլոր Արմաշցիք այր ու կին և մանուկներ ու եկեղեցականներ լեցուցած էին այդ համալուար տաճարը:

Ատաբազար Անատոլի երկաթուղիի գիծին վրայ Համիտիյէ կայարանէն 8 քիլոմետր դէպ աւելք, կէսը Թուրք, կէսը Քրիստոնեայ 35,000 բնակիչ ունեցող կարևոր քաղաք մըն է: Ժողովուրդը վաճառականութեամբ և երկրագործութեամբ կ'ընթացի: Ատաբազարի մէջ մետաքսի 10 մանարաններ և բազմաթիւ արհեստաւորներ կան: Լուս. Հայերը 4, Յոյները 2, իսկ Բողոքականները 1 եկեղեցի ունին: Լուս. Հայոց դպրոցները բաւական բարձր են:

Բողոքականները 80 տուն են: Եկեղեցին իր բոլոր գործերը կը վարէ «Վարչութիւն» ըսուած մէկ ժողովով: Ատաբազարի եկեղեցին Բիւթանիոյ նահանգին եկեղեցիներուն մէջ ամէնէն բազմամարդն է: Եկեղեցին ունի այր ու կին իւր 170 հաղորդական անդամներ: Եկեղեցին հովիւը Վեր. Յովսէփ ձէճիղեան հեմնական դաստիարակութիւն ունեցող և զանազան ձիրքերով օժտուած անձնուրաց պաշտօնեայ մըն է, որ ի պաշտօնէ նախադաս է բոլոր ժողովներուն:

Մանչերու դպրոցին մէջ Սարգիս էֆ. Փարաւապեան 5 տարիէ ի վեր կը պաշտօնավարէ: 44 մանչեր կան: Անգղիերէն, Թուրքերէն, Հայերէն լեզուներ և ուրիշ ուսումներ կ'աւանդուին: Կրթութիւնը միջակ է: Տր. Երուանդ էֆ. ձէճիղեան չաբաթը 1-2 դաս, իսկ Յով. էֆ Սիքսանեան 4 դաս կու տայ: Վերջին Հոկտեմբերէ սկսեալ Տիկ. Պայծառ Յ. Աղաբեան անձնուրաւար չաբաթը 28 դաս կ'աւանդէ մանչերուն:

Աղջկանց ծաղկոցին արդի վարժուհին է Տիկ. Մաննիկ Սալաթեան, որուն ինամքին յանձնուած են 54 աղջիկներ: Հայուհեաց Վարժարանի ներքին տեսչուհի Միս Յարնըմ այս դպրոցին մէջ չաբաթը 3 անգամ, իսկ Միս Քինի ամէն օր մէկ մէկ Անգղիերէն դաս կ'աւանդեն:

Ատաբազարի «Մանկապարտէզ»ը Միս Քինի տեսչութեամբ և Ամերիկեան դրամական նպաստով կը կառավարուի և 60 աշակերտներ ունի և երեք վարժուհի:

Ե. Ք. Ընկերակցութիւնը որ 58 անդամներ ունի, 7 անդամներէ բաղկացեալ Գործադիր Ժողովով

և Տիար Յովհ. Ալիքսանեանի ատենապետութեամբ
կը կառավարուի : Նպատակն է երիտասարդաց մէջ
Քրիստոնէական գործ կատարել : Ե. Ք. Ընկ.ը ,
ձմեռուան եղանակին մէջ բանախօսութիւններ կը
կատարէ : Սոյն Ընկ.ը խնայողական սնտուկ մը
պատրաստած է : Այս Ընկ.եան հովանաւորութեան
ներքեւ է եկեղեցիին երգիչ խումբը , որ 150ի չափ
անդամներէ կը բաղկանայ : Երգիչ խումբը 3 ձեւեր
ունի . ժողովուրդին երիտասարդները , օրիորդները և
Հայուհեաց Վարժարանին աշակերտուհիները : Կի-
րակի օրուան երգերը ամէն շաբաթ իրիկուն՝ երի-
տասարդները դատ կը պատրաստեն , իսկ կիրակի
իրիկուան պաշտամունքէն վերջ՝ ընդհանուր խում-
բը վարժութիւն կ'ընէ : Երգիչ խումբը ամէն կի-
րակի երգուելու համար նոր երգ մը կը պատրաստէ :
(Շաբաթակէլ) փԱՌՆԱԿ ԻՍԲԵՆՏԵՐԵԱՆ

ՅՕԴՈՒԱԾԱԳԻՐՆԵՐՈՒ

ԲԱԺԻՆ

ՆՈՐ ՏԱՐԻԻ ԶԱՆԳԱԿՆԵՐ

Ա.

Հնչեցէք, վայրի զանգակներ, վայրասուն եր-
կինքին, թռչող ամպերուն և լոյսին սառուցիկ
Տարին կը մեռնի սեւ գիշերին մէջ. հնչեցէք, վայ-
րի զանգակներ, ու թող մեռնի ան :

Բ.

Ձիւներուն վրայէ հնչեցէք, երջանիկ զանգա-
կներ, նորը մեզի, հինը հեռու հնչեցէք : Տարին կ'եր-
թայ, թողէք երթայ տարին : Դուք ճշմարիտը հնչե-
ցէք մեզի և սուտը հեռու :

Գ.

Հեռու հնչեցէք կարօտին ցաւը որ միտքը կը
քանդէ, ցաւը անոնց զորս ա'լ չենք տեսներ հոս :
Հնչեցէք ու ա'լ Դրամ չտարբերէ մարդը մարդէն :
Եւ զրկեալին իր հատուցումն հնչեցէք :

Դ.

Հեռու հնչեցէք դատը որ տակաւ կը մեռնի, և
հին ձեւերն կուսակցական պայքարի : Մեզի հնչե-
ցէք ազնիւ կերպերն ապրելու, քաղցրագոյն բար-
քերով, մաքրագոյն օրէնքներով :

Ե.

Հեռու հնչեցէք կարօտութիւնը ու հոգը, մեղքը
և անհաւատ պաղտութիւնը արդի ժամանակին :
Դուքս հնչեցէք, դուքս հնչեցէք իմ տաղերս ող-
բերական և ներս հնչեցէք զուարթ աշուղդ :

Զ.

Հեռու հնչեցէք սնամէջ հպարտութիւնը ղերբի
և արիւնի, մատնութիւնը և ամբաստանութիւնը :

Մեզի հնչեցէք սէրը ճշմարիտին և ուղիղին, ընդ-
հանուրին սէրը դէպ ի բարին :

Է.

Դուքս հնչեցէք պիղծ ախտերու տեսակները,
դուքս հնչեցէք ոսկրին վատ ցանկութիւն, դուքս
հնչեցէք հին դարերու պատերազմներն ընդաւոր,
և ներս հնչեցէք խաղաղութեան հազար տարին :

Ը.

Արի և ազատ մարդը, լայն սիրտ և բարի ձեռ-
քը հնչեցէք մեզի, Հեռու հնչեցէք երկրին խաւարը
և մեզի հնչեցէք զՔրիստոս որ պիտի տիրէ :

(Թարգ.) Ռասէ :

ԹԵՆԻՍԸՆ

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ԱԶԴ

Ուրախութեամբ կը ծանուցանենք թէ թերթիս
լրացող տարւոյ 43 թիւին մէջ երեցած կոչին ի
պատասխան՝ սովեալներու համար հասած նուի-
րատուութիւններու համագումարը 32,594 դա-
նդաւ, կամ 300 ոսկիէ քիչ մը աւելի : Առատա-
ձեռնութեան և յօժարութեան որով այս գումարը
տրուեցաւ՝ կը տեսնուի թէ մեր ընթերցողները և
ուրիշ բարեկամներ խորապէս յուզուած են գա-
ւառի ժողովրդեան կարօտութիւններէն : Այդ մար-
դիկը, սիրելի ընթերցողներ, աղքատներ չեն,
մոլութեան և ագիտութեան զոհեր չեն, այլ այն-
պիսիներ որոնք տարիներով բռնապետութեան գա-
ժան դեին հետ մաքառած են արեամբ նուիրա-
գործուած երկիրը պահելու և իրենց յարկերուն
նուիրական պատիւը պաշտպանելու համար : Հի-
մա անոնց ապրուստի միջոցներն սպառած են և
Ազատութեան այս ժամուն հազարաւորներ իրենց
անկրակ յարկերուն մէջ կծկուած կը տուայտին տ-
նօթութեան և ցուրտի ահաւոր տառապանքներով :
Աչքի առջիկ պատկերացուցէք, եթէ կրնաք, խեղճ
աղաքը իրենց ցրտահար փողբիկ դէմքերով և դող-
դղացող մարմիններով, որոնք հա՛ց կ'ազաղակեն :
Լոկ այդ պատկերը բաւական ըլլալու է ամէն սիրտ
չարժել՝ բան մը տալու և անշուշտ տալու, երբ
դեռ ձմեռ, քաղց և հիւանդութիւն իրենց սոսկալի
նախճիրը ամբողջացնելու ժամանակ չունին : Չա-
տանանք 300 ոսկիով, կրկնապատկենք այս գու-
մարը և եռապատկենք եթէ հնար է : Հ. Մ. Ա.

Գաղտնի ձակատամարտներ կը մղուին և յաղ-
թանակներ կը չահուին, որոնց անունը երբեք
չիշուիր երկրիս վրայ, բայց որոնք էապէս աւելի
փառաւոր են քան շատ մը յաղթանակներ զորս
համբաւի շունչը շատ հեռունները կը ծանուցանէ
փողի ձայնով :

ՆՇԱՆԱԽՈՐ ՔԱՐՈՋԻՉՆԵՐ
ՈՐՈՆՅ ՌԻՆԿՆԻՐԱՍԻ ԵՄ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Չարլս Մքքերճը

Ուսանողական կեանքիս Լոնտոնեան անմոռանալի յիշատակներուս մէջ՝ իրենց յատուկ տեղը ունին կիրակիները և այդ օրերու մէջ լսած քարոզիչներս : Այս յօդուածներու շարքով՝ Աւետիքի ընթերցողներուն պիտի ջանամ ներկայացնել այն Անգլիացի ակաճառոր քարոզիչները, որոնք անցած դարին վերջի կէսին կամ քառորդին մէջ Անգլիական ամպիրոնին փառքն ու պարծանքը հանդիսացած են, և որոնց ունկնդրելու բաղձաւորութիւնը ունեցած է նաև այս տողերը ստորագրողը :

Միտքիս մէջ ունէ վարանում մը չի ներկայանար թէ ուսկի՞ց սկսելու եմ : Տասնեփններոց դարին վերջին կէսին մէջ ամբողջ Անկլո-Սաքսոն ցեղին առաջին քարոզիչը Չարլս Սքրըճընն է անտարակոյս : Եւ, քիչ մը աւելի առաջ երթալով, կրնայ ապահովաբար ըսուիլ թէ Քրիստոնէական եկեղեցիին ամբողջ պատմութեան ընթացքին չէ գտնուած մարդ մը, որ երկար տարիներու շրջանի մը մէջ յաջողած ըլլայ իրեն քաշել ամէն շաբաթ հինգ վեց հազար ունկնդիր, ու ասիկա ալ առանց արարողական մեծափառ, ցոյցերու կամ ուրիշ արուեստական ունէ չքեղ հրապոյններու, քանզի Սքրըճընի միակ հրապոյրը պէտք է նկատել իր պարզ բայց եռանդուն մարդկայնութիւնը :

1853ին, դեռ հազիւ տասնեփնը տարեկան երկուստասարդ մը, Մր. Սքրըճըն Լոնտոնի մէկ եկեղեցին կը հրաւիրուի գաւառէն : Ինք ո՛չ գուէճական և ո՛չ ալ համալսարանական կրթութիւն մը ստացած էր : Բառին բուն իմաստովը ինքնուս երկուստարդ մըն էր, բայց կանուխէն նուիրուած՝ քարոզչական գործին, և նոյն իսկ երբ բարեկամներու կողմէ իւրեն զիւրութիւն կը ներկայացուի հետեւիլ Քէմպրիճի Համալսարանին ընթացքին, ինք պարզապէս կը մերժէ :

Լոնտոնի եկեղեցիներէն մէկին քարոզչական պաշտօնը կ'ստանձնէ Սքրըճըն ուրեմն գրեթէ պատանի հասակին մէջ : Այդ դատարկացած մատուռին չէնքը սակայն քիչ ատենէն կը սկսի նեղ դալ զինքը մտիկ ընել փափաքողներուն : Այս միջոցին պատանի քարոզիչը նշանակելի գործունէութիւն մը ցոյց կու տայ Լոնտոնի բազմամարդ թաղերուն մէջ քօչերայէ տառապողներու և մեռնողներու համար աշխատելով, ա՛յնքան որ նոյն իսկ կեանքը կը վտանգուի :

Գաւառացի քարոզիչին համբաւը օրէ օր կ'աւելնայ մայրաքաղաքին մէջ. պէտք կը տեսնուի

ընդարձակել մատուռը, որ հիմա չատ նեղ կու գար գունդագունդ հոն զիմող ժողովուրդին : Այս ալ բաւական չըլլալով, վերջապէս կը վարձուի Լոնտոնի ամենէն խոշոր հանրային շէնքերէն մէկը, մինչև որ քանի մը տարի ետքը կը ձեռնարկուի մասնաւոր եկեղեցիի մը շինութեան, որ իբրև Սքրըճընի եկեղեցին ծանօթ է ամէն Լոնտոն այցելուի : Այս շէնքը (որ Սքրըճընի մահէն վերջ այրեցաւ) կառուցուած էր քսան հազար ոսկիէ աւելի ծախքով, Լոնտոնի հարաւային մէկ թաղին մէջ : Վեց հազար հոգիի համար հանգիստ նստելու տեղ կար. բացառիկ պարագաներու տակ՝ մինչև եօթը հազար հոգի կրնար պարուհակել : Ահա այս հսկայ շէնքին մէջ երեսուն տարի շարունակաբար ամէն առտու և իրիկուն Սքրըճըն կը քարոզէր իր առջևը կեցող 5-6,000 հոգիներու : Ու զինքը լսելու կ'երթային ամէն դասակարգէ մարդիկ, պարզ խանութպանէն մինչև Ռոսքինի նման հոյակապ իմացակացութիւններ : Լոնտոն այցելող Ամերիկացին, Քանադացին կամ Աւստրալիացին անպատճառ փափք մը կը զգար կիրակի մը անցնել Լոնտոնի մէջ՝ լսելու համար քարոզիչներու այս իշխանը, ինչպէս կոչուած է անիկա : Մէկ խօսքով, Սքրըճըն կրնայ նկատուիլ Վիքթորեան ժամանակամիջոցի ամենէն մեծ մարդերէն մէկը :

Դժուար չէ անշուշտ իրմէ աւելի հմուտ և գիտուն քարոզիչներու անունները յիշել. բայց սիրտին դաշնելու և միտքին ազդելու կարողութեան տեսակէտէ թերեւ Պիլըրը միայն կարելի է բաղձաւոր անոր հետ :

Բայց Սքրըճընի քարոզները չէին լսուեր լոկ իր եկեղեցիին չորս պատերուն մէջ երկրպագողներէն միայն. ամէն շաբաթ հազարաւոր օրինակներ տպագրուելով կը զրկուէին աշխարհի չորս կողմերը : Թէ՛ խօսելու և թէ՛ գրելու զարմանալի գիւրբութիւն մը, ձկունութիւն մը ունէր ան : Հրատարակած է բազմաթիւ կրօնական, բարոյական և վարդապետական հատորներ, բայց իր գլուխ-գործոցը պիտի մնայ «Իսաւրի Քանճարանը» անուն պատկառելի երկասիրութիւնը, որ կը պարզաբանէ ու կը մեկնաբանէ Սաղմոսները :

Աշխատութեան զարմանալի օրինակ մըն է այս մարդը : Կարծես զուտ քարոզչական պաշտօնը քիչ կու գայ իր հսկայի ուժին, իր տիտանեան կարողութեանը : Ունէր վարժարան մը, որմէ դուրս ելած են նշանաւոր քարոզիչներ. կը պահէր որբանոց մը, ուր տարին տասներկու ամիս 5-600 որբեր կը պահուէին ու կը կրթուէին : հաստատած էր տիպար աղքատանոց մը, ուր կը հիւրընկալուէին

և օգտակար քաղաքացիներ կ'ըլլային անտէր և անտուն ընտանիքներ : Ու այս ամենէն վերջն ալ այս զարմանալի մարդը ժամանակ կը գտնէր հրատարակելու ամսաթիւրթ մը :

Այսքան պատասխանատու յանձնառութիւններու տակ ինչպէս կրնար դիմանալ Սրբրճըն . ահա հանելուկը , որուն լուծումը դիւրանայ թերեւս նկատի առնելով իր գլխաւոր յատկութիւնները :

Նախ , ինչպէս արդէն ակնարկուեցաւ , Մր. Սրբրճընի մէջ կը տեսնուէր անկեղծ , ուղղամիտ , անձնուէր և ազնիւ մարդը . ու այս քառակ յատկութիւններով ինք մեր յարգանքը կը վայելէ ծափեր իլելէ առաջ , Զինքը մտիկ ըրած աստիճանէն կրնար չզգալ իր սիրտին մաքրութիւնը , իր եռանդին անկեղծութիւնը :

Յայտնի է թերեւս շատերու թէ Սրբրճըն թունդ կ'ալվինական մըն էր . ու իր այս դաւանութեանը համար շատերէ հալածուեցաւ : Անկլիքան Եկեղեցիին քրմապետները մանաւանդ երբեք չէին կրնար հաշտ աչքով նայիլ անկախ եկեղեցիի այս հերոսին . և Սրբրճըն ալ փոխադարձաբար բնաւ չէր կրնար հաշտուիլ այդ պետական եկեղեցիին հետ : Ու առանց մասնաւորութիւններու մէջ մտնելու , իրաւ ալ դժուար է համոզուիլ թէ ինչ տրամաբանութեամբ Կառավարութիւնը դրամական նպաստ կը հատուցանէ եկեղեցիի մը , որուն պատկանողները Անգլիական ազգին ազնուականները , հարուստներն են . մինչդեռ անդին , անկախ եկեղեցիին՝ ժողովուրդին եկեղեցին է գերազանցապէս ու լուծայ մը իսկ չստանար պետական գանձէն : Ողորմութիւնը աղքատին կու տան թէ հարուստին : Ծիշդ այս էր ահա մէկը այն պատճառներէն , որոնք անհաշտ հակառակորդ մը ըրած էին զինքը Անկլիքան եկեղեցիին :

Իր Կալվինական գաղափարներուն համար՝ անձկամիտ նկատուած է Սրբրճըն : Անձկամութիւնը սակայն ունի իր հակակշռող առաւելութիւնները , թէև ունենայ իր անսիրելի յատկութիւնները : Ընդարձակութեամբ չափուածը կրնայ յաճախ զոհուիլ ուժեղութեան : Զրադացք բանեցնողները նեղ ճամբէ մը կը վազեցնեն ջուրը , որ կը կաճարէ ազօրիքին դործը , թէև անիկա չունենայ ծանծաղուտ , տարածուն առուակի մը գեղեցկութիւնը : Սրբրճըն ալ իր զօրաւոր հաւատքին ամբողջ ոյժը կեդրոնացուցած էր կարգ մը դաւանանքներու վրայ , որոնց մասին այնքան վստահ էր ինչքան իր գոյութեանը վրայ . և աստիճան կը քարոզէր կիրակիէ կիրակի անթերի վստահութեամբ :

Քարոզիչի մը , քեմբասացի մը համար՝ եթէ ոչ էական գէթ կարեւոր պայման մըն է ձայնը : Եւ Սրբրճըն ունէր այդ կարեւոր ձիւքը : Ով որ զինքը լսած է՝ չի կրնար մոռնալ այն լեցուն ձայնը , որ կարծես խփոյն կը յայտնէր մարդուն լայն սիրտը և առողջ ու կորովի կամքը : Կը յիշեմ նոյն իսկ թէ ինչպէս կիրակի առաւօտ մը , իր ռիւերիմ թշնամիէն յօղացաւէն՝ տառապած միջոցին , կաղնի կաղը ամպիոնը բարձրացաւ , և մէկ ոտքը աթոռին վրայ հանգչեցուցած , միւս ձեռքն ալ սեղանին տալով , նոյն սովորական լեցուն ձայնով քարոզեց իր էն պատուական քարոզներէն մէկը , որ կարծեմ նաև եղաւ վերջինը :

Քանի որ ձայնի ակնարկեցինք , տեղն է յիշել թէ Հնդկական ապստամբութեան միջոցին երբ Անգլիայի մայրաքաղաքին մէջ ազգային հսկումի պաշտօն պիտի կատարուէր՝ հրաւիրուեցաւ նաև Սրբրճըն , որ խօսի Բիւրեղեայ Պալատին մէջ . ու պատմական օր մը եղաւ այդ օրը : Մեծանուն քարոզիչը խօսեցաւ 23,000 հոգիի , և իր ձայնը կը լսուէր ահագին սրահին ամէն անկիւններէն , արծաթեայ զանգակի ղողանջին նման :

Զուարթաբարոյ և զուարթաբան էր Սրբրճըն . և իր բերնովը յայտարարած է յաճախ թէ դաւաթ մը զինին ալ չէր անարգել՝ իր ստամոքսային տկարութեանը համար , նման Տիմոթէոսի : Իր պատրաստաբանութեանը մէկ նմոյշը կրնայ սեպուիլ հետեւեալը : Յօղացաւէ տառապելուն , բնական է որ չէր կրնար քայելով երթալ եկեղեցի , որ իր բնակարանէն բաւական հեռու էր . ուստի ունէր իր անձնական կառքը , որով կիրակի օրերը ձամբորդելուն համար կ'ծու յանդիմանութիւն մը ստացաւ . օր մը Մաքրակրօնէ մը : «Զե՛ս գիտեր որ ,» ըսաւ մեր բարեպաշտ ու միամիտ մարդուկը՝ մեծանուն քարոզիչին , «գրուած է թէ վեց օր պիտի աշխատիս , ու բոլոր գործք ընես . բայց եօթներորդ օրը ո՛չ դուն պիտի աշխատիս և ո՛չ քու անասունդ պիտի աշխատի» : «Այո , այո , շատ չի տակ է ասիկա ,» կը պատասխանէ Սրբրճըն անմիջապէս , «սակայն իմ ձիւն Հրեայ է , և անիկա իր կիրակին կը բռնէ շաբաթ օրը» : Խելացի պատասխան մը՝ ապուշ հարցումի մը :

Տասնեկից տարի կ'ընէ Զարս Սրբրճընի մեռնիլը . և Անգլիացի քարոզիչներուն մէջէ մէկը չի կրցաւ դեռ լեցնել իր տեղը , որ միշտ պարապ պիտի մնայ թերեւս :

ԿԱՄՔԻՆ ՓԱՌԱԿՈՐՈՒՄԸ

Զօն Երկաթե Պարբերություն

Հին յուշերուս հանդէսն ըրի այն իրիկուն .
Շարան շարան իմ առջևէս անցան անոնք .
Իզձեր տեսայ տաճարներու պէս կիսաքանդ .
Սէրեր կային առիւծներու պէս քրնացող .
Յողնած թափով ջրվէժեցին վարդի թերթեր
Մահը լալու իմ ծիածան տենչանքներուս ,
Ու մատուցներն իմ երազած դիւցազնութեանս
Թաղմանական շրջաընկերով պատանքուեցան :

Արձան կտրած՝ տեսայ այն տեղ լոկ ըսկիզունք ,
Սրչալոյսներ խանձարուրքի մէջ խեղդուած ,
Ծիւ արձակած սերմի հատեր՝ մեռած արդէն ,
Ու պատրոյգներ՝ պըլպըրացող բոցէն թափուր .
Կորաքամակ Յոյսն ալ կ'երթար ամէնէն վերջ
Դառնութեան մէջ դեռ գեղեցիկ և ահարկու .
«Միթէ կրնամ դեռ յուսալ ես ,» ըսի Յոյսին .
— « Յուսալ պարտիս , եթէ սիրել կրնաս ,» ըսաւ :

Ու սէրերուս յուշերուն մէջ այն իրիկուն
Ովախանքի , բալասանքի պըրպըրեցի :
Ըսկիզունքի շունչ մը անցաւ երակներէս .
Մոխրակոյտներ դարուն հագան , ծիծաղեցան .
Նահապետի պէս վեր առի յողնած թևերս .
Եւ ժայռերուն ու կապոյտին ներկայութեան՝
Յոյսերու մայր , կեանքի աղբիւր , հաւատքի սին ,
Փրկութեան բոց եղող Սէրը ես օրհնեցի :

Ամենակար ուժ մը չիղերս պողպատած էր ,
Եւ ըսկրայ սիրել կրկին , ծարաւօրէն ,
Սիրել մարդիկ , սիրել իրեր , պաշտել մահն ալ ,
Պաշտել ամէն ինչ որ փառքին ծնունդ կու տար :
Ինձ կը թուէր որ լեռներ մէկ ալքնթարթիս
Պատրաստ էին այծեամներու պէս կայթելու .
Ինձ կը թուէր որ կամքիս մէկ չեղտը բաւ էր
Ռամիկ մութին ծոցէն ջահեր ծաղկեցնելու :

Ու դաշտին մէջ , ինչպէս մէկ նոր եղեկիէլ ,
Ոսկորներու կոյտեր տեսայ կեանքը ծաղրող .
Շաղին , շողին համայններուն դէմ անըզգայ ,
Հայհոյանքներ էին զաղիւր Մողոքին դէմ :
Ու խոզերու երամակէն հազիւ տարբեր
Ճախճախուտի ամբոխներ ալ տեսան աչքերս .
Մենանկացած այս կառքերու Մեռեալ Մովին
Անիներուն վրայ ոչ ծղրիթ կար , ոչ ալ ընձիւղ :

Ըսի . « Փորձեմ պիտի Սէրը հըրաշագործ » :
Ոսկորներուն տարի շունչըս ու չթուլնքներս .
Համայնութիւն տակ շուշաններու փոխարկուեցան ,
Եւ հեշտութեամբ ողորկեցին օդն ու հողիս :
Ճախճախուտին մէջ թաթխեցի երկու ձեռքերս ,
Սիրոյս վերջին կաթիլներն ալ թափեցի հոն .
« Թող կեանք ըլլայ » որոտացի , Բուսան իսկոյն
Ովախանքի , փառքեր , երգեր , արչալոյսներ :

« Եղիցի լոյս . և եղև լոյս » (Հին Ուխտ)
« Ամենայն ինչ նովաւ եղև » (Նոր Ուխտ)

Դացի Տունն ալ ծոյլ , ինքնասպան թշուառութեան .
Սէրը նողկաց , սոսկաց այս տան նեխանքներէն ,
Ու ժանտ օդին շունչէն մեռնող ճըրագին պէս՝
Ուղղորեցաւ , նըւաղեցաւ Յոյսը անգամ :
Հոն մարդակերպ շուքեր տեսայ , առանց Մարդու .
Հոն շարժումներ կային տարտամ , առանց կեանքի .
Մահն անգամ մ'ալ պիտի մեռնէր հոն սոսկումէն ,
Եթէ Սիրոյ հոգեվարքը չը յամառէր :

Թաց սարսափով հորնդիւններ ինձ մատնեցին
Ներկայութիւնը մարդկային կոկորդններու ,
Եւ խորունկէն լսուող տրոփներ յիշեցուցին
Մարած փառքի հին կոթողներ , առուշաններ :
Վիշտով դիմուած դիւցազնացաւ Սէրըս իսկոյն .
Թշուառութեան վերքերուն մէջ կայծեր զըրի ,
Եւ Տիրամօր դուրգուրանքով կուրծքիս վըրան
Պինգ սեղանցի վերջին հիւլէն խաչուած կամքին :

Թշուառ կամքին մէջ պարպեցի ամբողջ հոգիս .
Սէրը անոր չքնաղ , հուժկու մարմինն եղաւ ,
Պարաքը չինեց զայն ըղձանքով ապագային ,
Փառքն ալ անոր դաքնի մը ցոյց տըւաւ հոռուն :
Իշխանաբար որոտացի . « Թող Ազգ ըլլայ » —
Եւ ժողովուրդ մը գոյացաւ յանկարծակի ,
Որ աստղերու գեղեցկութեամբ կը ծովանար
Հըրաշագործ կամքին սաղմոսն որոտալէն :

Հիւսնդ փառքի խաւերուն ալ այցելեցի ,
Ու պերճանքի աղամանդեայ հեղեղներուն
Եւ ձուլածոյ արժանիքի չըպարին մէջ
Տեսայ վըճիւր հոգեկան սքնանկութեան :
Ոսկի ջահէն շատըրուանող լոյս անձրևներ
Զրկուածներուն քրախնքն ինձի կը մատնէին .
Ու փառքը հոն կը յղփանար , կը յօրանջէր ,
Ինչպէս լեռը՝ տակը մրափող հնոցին վըրայ :

Սնալափայտուած արդարութեան , ճշմարտութեան ,
Մաքուր սիրոյ ու վեհութեան ոտքերուն տակ
Անմտօրէն , կատաղաբար , անարգապէս ,
Ոճրածրնունդ Ոսկի Հորթը կը պաշտուէր :
Հոս Սէրն և Յոյս անյուսօրէն վըհատեցան .
Մովսէսի պէս ջախջախեցի պատուիրաններս .
Եւ ջիղերէս , ակունքներէս ու զայրոյթէս
Վրէժի պողպատ մը դարբնելով տուի կամքին . . . :

Եւ Ոչինչէն նոր ըստեղծուած Մարդկութիւնը
Մարդավայել գեղեցկութեամբ ու վեհութեամբ
Այլքներուն և աստղերուն յորձանքին պէս
Նոր օրհներդ մը թաւալեցուց օդերուն մէջ :
Անտառացան բիւր կոթողներ ԿԱՄՔԻՆ անուան ,
Եւ Յաղթականն իր բազուկները կարկառած՝
Օրհնելով իր ռազմիկները երկաթակամ՝
Յոյց կու տար նոր հորիզոններ փառքով յղի :

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՀԱՐՑԵՐ

Ք. - Է

Ժամանակը որուն մէջ կ'ապրինք՝ մեծապէս չափեկան կը դարձնէ աս հարցը, որովհետեւ սահմանադրական երկիր մը իր քաղաքային, քաղաքական, ընկերական և կրօնական բոլոր հաստատութիւնները վարելու է հանրային կոթիւնով, որ ուրիշ բան չէ եթէ ոչ Ինքնակշիռ հայրենիքը կազմող անհատներու կարծիքին: Սահմանադրական երկիր մը որ իրեն յառաջապահ, ուղեցոյց, վարիչ ու կանոնաւորիչ չունի հանրային կարծիքը՝ զեղեցիկ հեգնութիւն մըն է:

Քուէն անհատական կարծիքին նշանն է ու հաւաքական, քուէն հանրային կարծիքին ներկայացուցիչը: Կ'արժէ ուրեմն գիտնալ քուէին բնութիւնը, ոյժը և զայն գործածելու եղանակը: Քուէն իրաւունք մըն է, անհատական կարծիքին նուիրագործութիւնը, անհատականութեան զէնքը վերին տեսչութեանց և հեղինակութեանց դէմ: Ով որ քուէ ունի՝ ծառ է, ով որ չունի՝ սրբափայտ է կամ ծառակ: Ժողովուրդներ չափ արիւն թափած են աս իրաւունքը ձեռք բերելու համար և ազատութեան ու լուսաւորութեան առաքեալները դարերով այս իրաւունքին ակոյտան կանգնած են իրենց հրեղէն լեզուովն ու շանթող գրչովը: Ով որ հայրենիք ունի ու դիտակցութեան տարիքը թեւակոխած է՝ պէտք է ձայն ունենայ հայրենիքի գործերուն մէջ ու քուէն այս ձայնն է, այս հղօր ու հրաշագործ իրաւունքը:

Քանի որ քուէն մեր անհատականութեան խորհրդանիշն է ու մեզ հայրենիքին կապող օղակը, պէտք է բոլոր ուժով ու թափով փարինք անոր և կենքը ու արիւնով պաշտպանենք զայն: Սահմանադրական ոգին այնպէս կը պահանջէ, ինչպէս մեր անհատական արժանապատուութիւնը: Այն բոլորին որ ժողովուրդ մը իր քուէն կը կորսնցնէ՝ բռնակալութեան լուծը կ'անցնէ իր վիզը ու չղթաներ ալ ոտքը: Ուրեմն թէ՛ կրօնական և թէ՛ ազգային, թէ՛ դպրոցական և թէ՛ եկեղեցական, թէ՛ ընկերական և թէ՛ հանրային գործերու մէջ միշտ պէտք է մտաւորային սկզբունքին դէմ, որ քիչերու խելքն ու կամքը կ'աստուածացնէ: Պէտք է միշտ պնդենք որ հանրային կարծիքով ու զայն ներկայացնող քուէով կարգադրուի ամէն բան, որովհետեւ աս է միայն ժողովուրդ մը ինքնավար ընելու եղանակը, աս է զեղթափը բռնապետութեան ու զէնքն ինքնընտրի հեղինակութեանց դէմ: Անհատ մը, որչափ ալ ձեռնհաս ու խելացի ըլլայ, պէտք չէ թողաւորենք որ ինք իր գլխովը վարէ

մեր ժողովրդային գործերը, որովհետեւ անպատասխանատու հեղինակութիւն մը միշտ վտանգ կայ որ բռնապետութեան յանգի:

Ինչպէս անբռնաբարելի է մեր անձը, ինչքն ու պատիւը, նոյնպէս անբռնաբարելի ըլլալու է մեր քուէն կամ կարծիքը, որ մեր հասկումը կը ներկայացնէ, մեր էն նուիրական սեպականութիւններէն մին: Մինակ մանուկները և խելագարները քուէի իրաւունք չունին, որովհետեւ անոնց դատողութիւնը հասուն չէ, անոնց վճիռը խակ է և քուէն կը պահանջէ քիչաւորութիւն ու լուրջ մտածում: Կիները քուէէ զրկելը ոճիր մ'է սկզբունքով, որովհետեւ անոնք ալ ունին խելք, անոնք չահագրգռութիւն ունին ժողովրդային գործերու և հայրենիքի շահերուն մասին գուրգուրանք: Ունէ տրամաբանող միտք չկրնար արգարապէս հակառակիլ աս սկզբունքին: Եթէ կիները մարդ են, բանական էակներ, պէտք է որ քուէ ունենան, իսկ եթէ անբան են, ըսելիք չունինք: Դարերու հասկապաշարումը և այդ մարդուն բռնապետութիւնն է որ զանոնք զրկած է այս իրաւունքէն: Բայց իրաւունքը անպարտելի է ու կանանց քուէն ունենալու իրողութիւնը ժամանակի խնդիր է միայն: Պէտք է կարգ մը ոճրագործներ ու մասնիչներ ալ քուէէ զրկել, որովհետեւ անոնք հայրենիքի թըշնամիներն են ու ոչ անգամը և հետեւաբար քուէն ունենալու իրաւունքը չունին: Անշուշտ խելագարներ ալ քուէ պէտք չէ որ ունենան, որովհետեւ իրենք չեն կրնար իրենց միտքը կեդրոնացնել ինքրոյն վրայ և իրենց անհատականութեան գիտակցութիւնը չունին:

Մենակ դրամ, մենակ կրօնական ու քաղաքական ցոյցներու քուէն ունենալու ագնոլապետական ու տրամաբանական ալ հայեացքները արգարացի չեն, որովհետեւ թէեւ հարուստ մասնաւոր շահագրգռութիւն ունի պետական վարչութեան կազմին և տաղանդաւորը արժանաւորին կու տայ իր քուէն, բայց ամէն մարդ ալ արժանապատուութիւն ունի, անհատականութիւն մը և հետեւաբար իր ուրոյն իրաւունքը քուէտուփին մէջ: Ամէն անհատ չահագրգռութիւն ունի պետական գործերու, թէեւ հարուստ չըլլայ ալ, որովհետեւ անոնք ուղղակի կամ անուղղակի իր և իր ընտանեաց ճակատագրին կ'ազդեն: Պետական կազմն ու վարչական եղանակը պակաս չաղբեր աղքատին հացին ու կարգին որքան հարուստին մեղրին ու խորիւխին: Ուրեմն պէտք է աղքատն ալ իր քուէն ունենայ իր ճակատագիրը բանաւոր հիման մը վրայ դնելու: Դարձեալ, աղքատը կամ միջնակարգ արհեստաւորը

պակաս ոյժ ու կորով չտար հայրենիքին համար, և հետեւաբար իրաւունք ունի անոր կազմին ու վարչութեան մէջ իր դերը ունենալու: Եթէ հարուստը իր տուրքը ու ոսկիները կուտայ պետութեան, աղքատը իր մկանն ու կեանքը կը զոհէ անոր համար, աւելի թանկագին ու անզին նուէր մը կ'ընէ և հետեւաբար իրաւունք ունի իր ձայնն ու քուէն ունենալու: Եթէ առարկողներ կան թէ մարդ կայ որուն կարծիքը 100 քուէ կ'արժէ, կը պատասխանենք թէ այդ մարդը կրնայ իր լեզուովը կամ գրչովը իր կարծիքը չատերուէն համոզումն ընել և այսպէս անոնց քուէները չահիլ: Մէկ հարց է՝ Կո՞ւն ըլլալու է սկզբունքը, որովհետեւ, «Մարդ մարդ է և ո՞վ աւելի է»:

Գաղտնի քուէարկութիւնը կարգ մը կէտերով աւելի օգտակար և ուղիղ է քան քսոց քուէն: Բաց քուէի ատեն քիչեր կան որ իրենց անկախ կարծիքին համեմատ կը քուէարկեն: Որովհետեւ (ա) Կոչուածները երբեմն չեն բերեր որ առաջարկուած պատուաւոր կամ հեղինակաւոր անձի մը զլանանք մեր քուէն: Իր սիրտը չվիրաւորելու կամ իր համակրութիւնը չկորսնցնելու համար վտանգ կայ որ մեր քուէն իրեն տանք քանի որ ինք արժանիքը կամ յարմարութիւնը չունի այդ պաշտօնին: (բ) Վերջ կամ շահը կը բռնադատէ մեզ մեր քուէն իրեն տալու, որպէս զի մեզի չթշնամանայ կամ օր մը մեր հացին կարագ քսէ: (գ) Վերցուած ձեռներու բազմութիւնը կամ հաւաքական ձայնը վտանգ կայ որ մեզ մոլորցնէ մեր անկախ կարծիքէն կամ բռնադատէ մեզ որ ոչխարի պէս ձայն բաղմացի հետեւինք հանրային կարծիքին նշաւակ չըլլալու համար, որովհետեւ մեզ հաւաքական կամ քաջութիւն կը պահանջէ որ քիչերը ունին:

Այսօր մեր Ժողովրդային գործերուն գլուխը շատ մը պաշտօնեաներ ունինք որոնք քուէով ընտրուած են, բայց քսոց քուէով, և որոնք ընաւ պիտի չընտրուէին եթէ քուէարկութիւնը գաղտնի ըլլար, որովհետեւ գաղտնի քուէն կը ցոլացնէ քուէատուին սիրտը և միտքը աւելի անկեղծօրէն, անոր հետեւ ու քսոց կարծիքին յայտանիշն է և չէ թէ անոր բռնադատեալ կարծիքին: Գաղտնի քուէն իւրաքանչիւր անհատի քսոց հարձիւք կը ցոլացնէ և հետեւաբար անոնց գումարը եղող հաւաքին իրական կամ իսկական կարծիքը: Կ'արժէ որ գաղտնի քուէին զրուցութիւնը որդեգրուի մեր բոլոր Ժողովրդային գործերուն մէջ, որով թէ՛ չընտրուողները չեն վշտանար, թէ՛ ընտրելիներու և քուէատուներու մէջ թշնամական զգացումներ չեն մշակուիր և թէ՛ արժանաւորը ընտրուելով Ժողովրդա-

յին գործերը բաղձալի վիճակին կը հասնին, որովհետեւ մինչև որ լաւն ու ծախսն աշխատանքին չանցնէ՝ ունէ հանրային գործ չկրնար բաղձալի վիճակին հասնիլ:

Քուէ մը տալ չէ՞մը տալ է և հանրային քուէն հաւաքային չէ՞մը տալ է որ իր ծանրակշիռ հետեւանքները կրնայ ունենալ, հետեւաբար թեթեւօրէն կամ անխորհրդաբար տալու չենք մեր քուէն: Ինչպէս լրջօրէն կը մտածենք մէկը մահուան դատապարտելէ առաջ կամ դատապարտեալի մը մեր քուէն տալէ առաջ, նոյնպէս հանրային գործիչներու մեր քուէն տալէ առաջ պէտք է լրջօրէն մտածենք, որոհետեւ անոնց կը յանձնենք պատուական աւանդներ — հաւաքային շահը, հանրային կեանքը՝ որուն դահիճները կրնան ըլլալ և որոնց անուղղակի պատճառը մենք կ'ըլլանք:

Ժողովրդային կամ հանրային գործերու մէջ մեր քուէն տալու ենք (1) «Կոչուած» և «Կոչուած» մարդերու, որպէս զի անձնական նկատումներէ վեր բռնեն գործը և հաւատարմօրէն կատարեն իրենց յանձնուած պարտականութիւնը: Եթէ ուղղամիտ ու խղճամիտ չեղողին մեր անձնական քսակը ու գործը չենք վստահիր, ինչպէս կրնանք վստահիլ ընկերային շահերը և գործերը որոնցմէ կախեալ է շատերու բարօրութիւնը կամ թշուառութիւնը: Ո՞րչափ մեծ, հանրածանօթ ու հանրային շահեր, Ժողովրդին լուսավորը չինուած դրամագլուխներ, կոկորդը անցած են անխիղճ ու անուղղամիտ մարդոց: Ուղղամիտ չեղողին չէ թէ հայրենիք այլ համը իսկ չեմ հաւատար...

(2) Սակայն ուղղամիտութիւնը միայն բաւական չէ հանրային պաշտօնեաներու, այլ պէտք է «Կոչուած» ըլլալ պաշտօնին, ուստի մեր քուէն տալու ենք անոր որ կը «Կոչէ» իրեն յանձնելիք մեր գործը, որովհետեւ մինչև որ գործը չսկիւրէ՝ չկրնար իր ուղղութիւնը կեդրոնացնել անոր վրայ, չկրնար զայն վերաբեռնել, անոր փարիլ և մինչև չվերաբեռնէ գործը, չուսումնասիրէ զայն՝ չկրնար պէտք եղածին պէս զայն զլուխ հանիլ: Սէրն է որ մարդս կը չինէ արուեստագէտ, և հանրային գործը մեծ արուեստ մ'է զոր անոր սիրահարը կրնայ իրականացնել: Եթէ մէկը նազով կ'առնէ գործ մը կամ խաթեր համար, հաւանական չէ որ բոլոր ուժովը աշխատի զայն կատարելագործել:

(3) Գործին կամ պաշտօնին սիրահար ըլլալէ զատ պէտք է որ Կոչուածները կամ Կոչուածները ունենայ այդ գործը կատարելու: Կամ Կոչուածները ըլլալու է այդ գործի մէջ, կամ այդ գործին համար յատուկ կրթութիւն ստացած ըլլալու է: Մեր քուէն

չէթէ մեր եղբորը բարեկամին կամ սիրելիին տալու ենք, չէթէ մեզմէ խնդրողին կամ մեզ սպառնացողին՝ այլ անոր որ յարմարութիւն ունի այդ պաշտօնը կատարելու, հոգ չէթէ ընտրելին մեզի տարակարծիք ըլլայ կամ իր կրօնական ըմբռնումները մեզմէ տարբեր ըլլան։ Ինքիք է որ ուղղամիտ է ու գործին յարմար, մեր քուէն իրեն տալու ենք։ Այս ընելու համար անշուշտ անձը ճանչնալէ զատ պէտք է ուսումնասիրենք այն գործը որուն զուլս պիտի կանչենք զինքը։ Ուստի թէ՛ գործը թէ՛ անձը հաւասարապէս ճանչնալ պէտք է մեր քուէն տալէ առաջ։ Աւելի լաւ է ձեռնպահ ու չէզոք մնալ քան մեր քուէն տալ անձերու որոնք ճանչնալու պատենութիւնը կամ ջանքը ունեցած չենք։

(4) Պաշտօն յանձնելու ենք մարդոց կամ մեր քուէն տալու ենք անոնց որք չէլ գործեր ունին, որովհետեւ ունէ հանրային գործ զուլս չեւեր առանց խառնակի և զանազան գործերով ծանրաբեռնեալ մարդ մը ոչ հոգեբանական, ոչ ալ տրամաբանական է որ կարենայ ամենուն պէտքը եղած ժամանակն ու մտածումը տալ։ Կարգ մը մարդեր մասնաւոր մոլութիւն ու անսովորութիւնը ունին ամէն գործ ստանձնելու և ժողովուրդներ ալ կան որ ամէն գործ կը յանձնեն ճանչցուած մարդու մը առանց խորհելու թէ Բոթի Բաթանոնը էն լաւ մեթոտն է ամեն գործ լաւագոյն եղանակաւ կատարելու։

(5) Մեր քուէն պէտք է որ տանք Կրօնի և Եկեղեցւոյ անհատներուն, յաւէտ երիտասարդներու և չափահասներու քան ծերերու ու կեանքէն ծանձրացող կորովագուրկ անձնաւորութեանց։ Մասնաւոր հանրային գործերը մեղուաջան աշխատութիւն ու անհոռ հաճեալութիւն կը պահանջեն։ Կորովն է որ արդիւնները կրնայ յաղթահարել ու գործը զուլս հանել։

(6) Մեր քուէն տալու ենք այն տեսակ անձերու, որոնք քննադատութենէ չեն խրախուրդ, այլ խրախուրդ կ'անեն, որոնք ժողովրդային իրաւացի կամ անիրաւ քննադատութեանց առջև չեն լքիր, ոչ ալ անոնցմով կը տառապին և կը յուսահատին ու ժառաղաւ, այլ անոնց որ լուսամիտ են, ունին անկախ նկարագիր մը և ունէ քննադատութեան խաթերն համար իրենց ուղղամտութենէն չեն չեղիր, աւելի յօժար են իրենց պաշտօնէն հրաժարիլ քան իրենց սկզբունքէն ու ուղղամտութենէն չեղիլ։ Որոնք սկզբունքն ու հանրային շահը իրենց անձէն ու հանրային կարծիքէն նուիրական կը նկատեն ու այնպէս կը շարժին, որոնք պող-

պատէ կամք ու նկարագիր ունին։ Վայ այն Վարիչներուն որոնք հողմնացոյցի պէս ամէն հովեղ տարուբերին, ու իրենց գործի մասնաւոր սկզբունքը չունին։

(7) Մեր քուէն տալու ենք քիչ շատ Ժողովրդականութեան վայելողներու, անոնք որոնց ժողովրդին համակրանքը զբաւած են, անոր հետ վարուել ու զայն վարել գիտեն, անոնց որ իրենց քաղցր ու տնուշ կենցաղովը ժողովուրդը սիրաշահիլ գիտեն ու իրենց անձնական արժանիքովը ժողովրդին մաքին ու սրտին մէջ դահաւալած են։ Եթէ ժողովրդականութիւն չվայելողներու կամ ժողովրդէն առաւաններու տանք մեր քուէն, ժողովուրդը իր նիւթական ու բարոյական աջակցութիւնը պիտի զլանայ, ու ի՞նչ կ'արժեն հանրային գործիչներու ճիգերը, եթէ անոնց չընկերանայ ժողովուրդներուն նիւթական ու բարոյական աջակցութիւնը։ Ժողովուրդը շատ անգամ կ'ուժանայ բարի ձեռնարկներէ ու կ'անտեսէ էն նուիրական հաստատութիւնները, բարեսիրական յարկերը, երբ անոնց զուլս կը տեսնէ վարիչներ որոնք իր համակրութիւնը չեն վայելեր։

(8) Վերջապէս, մեր քուէն տալու ենք այն տեսակ հանրային գործիչներու որոնք անկախ են իրենց գործին հաշիւը տալու կամ տոմարները պարզելու ժողովրդին։ Որոնք մասնաւոր պատասխանատուութիւն մը կ'զգան այսպէս ընելու, ու շատ պիտի նեղուին եթէ ժողովուրդը իրենցմէ հաշիւ չպահանջէ։ Աս տեսակ մարդիկ միայն կրնան արդարացնել իրենց վրայ դրուած յոյսերը ու ժողովուրդին համարումը և համակրանքը շահիլ լիովին։ Ասոնք միայն կրնան ժողովուրդը մղել մեծագործութեանց ու մեծ զոհողութիւններու սիրայօժար։

Իբր կըթուած մարդեր պէտք է յարգենք մեր և ուրիշներու քուէն ու եթէ մեր սիրած մարդը չչահի զայն, պէտք չէ հակառակինք մարդուն կամ ջանանք նոր և ապրէնք քուէարկութիւն մը ընել։ Ոչ որ Կրօնի և Եկեղեցւոյ քուէն յօժարութեան չունէ բնաւ արժանի չէ Սահմանադրական ազգայնականութեան մը զաւակը նկատուիլ։ Պէտք է յարգենք քուէն, հանրային կարծիքը, ու անոր հպատակինք որովհետեւ ասկէ լաւագոյն կերպ չկայ թնձկոտ խնդիրներ կարգադրելու։

Ինչն արժանաւորին արդ, և արժանի ունեցիլ որ Կրօնի և Եկեղեցւոյ։

Սարգիս

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ

Ազգ. երեսփոխանական ժողովը իր ուրբաթ օրուան նիստին մէջ զբաղուեցաւ Երուսաղէմի և նախորդ պատրիարքին և վարչութեան ամբաստանութեան և համարատուութեան խնդիրներով : Բնականաբար երկու խնդիրներն ալ բուն վիճաբանութեանց և կիրքերու բորբոքման ասիթ ընծայեցին և անշուշտ ապագային մէջ ալ նոյն խնդիրներու շուրջ աղմկայոյզ տեսարաններ պիտի պարզուին : Երուսաղէմի խնդիրը 3-4 տարիէ ի վեր արդէն կը զբաղեցնէ ամբողջ ազգը և այսօր Ազգ. վարչութիւնը ստիպուած է սկիզբէն այդ խնդրին քննութիւնը ձեռք առնելու : Կառավարական դժուարութիւններ չկան այժմ, քանի որ Անտոն Քէօզէօղլուներ բարոյապէս մեռած են . ասոր փոխարէն կան ամբոխային յուզումներ և ճշգումներ և իհարկին չինծու հեռագիրներ : Յարութիւն Պատրիարք «յոյժ ծերացեալ է և անցեալ դաւուրք» և հետեւաբար չունի պէտք եղած եռանդն ու կարողութիւնը Երուսաղէմի վանական գործերը կարգադրելու : Երուսաղէմի Փրկիչը այս անգամ Երուսաղէմէն չպիտի ելլէ, այլ Ազգ. Կեդր. վարչութիւնէ : Շատ ծանր ամբաստանութիւններ կան Տ. Գէորգ արքեպիսկոպոսի և Տ. Դեոնդ վարդապետի դէմ : Բաց ի դրամական զեղծումներէն անոնք կամբաստանուին թէ Երուսաղէմի կառավարիչներ և այլ պաշտօնեաներ և խմբագիրներ կաշառած են, Անտոն Քէօզէօղլուի ընկերակցութեամբ իզմիրլեան Հայրիկի և ուրիշներու դէմ խռովութեամբ տուած են ելայն, և այլն : Այսպիսի ծանր ամբաստանութիւններ քննելու կոչուած է Յանձնաժողով մը, որ անշուշտ աննախապաշար, անկողմնակալ, անկաշառ և կարող անձերէ բաղկացած պէտք է ըլլայ և որուն զլխաւոր և էական նպատակը անձնական և անհատական խնդիրներէ աւելի Ս. Յակոբեանց վանքին անտեսական և բարոյական կացութեան հիմնական բարեփոխութիւնը պէտք է ըլլայ : Եթէ զեղծումներ և սխալանքներ գործած են ամբաստանեալ անձերը, թող ապացուցուին անհերքելի փաստերով և անկասկածելի վկայութիւններով, բայց ամէնէն կենսական հարցը Երուսաղէմի Հայոց վանքին ներկայ և ապագայ վիճակն է : Պէտք է վերջապէս հանդարտեցնել կիրքերը և Ս. Յակոբի վանքը իրապէս ազգօգուտ հաստատութիւն մը դարձնել : Լաւագոյն է մեր կարծիքով վերջնական համաձայնութեան մը յանդիմ Յոյնեքու և Լատիններու հետ և վանական կախամարտիկներու ամօթալից կոխներու և վերջ մը տալով Ս. Երուսաղէմի միաբանութիւնը դիտնական Հայ. կաճառի մը

վերածել, որպէս զի այդ վանքին հսկայական եկամուտները և Ազգին տուած տասնեակ հազարներով ոսկիները Հայ դպրութեան մշակման ծառային և ոչ թէ զեղջուկ միաբաններու պորտաբոյժ անուցման և անոնց անլիւր քռակին պարտացումին : Թողունք ուրեմն առ այժմ վերջնական խօսքը քննիչ Յանձնաժողովին, որ զրադի Դեոնդեանց և հակադեոնդեանց անծայր վէճերով և անոյնիք նախորդ պատրիարքին և վարչութեան ամբաստանութեան և համարատուութեան խնդրին :

Երկու բանաձևեր առաջարկուեցան նախորդ պատրիարքին և վարչութեան խնդրին համար : Տիար Հ. Արամեան (Հնչակեան) և Տիար Շահրիկեան (Իսախանյան) հակառակ պահանջներ ներկայացուցին Ազգ. երեսփ. ժողովին : Առաջինը իր բանաձևով կը պահանջէր թէ նախորդ վարչութիւնը պէտք չէ ամբաստանութեան ներքեւ իյնայ . ամբաստանեալը նախորդ Պատրիարքն և իր գործակիշներն են : Շահրիկեան էֆ. կը պահէր թէ նախորդ պատրիարքին հետ վարչութիւնն ալ ամբաստանուած է, և թէ անոնց երկուքէն միասին պէտք է համարատուութիւն պահանջել : Այս բանաձևին դէմ բողոքեցին նախորդ վարչութեան երեսփոխան անդամները : Երեսփոխաններուն օրինական թիւէն նուազ ըլլալուն պատճառով այս բանաձևներէն և ոչ մէկը վերջնականապէս կրնար ընդունուիլ, թէև ներկաներուն ահաղկին մեծամասնութիւնը Տիար Արամեանցին համակարծիք գտնուեցաւ : Տիար Շահրիկեանի տեսութիւնը աւելի հետեւական է և ուղիղ : Նախորդ վարչութեան անդամները նախորդ պատրիարքին գործակից եղած են, իրենց առաջարկուած պաշտօնները ընդունած են, չեն հրաժարած, պաշտօնապէս չեն բողոքած, իրենց համարատուութիւնը սահմանադրական տրամադրութեանց համաձայն մինչև այսօր ալ Ազգ. ժողովին չեն մատուցած : Եթէ իրաւունք ունին անոնք այժմ ամէն պատասխանատուութիւն իրենցմէ հեռու վանելու : Եթէ անոնք նախորդ պատրիարքին կոյր գործիք եղած են ցաւալիօրէն պատասխանատու են, և թէ դիտակցաբար գործած են, պէտք է միևնոյն ամբաստանութեան ենթարկուին : Կը յուսանք թէ Ազգ. երեսփ. ժողովին յառաջիկայ նիստին մէջ աւելի պաղարկուի և խոհական կերպով այս խնդիրները նկատի կ'առնուին և աննախապաշար և ճշմարտասէր եկեղեցական և աշխարհական անձերէ կազմուած յանձնաժողովը ծանր ամբաստանութիւնները քննելով բուն ճշմարտութիւնն ու զեղ-

ծուռները երևան կը հանէ, և կը մատուցանէ Ազգ. երեսփ. ժողովին: Մեր ներկային և ապագային վերաբերեալ այնքան կենսական հարցեր կան, որ Ազգ. ժողովը այս խնդիրներու քննութեան միջոցին միշտ պէտք է նկատի առնէ թէ «ժամանակը ոսկի է»:

Օսմանեան երեսփոխանական ժողովին մէջ այժմ 10 Հայ երեսփոխաններ ունինք, մինչև այժմ տեղի ունեցած նիստերէն դատելով Հայ երեսփոխաններուն լեռքը պիտի ըլլայ հաւանական նաբար Գրիգոր Զօհրապ, որ իբր իրաւաբան և բազմակողմանի զարգացում ունեցող մարդ ամէնէն աւելի մասնակցեցաւ վիճաբանութեանց: Միւս երեսփոխաններուն ձայնը գրեթէ չստեղծուեցաւ: Դոնէ Հայ երեսփոխաններէն կ'ակնկալէինք որ անոնք բուն բողոք բառնային բռնապետական ռեժիմի ներկայացուցիչներուն Օսմանեան խորհրդարան ընդունուելուն դէմ: Զօհրապ շատ խիստ բառերով բնորոշեց Մուսթաֆա էֆ.ին անցեալը, բայց դժբախտաբար առանձին մնաց, և իր ընդդիմախօսներուն պաշտպանութիւնը բուն ծափերով ընդունուեցաւ: Երանի թէ Զօհրապ և կամ ուրիշ Հայ երեսփոխան մը վաւերական և ստոյգ փաստերով զինուած կարգային այն պաշտօնական ամբաստանութիւնները, որոնք այս երեսփոխանը իր իրական դոյնով կը ցուցնէին և փոխանակ անոր երեսին «գաթիլ»ի կամ «զալիմ»ի պէս բառեր նետելու իր արարքները հրապարակէին: Ամէնէն աւելի երեսփ. ժողովներուն մէջ պէտք է խոյս տալ ընդհանուր բառերէ և փաստեր խօսեցնել: Հայ երեսփոխանները իբր ունկնդիր պէտք է իր թան ժողով: Անոնք ամէնէն աւելի պարտաւոր են օրակարգի խնդիրները առաջընդէ ուսումնասիրելու և անհրաժեշտ քօթմաններով և նախօրօք միտքերու փոխանակութեամբ պատրաստուած դիմելու այն խորհրդարանը, ուր ազգերուն երջանկութիւնը կը դարձնուի: Երեսփոխանները անձամբ պէտք է փնտռեն և Պատրիարքարանն ու գաւառական հողերը իշխանութիւններ պէտք է անոնց տրամադրութեան տակ դնեն անհրաժեշտ նիւթերը, Հայուն ցաւերը, իրական և ճշմարիտ նկարագրութեամբ, առանց չափազանցելու, առանց աղարտելու, իրենց ամբողջ մերկութեամբ: Առանց Հայուն զանգատներն ու բողոքները վաւերական աղբիւրներէ հիմնովին ուսումնասիրելու, Հայ երեսփոխանները իբր Հայութեան ներկայացուցիչներ չեն կրնար օգտակար ըլլալ: Մենք կը մաղթենք ջերմապէս որ համխառնականութեան գաղափարը երբեք Օսմ. խորհրդարանի չեմքէն ներս չմանէ և

կատարեալ հաւասարութեան, արդարութեան և ազատութեան գաղափարներով առաջնորդուող երեսփոխաններ չստիպուին ընաւ ազգայնական խնդիրներուն աղմկայոյզ հանգամանք տալ:

Հ. ՄԱՍԻՍԿՆԱՆ

ՃԵՄԱՐԻՏ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Լ. Զ. Զեյֆլեր

Դէտյ ի Տրապիզոն գաղղ շողենաւին մէջ Ռուսահայու մը հետ խօսակցելուս միջոցին հետագայ ծանօթութիւնները հաւաքեցի նկատմամբ այն դիրքին զոր յեղափոխական-ընկերվարական ունին հանդէպ կրօնի: Զեմ դիտել թէ բացատրուած տեսութիւնները ինչ չափով անձնական էին և ինչ չափով այդ խումբինն էին: Բայց շատ նկատումներով շահեկան են, նաեւ կը պարունակեն այս աւուր Բրիտանիոյութեան քննադատութիւն մը, որու միտ դնել իմաստութիւն էր:

Աստուծոյ գոյութիւնը կը ժխտուի, և սակայն կ'ընդունուի գոյութիւնը նիւթին մէջ ոյժի մը զոր գիտութիւնը բացատրած չէ: Այս ոյժը—հիւլէներու գործողութիւնը—կը տանի նիւթին միշտ աւելի բարդ ձեւերուն, և այս բարդ ձեւերը յայտարարուած կ'ընդունուի գործունէութեան կամ խորհուրդի մէջ: Յիսուս Բրիտանիոյ, Բրիտանիոյական կրօն-քին հիմնադիրը, է մին այս անբացատրեալ ոյժին բարձրագոյն — թերեւս բարձրագոյն — յայտնութիւնը մարդկային կերպարանքով, ոյժ որ յայտնուած է բոլոր մարդոց մէջ: Որովհետեւ Յիսուս սորվեցուց սէր առ մարդ իրեւ մարդ, և ոչ թէ սէր առ այսինչ ազգն կամ առ այլ արհեստակա-նապէս սահմանափակեալ շրջանակ մը, և որովհետեւ սորվեցուց բացարձակ հաւասարութեան և արդարութեան, մարմնի, մտքի և խղճի կատարեալ ազատութեան հարկը, և որովհետեւ ինք հրա-ժարեցաւ տունէ, հարստութենէ, միսիթարութենէ, իշխանութենէ, և «պաշտեցաւ բարիք ընելով» և մեռաւ իր սկզբունքներուն համար, ուրեմն ան է Հիւլէներվարականներուն առաջինը: Այս գաղափարականները աւելի զարգացուած են, և անոնց այս օրուան բարդ ընկերային կարգին հետ ունեցած յարաբերութիւնը կը ցուցուի Քարլ Մաքսի նման մարդոց գրութիւններուն մէջ: Այս մարդիկը և անոնց աշակերտները Բրիտանիոյ ճշմարիտ հետեւողներն են, մինչ Բրիտանիոյ Եկեղեցի կոչուած թերացած է իր պաշտօնին մէջ, վասն զի ծիսա-պաշտութեան և կեղծաւորութեան մէջ ինկած է, աւանդութիւնները և վարդապետութիւնները ճշմարտութենէ և մարդկային պէտքէն վեր դասած:

է, արդեւած է խորհուրդի ազատ գործունէութիւնը, կաշկանդած է խղճը, և պաշտպանած ու խրախուսած է ընկերութեան սխալ բաժանումը հարուստի և աղքատի, վասն զի սնիկա իր պէտքը հարուստէն կ'ընդունի:

Այս տեսութեամբ, կ'երեւի փնտռութեամբ մը կրօնքի մը որ աւելի ուղղակի կը խօսի այս օրուան գործնական մարդուն քան զոր Քրիստոնէութիւնը ըրած է, ինչպէս շատեր կը հաւատան: Թերեւս բաւական է յիշել հոս թէ Քրիստոնէութիւնը իր բնածին զօրութեամբ յաղթած է անցեալին մէջ և պիտի շարունակէ յաղթել այդ ծիսապաշտութիւնը և կեղծաւորութիւնը: որ պիտի գտնուի ոչ միայն Քրիստոնեայ եկեղեցւոյն մէջ, այլ նաեւ մարդկային բոլոր կազմակերպութիւններուն մէջ, մինչև իսկ եւրոպայի և Ամերիկայի ընկերվարական խումբերուն անդամներուն մէջ, թէ անիկա եղած է ըստ կարի աշխարհայէն յեղափոխութեան և Ընկերվարականութեան յառաջդիմութեան չարժիչ ոյժ է, մինչ անհատներ յանուն եկեղեցւոյ յաճախ դառնապէս հակառակած են մտաւորական և հոգեկան բարեկարգիչներուն և մինչև իսկ դանոնք հալածած են, պատմութիւնը կը ցուցնէ թէ հուսկ ուրեմն եկեղեցին յառաջդիմութեան կողմը բռնած է. և ուր որ պահպանողական եղած է, միտքը հաստատելու ծառայած է, զի մի գուցէ մարդիկ նոր գաղափարականի մը փայլէն չլանան և մոռնան կամ անդիտանան ճշմարտութիւնը որ կը գտնուի անցեալին գաղափարականներուն մէջ:

Հիմա տեսնենք թէ ինչ սորվելու ենք այս գաղափարականներէն: Նախ սորվելու ենք թէ Աստուած է ապրող ոյժ մը, որ այսօր կը գործէ ակեղերքին մէջ, պատճառ ամէն յառաջդիմութեան, վերջնադոյն աղբիւր խղճի ազատութեան և սիրոյ: Ոմանք զանիկա կ'երեւակայեն վեհափառ անձնաւորութիւն մը, երկինքին մէջ ի գահ բազմած, ձեռքով տիեզերքին և վարելով զայն, ինչպէս բրուտը ձեռքով տայ կաւին: Ուրիշներու համար ան կրնայ ըլլալ ոյժ մը զոր անկարելի է երեւակայել կամ հասկնալ, այլ որ կը զգացուի ծաղիկներուն բողբոջելուն և մարդոց հառաչներուն մէջ: Այսպէս շատ կարեւոր է եղանակը որով մենք կը խորհինք Աստուծոյ վրայ, կամ բառերը որոնց միջոցաւ կ'արտայայտենք մեր խորհուրդը: Ո՛չ ապաքէն աւելի կարեւոր է որ գիտնանք թէ մենք անով «կ'ապրինք, կը շարժինք ու կանք» և թէ ոչ թէ «Տէր, Տէր» աղաղակելով կը փառաւորենք զԱստուծո, այլ պատկառանքով և համարձակօրէն քննելով Աստուծոյ դադանքները բնութեան և

մարդկային հոգւոյն մէջ, և հնազանդելով անոր բոլոր օրէնքներուն, ֆիզիքական, մտային, ընկերային և հոգեկան: «Ո՛չ թէ ամէն մէկը որ ինծի Տէր, Տէր, կ'ըսէ, պիտի մանէ երկինքի թագաւորութիւնը, հապա անիկա՝ որ իմ երկնաւոր Հօրս կամքը կը կատարէ» երկրորդ, պարտիմք սորվիլ թէ ինչպէս որ Յիսուս կատարեալ մարմնացումն է Աստուծոյ Հոգւոյն, նոյնպէս կը հրաւիրէ մեզ որ մեր անձերը կատարելապէս նուիրենք Աստուծոյ կամքին: Մենք կը մերժենք զո՛հ մեր տունը, հաճօքը, զօրութիւնը, ակնկալութիւնները, հարստութիւնը, կեանքը Աստուծոյ փառքին և մեր ընկերներուն ծառայելու համար: Չենք սիրեր կոյր մուրացիկը ինչպէս կը սիրենք մեր անձերը: Չենք համակրիր այն մարդոց որոնց կրօնքը և սովորոյթները տարբեր են մերիններէն: Չենք ներեր միմեանիս և նախապիւծի: Եւ սակայն մենք մեզ Քրիստոնեայ կ'անուանենք, և կ'արդարայնենք մեր պակասութիւնները ըսելով. «Յիսուս Աստուած է, բայց մենք չենք, ուստի չի կրնար մեզմէ ակնկալուիլ որ ապրինք Յիսուսի պէս»: Ի՛նչ բռնազօսութիւն Քրիստոնէական հաւատքի: Ի՛նչ անհաւատութիւն Աստուծոյ կարողութեան հանդէպ: Ծորքան Ընկերվարականը հաւատարիմ ըլլան ընդհանրական եղբայրակցութեան իրենց գաղափարականին, ցորքան գործադրեն առատաձեռնութիւնը և սէրը զոր կը խոստովանին, իրապէս աւելի ճշմարիտ հետեւողներ կ'ըլլան Քրիստոսի քան այն Քրիստոնեաները որոնք փրկութիւն կը փնտռեն անուններու և վարդապետութիւններու միջոցաւ, առանց իրենց կեանքերը համակերպելու իրենց գաւառութեան: Եւ երրորդ, պարտիմք սորվիլ թէ ճշմարիտ Քրիստոնեայ եկեղեցին չի գտնուիր ոեւէ մասնաւոր շէնքի մէջ, և ոչ մարդոց ոեւէ մասնաւոր մարմնի մէջ, այլ կը բաղկանայ բոլոր աշխարհի մէջ գտնուած բոլոր այն մարդոցմէն, որոնք ճշմարտապէս կը սիրեն զՅիսուս Քրիստոս և կը հնազանդին անոր, ի՛նչ ալ ըլլայ իրենց եկեղեցին կամ գաւառութիւնը: Քրիստոնէական գործի կազմակերպութիւնը ամենահարկաւոր է և օժանդակիչ, բայց մենք պարտիմք հոգածու գտնուիլ որ չմեծցեն կազմակերպութիւնը, մոռնալով գործը:

Թէ Քրիստոնեայ եկեղեցին շատ սխալներ գործած է, այնքան ճշմարիտ է որքան ճշմարիտ է թէ յանուն Ընկերվարականութեան բազում վտանգաւոր վարդապետութիւններ հրատարակուած են: Բայց Աստուած ինքզինք կը յայտնէ ճշմարտութիւն փնտրողին: Եւ ժամանակ է որ Քրիստոնեայք ի

բայ թօթալին իրենց անտարբերութիւնն ու ծիսապաշտութիւնը, և ճշմարիտ Գրիստոնեաներ ըլլան:

ՍՈՎԸ ԽՆՈՒՍԻ ՄԷՋ — ԱՂԵԿԷՋ ԿՈՉ ՄԸ

Հին ռէժիմին երեսնէն աղքատացած իմաստի հէք Հայութիւնը այսօր ալ արմտիքի և ամէն բանի սղութեան պատճառաւ մատնուած է աննկարագրելի յուսահատութեան: Խնուսի դաւառը ասկէ քանի մը տարիներ առաջ իր առատ ցորենովը չրջակայ դաւառներն ալ կը կշտացնէր. վասն զի ան ատեն, տակաւին կողոպտուած չէր, ունէր լծկան անասուն, ոչխար ու դուար, բայց հիմա ախոռներ պարպուեցան, շտեմարաններ դատարկ մնացին, սերմ ցանող չեղաւ որ հունձք ալ ըլլար: Տաճկաց կամ Քրդաց Բաշադ Եղող Հայեր ցանեցին սերմ, սակայն երաշտութեան պատճառաւ հունձքը շատ նուազ եղաւ և ահա տիրեց արմտիքի և ուտելիքի սղութիւն: Մէկ կողմ (40-42 օխա) ցորենի սովորական գինը իմաստի մէջ 2-3-4 դահ. եղած է, իսկ հիմակ 20 (քառ) դահ. լարձրացած է: Գարին 1-2-3 դահ. էր, հիմակ կ'արժէ 17 դահ., իսկ կորեկը դարբի չափ սուղ կը ծախուի:

Անցեալ ձմեռ ալ սուղ էր ցորենը և աղքատութեան պատճառաւ իմաստի մէջ 12 Հայեր սովամահ եղան: Եթէ կարինի միսիոնարութիւնը նպաստ չի զրկէր սովեղաներուն, դեռ շատեր սովալլուել պիտի կորսուէին: Սակայն այս տարի, ձմրան այս սաստկաշունչ եղանակին մէջ, տիրող թշուառութիւնը և աղքատութիւնը ողբալի հանգամանք մը ստացեր է: Հացակարօտները բազմաթիւ են, իսկ օրերով անօթի մնացող, ցուրտին ու բուքին դէմ դողդողացող և հալումաշ ըլլալով մահուան հորնդիւններ արձակող ողորմելիները հարիւրաւորներ են: Մէկ է աղքատին պէտքը ձիւն ձմեռ այս եղանակին մէջ. ան կարօտ է հացի, կարօտ է հանդերձի, կարօտ է վառելիքի, կարօտ է վերջապէս ամէն բանի: Բանի մը խեղճերու տունները այցելեցինք և տեսանք մեր աչքերով անանկ սրտածովի տեսարաններ որ յարտասուս փղձկելով լացինք երկար ժամանակ: Ահա ցած, մութ ու թաց խճիթ մը, բայց, Աստուած իմ, ի՞նչ խղճալի տեսարան. չորս կողմա կը նայիմ և ոչինչ չեմ տեսներ. ո՛չ խսիր կայ, ոչ վառելիք կայ, ոչ աման կայ և ոչ մէկ անական առարկայ: Պատերը բորբոսած են խոնաւութենէ, թաց ու հեղձուցիչ օդ մը՝ միացած ցուրտին հետ անկարելի կ'ընէ հոն բնակութիւնը մարդկային արարածի մը: Բայց ի՞նչ կ'ըսեմ, միթէ սա թաց հողին վրայ երկնցող ու հին աղտոտ չու-

լերու մէջ փաթթուողները մարդ չեն: Ո՛հ, Աստուած իմ, աս ի՞նչ թշուառութիւն: Հոն ուր անասուն մը իսկ չի կրնար բնակիլ, ահա հոն մարդիկ կան, բայց ի՞նչ մարդիկ. ուրուականներ են կարծես, անօթութենէ միսերնին կերած են, հալումաշ կը դողդղան. մահուան դալուկը անոնց դէմքին վրայ տրամօրէն կը փայլի: Փոքրերը, երբ կը տեսնեն մեզ, «Անօթի ենք» կը ճուան... «հայ, հայ»: Ա՛խ, ի՞նչ սրտակեղեք աղաղակ:

Խնուս-Բերդի մէջ 400 տուն (2,000 անձ) ահա եղկելի վիճակին հասած են: Գիւղերն Սալու, Հարամիկ, Բաղքիկ, Արօս, Զէվիրմէ, Ենիքէօյ, Լապատին, Խոզլու բոլորովին թշուառացած են: «Հայ, հայ» աս է սրտամորմոք աղաղակը հազարաւոր հացակարօտներու: Անօթութեան սուր խիթերով կը դալարին աղիքները հարիւրաւոր թշուառներու, որոնք հալումաշ եղած են: Աստուած իմ, ի՞նչ պիտի ըլլայ ասոնց վիճակը: Խնուս հոգեվարքի տաղնապններով կը դալարի իմաստի սովամահ Հայութիւնը հայ կը խնդրէ ի սէր եղբայրութեան: Ո՛վ չի պիտի լսէ թշուառներու այս աղեկէլ կոչը: Օգնութիւն, ո՛հ, օգնութիւն հազարաւոր Հայ սիրելի եղբայրներու, որոնք անօթութիւնով կը տառապին և մահուան դուռ հասած են...:

Խնուս, 3 Դեկ. 1908 ԱՐԵՎԱԿ Կ. ԹԻԹԻՆԵՅԵԱՆ

ԵՄՄԱՆՈՒԷԼ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայրաքաղաքի Պայպը Հառզի մատրան մէջ երկրպագող Աւետարանական Հայերը Նոյ. 9/22ին «Էմմանուէլ եկեղեցի» անուամբ Աւետ. եկեղեցի մը կազմած ըլլալին այսու քոյր եկեղեցեաց ուրախութեամբ կը ծանուցանեն:

7 տարբեր եկեղեցեաց արդէն անգամ եղող 15 եղբայրներ և 12 քոյրեր եկեղեցին կազմելէ վերջ 3 արու ու 3 էգ նոր անդամներ ընդունեցին:

Այս եկեղեցին կազմելու մէջ իրենց նպատակը մայրաքաղաքի ու մեր երկիրը գտնուած ուրիշ Աւետ. եկեղեցիներէ հաւատալիքով կամ վարչութեամբ տարբերիլ չէ, այլ յաւէտ սիրով ու համերաշխութեամբ Տէրօջը դործին մէջ անոնց հետ միասին աշխատիլ է:

Ի դիմաց Էմմանուէլ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան զբաղիր ՄԷ. ՆՈՒՐԱԶԵԱՆ

Ոչ մէկ մարդ կրնայ երբեք կեանք ունենալ, մինչև որ չհասնի այն տեղը ուր յօժար է, Աստուծոյ օգնութեամբ, ամէն ծանօթ մեղքէ հրաժարիլ:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՆԵՐՔԻՆ

ՕՍՄ. ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆ

Զ. Նիսի (Դեկ. 26). Շաբաթ ժամը 6.30ին ժողովը բացուեցաւ նախագահութեամբ Նազի պէյի և ներկայութեամբ 218 անդամներու: Անմիջապէս կարգացուեցաւ Ահմէտ Րիզա պէյի նախագահական պաշտօնը վաւերացնող Կայս. հրամանագիրը: Ապա Նազի պէյ բուռն ծափերու մէջ բեմ հրաւիրեց ժողովին բուն նախագահը և սապէս ըսաւ. «Յայտնի է թէ Օսմ. ազգը ընդհանրապէս և Երեսփ. ժողովը մասնաւորապէս համակիր է Ահմէտ Րիզա պէյի: Դարձեալ, ամէն ոք զիտէ ծառայութիւնները զորոնք մինչև ցարդ մատուցած է ան: Հիմա ալ մեծ ծառայութիւններ կ'սպասենք իրմէ: Աստուած առաջնորդէ անոր» Որոտընդոսա ծափերու մէջ Ահմէտ Րիզա պէյ զեղեցիկ ճառ մը կարդաց, որով չնորհալուութիւն յայտնեց իր վրայ դրուած վստահութեան համար և լուրջ ու համերաշխ գործունէութեան հրաւէր կարդաց բոլոր երեսփոխաններուն: Ապա իր և ժողովականներու կողմէ առժամայն նախագահին չնորհալուութիւն մատուց անոր բարեօրոյցաշտօնավարութեան համար և աւետեց թէ Թալաթ պէյի ընտրութիւնն իրիւ երկրորդ նախագահ վաւերացուած է: Կայս. հրամանագիրն ալ կարգացուեցաւ: Ապա ձեռնարկուեցաւ Գ. նախագահի ընտրութեան: Առաջին քուէարկութեամբ թեկնածու ընտրուեցան Արիսթիտի փաշա և Նէճիպ Տիրաղէ պէյ և երկրորդով Րուհի իւլ Սալիտի պէյ: Յետոյ, դարձեալ գաղտնի քուէով, ատենադպիր ընտրուեցան սա չորս անձերը. Ալի Միւնիֆ պէյ (Ատանա), Միւլաֆիտ պէյ (Էնկիւրիւ) Ապաիւլաղիզ Մէճտի էֆ. (Գարասի), Նէսիմ էֆ. (Այտըն): Իսկ վարչական երեք պաշտօնեաներու ընտրութիւնը, ի չգոյէ կանոնական որոշ տրամադրութեան, նախագահին թողուեցաւ: Բառորդ ժամու գաղտնի ետքը երկար վիճաբանութիւն մը եղաւ Գահաճառին պատասխանը անմիջապէս ի նկատ առնելով թէ չառնելու հարցին վրայ և որոշուեցաւ կիրակի երեքշաբթի զայն ձեռքերուն իսկ երկուշաբթի ընդհանուր ժողովին քննութեան: — Երեսփոխաններուն բաժնուած էին այդ պատասխանին տպեալ օրինակները: Ծերակոյտը իր պատասխանը չաբաթ մատուց Ն. Կ. Վեհափառութեան:

Է. Նիսի (Դեկ. 28). Ժողովը բացուեցաւ ժամը 8ին (Ը. Թ.) և նախագահը ծանոյց թէ Գ. նախագահութեան թեկնածուներէն Արիսթիտի փաշայի

ընտրութիւնը վստահացուած է: Կարգացուեցաւ նաև վաւերացումը ծանուցանող Մեծ Եպարքոսական զիրը: Ապա նախագահը պատմեց թէ նոյն օր ինք և զեր նախագահ Թալաթ պէյ Կայս. պալատ դացին չնորհալուութիւն յայտնել իրենց ընտրութեան վաւերացման համար, և թէ Վեհ. Սուլթանը զիրենք պատիւներով ընդունեցաւ ու յայտնեց թէ Սահմանադրութիւնը երբեք չջնջուելու պայմանով հաստատուած է, Երեսփ. ժողովի չէնքը նեղ է և յարմար չէնքի մը կառուցման պիտի ձեռնարկէ և արդէն իսկ վերելակի մը հաստատման հրաման տուած է: Ժողովը ծափերով ողջունեց այս յայտարարութիւնները: Ապա նախագահը ծանոյց թէ օրակարգի առաջին խնդիրն է գահաճառին պատասխան-ուղերձը, որ նախորդ օրը ձեռքերուն մէջ քննուած և սրբազրուած է և պիտի կարգացուի ընդհ. ժողովի մէջ: Սակայն, նկատելով որ սրբազրուած օրինակը կրող երեսփոխանը դեռ հասած չէր, ուղեց երկրորդ խնդրին անցնիլ, այն է չնորհալուորական հեռագիրներու պատրաստ պատասխաններուն ընթերցման: Հալաճեան էֆ. խօսքը առնելով առաջարկեց որ ժողովը որոշէ թէ գահաճառին պատասխանը գահաճառին պարունակութեամբ միայն զբաղելու է թէ անոր հետ նաև ժողովին իղձերով ու խորհրդածութիւններով նկատմամբ ժողովրդային կարևոր հարցերու: Հալաճեան էֆ. քանիցս ընդմիջուեցաւ նախագահին կողմէ և ի վերջոյ ձայնակից մը չունեցաւ: Ծափալ պէյ, որու քով էր սրբազրեալ ուղերձը, հասած ըլլալով նախագահին կողմէ հրաւիրուեցաւ կարգաւ սրբազրեալ մասերը, որոնք չառ չէին: Ապա յաջորդեց բուռն վէճ մը, որու նախագահը վերջ տուաւ՝ ոտքի ելլել հրաւիրելով ամէն անոնք որոնք չէին ուղեր լիճաբանիլ ուղերձին վրայ: Այսպէս ձեռամբարձ քուէով որոշուեցաւ ուղերձն ընդունիլ առանց վիճաբանութեան: Ապա կարգացուեցան Անգղիոյ Խորհրդարանին, Նիազի պէյի և Գերմանիոյ, Իտալիոյ և ուրիշ երկիրներու Խորհրդարաններուն ուղղելի պատասխանները: Յետոյ երեսփոխաններն հրաւիրուեցան ստորագրել Անգղիոյ և Ֆրանսայի Երեսփ. ժողովներուն ուղղելի պատասխանները: Դադարէ մը ետքը ընտրական տեղեկագիրներու վաւերացման ձեռնարկուեցաւ և կարգ մը երեսփոխաններ, որոնց զմէջ գահաճառներ կային, ընդունուեցան: Երեքշաբթի ժողով չգումարելու առաջարկ մը ստուար մեծամասնութեամբ ընդունուեցաւ և ժամը 11.30ին նիստը փակուեցաւ: — Այս նիստին ներկայ եղան Անգղիական, Իտալական, Պարսկա-

կան և Սպանիական ղեսպանները իրենց առաջին թարգմաններով :

Ը. Նեպոլիտան (Դեկ. 30) Ժողովը գումարուեցաւ 7.45 ինչ Նախ, կարգացուեցաւ ներկայութեան տոմարը, ուր արձանագրուած էին վաւերացուած երեսփոխաններուն անունները : Ապա կարգացուեցան նախորդ երկու նիստերուն ատենագրութիւնները և վաւերացուեցան : Նախագահը ծանոյց թէ ճիւղերը երեքշաբթի աղերսագրի և օրինադրի յանձնաժողովներն ընտրած են իւրաքանչիւր ճիւղէ երկերկու անդամով, և թէ ինք ալ ըստ կանոնի վարչային պաշտօնեայ կ'անուանէ Միտհաթ և Վասֆը պէյերը և Փանչէնտրֆէֆն : Յետոյ կարդալ տուաւ հարցապնդում մը, որով կ'առաջարկուի Վարչապետն հրաւիրել որ բացատրութիւն տայ երկրին ներքին և արտաքին աշխարհավարութեան վրայ : Որոշուեցաւ զայս յաջորդ նստի օրակարգն անցնել, նմանապէս շնորհաւորական կարգ մընոր հեռագիրներու ընթերցումը : Դադարէ մը ետև նախագահը ծանոյց թէ բոլոր երեսփոխանները հինգշաբթի իրիկուն հացկերոյթի հրաւիրուած են Երևոյ : Պալատական 120 կառքերով ամէնը պիտի երթան և ժամը 12ին Մէրասիմ Տայիրէի մէջ հաւաքուին : Յետոյ որոշուեցաւ Մէսինայի երկրաշարժի աղէտին համար ցաւակցական հեռագիր մը ուղղել Իտալիոյ կառավարութեան : Ապա օրակարգ անցուեցաւ դահաժառանգ իշխան Բէշատ էֆի ապահովութեան և հանրային անդորրութեան վերաբերեալ հարցապնդում մը, և Պայրամի արձակուրդին տևողութիւնը որոշելու հարցը : Պայրամի շնորհաւորական արարողութիւններուն նկատմամբ ալ դադափարի կարճ փոխանակումէ մը ետքը նիստը փակուեցաւ ժամը իւր 10ին : — Այս նիստին ներկայ էին Անգղիական, Ռուսական, Իտալական և Յունական ղեսպանները իրենց առաջին թարգմաններով, իսկ Գերմանականը իր երկրորդ թարգմանով :

—

Մայրաքաղաք. Երեսփ. Ժողովի ատենապետ Անմէտ Բիզա պէյ երեսփոխանական որոշ տարեթու չափէն (20,000 դահ.) զատ ամսական 10,000 դահ. պիտի ստանայ, տան վարձքի համար ալ զատ գումար մը : — Ծերակոյտի ղեր նախագահ Անմէտ Մուխթար փաշայի պաշտօնը վաւերացուեցաւ : — Թուրքիոյ ջուրերը այցելող Ամերիկեան նաւատորմի հրամանատարին հրաւէրով ձեռնհաս իշխանութիւնը 32 սպայ որոշեց այդ նաւերով Ամերիկա ղրկելու համար, որպէս զի փորձառութիւն ստանան : Սպանները երկերկու պիտի բաժնուին նաւերուն և իւրաքանչիւրը 100 ոսկի պիտի ունենայ ծախքի համար : — Օսմ. կառավարութիւնը 4 միլիոն ոս-

կի տուգանք կը պահանջէ Աւստրիայէ : — Հոռմի նորընտիր ղեսպան Հաֆըր պէյ չորեքշաբթի իր պաշտօնատեղին ուղևորեցաւ կառախմբով : Կայարանին մէջ հաւաքուած էին բազմաթիւ աշակերտներ, համակիրներ և Իտալական ղեսպանն ու ղեսպանատան պաշտօնէութիւնը, և գեղեցիկ ուղերձներ արտասանուեցան : — Պասրայի երեսփոխան Թալիպ պէյ իւր և հրձիգ և ռճրագործ դատի ենթարկուեցաւ Եղեռնադատ Ատեանի առջև : — Բոլոր պաշտօնարաններուն հաղորդուեցաւ Երեսփ. Ժողովի նախագահին կողմէ Մեծ Եպարքոսին ուղղուած այն գիրը, որով կը խնդրուի շուտով Երեսփ. Ժողովի յանձնել պատրաստուած օրինագիծները : — Էվգաֆի պաշտօնատան մէջ յանձնաժողով մը կազմուած է, որու պաշտօնն է առանց վճարումի կամ դոյզն վճարումով դնուած մահիւլ կալուածները գտնել և ետ պահանջել զանոնք յափշտակողներէն : — Օսմ. նամակատուները բարեկարգելու համար բերուած Սափա փաշան Մեծ Եպարքոսին տեղեկագրած է թէ կ'ընդունի իր պաշտօնը, և թէ թղթատարութիւնը անկախ վարչութեան մը վերածուի, և տնօրէնը նախարարի աստիճանին բարձրանայ : — Նախարարներու Խորհուրդը որոշեց անմէջ տարի Իսլամ տէրութիւններու հպատակներէն հինգ հինգ ձրիավարժ ուսանող ընդունիլ Պատերազմական Վարժարանը : Բժշկական քննութեամբ հաստատուեցաւ թէ Քէօր Ալի մտային խանդարում չունի, նմանապէս դահաժառանգ Բէշատ էֆի ապարանքէն արձակուած Վէտատ անուն պաշտօնեան : — Հացին գինը 5 փարա զեղչուեցաւ : — Հինգշաբթի իրիկուն Երեսփոխանները յատկապէս ղրկուած կառքերով ժամը 11.15ին Խորհրդարանէն ուղղակի Կայս. պալատ դացին, ուր ժամանեցին ճիշտ ժամը 12ին և որշուեցան ջոկատ մը զինուորներէ : Կայսրը Մէրասիմ Տայիրէի վերի յարկի պատուհանէն կը դիտէր անոնց ժամանումը : Հացկերոյթը, հաճի է ըսել, փառաւոր եղաւ :

Նահանգներ. Մալաթիայէ կը գրուի Դեկ. 12 թուականով թէ նախորդ օրը քանի մը թուրք և Հայ աղքատ կիներ չուկային մէջ դանուած ցորենի ամբարներուն վրայ յարձակելով բաւական ցորեն թալլած են : — Հաստատուած է այն լուրը թէ Մանասթըրի տեղական կառավարութիւնը տեղւոյն Յոյն մետրապոլիտին արգելած է քաղաքին մէջ չըջագայիլ, ըսելով թէ Յոյները կը զրգոէ Պուլկարներու դէմ : — Իզմիրի մէջ թաղապետութեան նախագահ Թէվֆիգ փաշայի նախագահութեամբ յանձնախումբ մը կազմուած է Էրզրումի սովկալներուն համար հանգանակութիւն ընելու

նպատակով: Նահանգին այլևայլ կողմերը գրուե-
 ք է այդ հանգանակութեան մասնակցելու համար: —
 Այլալըզի մէջ Յոյն թատերախումբ մը Պէշիկթաշի
 դէպքը ներկայացուցեր է: — Այնորովի Յունական
 վանքերը, Յունաց Պատրիարքարանին միջոցաւ ե-
 րեսփ. Ժողովին յիշատակագիր մը մատուցանելով,
 պիտի խնդրեն որ Բիւզանդական կայսրերէն
 արուած և յետոյ Օսմ. Սուլթաններէ վաւերաց-
 ուած իրենց առանձնաշնորհումները երեսփ. Ժո-
 ղովէն և Օսմ. Սահմանադրական կառավարութե-
 նէն ալ վաւերացուին: Յիշատակագիրը պիտի
 խնդրէ նաեւ պահպանել այն հին կանոնը, որու
 համաձայն նոյն վանքերը մտնողները, ո՛ր տէրու-
 թեան ալ հպատակ ըլլան, Օսմ. հպատակ կը նկա-
 տուին, և ըստ այնմ անոնց մասին գործողութիւն
 կը կատարուի: — «Սեւ Խումբ» կոչուած դաղտ-
 նի ընկերութիւն մը կազմուեալ է Սէլանիկի մէջ և
 սպառնական թուղթեր կը ղրկէ վաճառականներուն:
 Վերջերս Իտալահպատակ վաճառականի մը մահ
 սպառնացեր է, եթէ վաճառատունէն վտարուած
 պաշտօնեայ մը դարձեալ իր քով չընդունէր: Կ'ըս-
 ուի թէ այս գաղտնի ընկերութեան հետքերը
 գտնուած են: — Էտիրնէի կուսակալութեան Թընո-
 վա գաւառակէն դայմագամի փոխանորդ անուա-
 նուեցաւ Իտատիյէ վարժարանի չըջանաւարտներէն
 ընիկ Մշեցի Յովհաննէս էֆ. Խաչիկեան: — Տուր-
 քացոյի Յոյները, բո ցարդ ստիպուած էին Մահ-
 մետական անուններու տակ պահուելու և գաղտ-
 նի կատարել իրենց կրօնական պաշտամունքը, Յու-
 նաց Պատրիարքարանի դիմումներուն վրայ արտօ-
 նուեցան հրապարակաւ կատարել իրենց պաշտա-
 մունքը և Սահմանադրութեան հաւատարիմ մնա-
 լու երդում ընել: — Լիբանան, որ չէր ուզեր
 մասնակցիլ Օսմ. Խորհրդարանին, այժմ հաւանու-
 թիւն կը յայտնէ երեսփոխան մը ունենալ Խոր-
 հրդարանին մէջ:

Աւետ Ժող. Եւրոպական Ծնունդի առիթով մայ-
 րաքաղաքիս Անգղիական եկեղեցիին երէցը սրտա-
 յոյժ նկարագրութիւնով մը Հայաստանի սովելոց
 վիճակը ներկայացնելով խնդրեց որ ներկաները
 մասնակցին հանգանակութեան: — Մարտուա-
 նի մեր թղթակիցը կը գրէ. «Տեղւոյս Բողոք-
 երիտասարդութիւնը զժաղգրութիւնը ունեցաւ
 կորանցնելու իր եռանդուն անդամներէն մէկը, Ան-
 դրանիկ Խ. Իյնէճեան, որ 26 տարեկան ծաղիկ
 հասակի մէջ զոհ եղաւ հիւժախտի: — Վեր. Ապ-
 լահատեանի յուզիչ մէկ կոչին վրայ Հայ սովեալ-
 ներու համար հանգանակութիւն մը բացուեցաւ,
 որուն արդիւնքը եղաւ մօտաւորապէս 25 ոսկի: —

Քաղաքիս բնակչութեան բոլոր դասակարգերը միա-
 համուռ մեծ խանդավառութեամբ տօնեցին Խոր-
 հրդարանի բացման օրը իբրեւ նոր ու լաւա-
 գոյն ապագայ խոստացող դարադուլ մը Օսմ.
 հայրենիքին համար: — Տեղւոյս նոր տեղակալը
 Ղալիպ պէյ հոս հասաւ Դեկ. 23ին: — Մարգուա-
 նի Հայ Աւետ. եկեղեցւոյ Խառն Ժողովը կը խնդրէ
 Աւետիքեանի Պատ. խմբագրութեանէն ծանուցանել
 որ յանձնարարականով աղքատներ չըրկուին, այլ
 դիմումները յաւէտ նամակով ըլլան, երբ եկեղեց-
 ւոյ աղքատախնամը պիտի ջանայ կարելի օգնու-
 թիւնը ղրկել, թէ և եկեղեցին ինքն ալ դրամապէս
 ոչ-հախանձելի կացութեան մը մատնուած է: —
 Քաղաքիս Օսմ. Ազատութեան Ակումբի նախա-
 ձեռնութեամբ, Բումբէի սահմանադրութեան զինուոր-
 ներուն համար հանդերձեղէն պատրաստելու նպա-
 տակով հանգանակութիւն մը բացուեցաւ, որուն
 արդիւնքը եղաւ մօտաւորապէս 45 ոսկի: Բիւշ-
 տիյէ վարժարանի աշակերտներն ալ մասնակցեցան
 սոյն հանգանակութեան՝ գեղեցիկ նամակով մը
 յայտնելով թէ իրենք կ'ուզեն իրենց անձը զրկումի
 ենթարկել, և այդ կերպով արտայայտել իրենց ե-
 րախտագիտութիւնը հանգէպայն քաջարի զինուոր-
 ներուն, որոնց չնորհիւ Օսմ. հայրենիքը կը վայելէ
 իր այժմու ազատութիւնը:» — Կարնոյ մէջ Պատ.
 Կ. Սինանեանի միջոցով տեղւոյն աղգայիններէն և
 Աւետարանականներէն 7 ոսկի հաւաքուած է 25-
 թունի համար: Նոյն քաղաքի Ամերիկեան վար-
 ժարանի շէնքին մէջ Նոյ. 26ին Թուրքահայ լսարան
 մը բացուած է, ուր տառնահինգ օրն անդամ մը
 ճառախօսութիւն տեղի կ'ունենայ: Դեկ. 10ին
 առաջին բանախօսութիւնն ըրած է Սանասարեանի
 փրօքէսորներէն Խաչատուրեան էֆ.: Ի մէջ այլոց,
 խօսած է նաեւ Թուրք սպայ մը և սապէս վերջացու-
 ցած է իր խօսքերը: Քանի որ մենք զինուորա-
 կաններս մեր թեկն վրայ կը կրենք այս կարմիրը,
 պիտի չթողունք որ հին դրութիւնը վերադառնայ:
 Քանի որ զինուորականներս կը կրենք սուր, թոյլ
 պիտի չտանք որ հին բռնապետութիւնը դարձեալ
 իր նախնիները գործէ: Պատերազմական նախարա-
 րութիւնէն հրաման եկած է թէ Քրիստոնեաները
 Մարտէն վերջ տուրք պիտի տան: Այս է հաւա-
 սարութիւնը: Ես Մարտէն վերջ կ'ուզեմ անանել
 Քրիստոնեայ զինուորներ իմ խումբիս մէջ:»

Հայ Ժող. Յունաց Պատրիարքը Չորեքշաբթի
 փոխադարձ այցելութիւն տուաւ Պատրիարք Հօր:
 Իզմիրեան Սրբազան 20ի չափ եկեղեցականներէ
 չըջապատուած դիմաւորեց Ն. Ամենապատուու-
 թիւնը և ողջագութեան ետեւ սիրալիր տեսութիւն

մը ունեցաւ : Յետոյ պատկառելի այցելուն շքեղ թափօրով մը առաջնորդուեցաւ Մայր եկեղեցի , ուր իմաստալից քարոզ մը խօսեցաւ և հոգեւոյս Ներսէս Պատրիարքի շիրիմին վրայ աղօթելէ ետեւ մեկնեցաւ : — Պատրիարք Հայրը գաւառի առաջնորդներուն հրահանգ ըրեալ էր որ, եթէ իրենց կուսակալութիւններէն ընտրուած երեսփոխաններու դէմ ունէ առարկութիւն ունին, հետագորով հաղորդեն : Յարգ տաանի չափ հետագորք հասած են, որոնցմէ ոմանք հաճութիւն և ոմանք անհաճութիւն կը յայտնեն : Ազգ. Երեսփ. Ժողովին մէջ նոր ազգահամարի մը պէտք տեսնուեցաւ և որոշուեցաւ խնդիրը Վարչութեան յանձնել զորոմադրութեան համար : Նաեւ որոշուեցաւ աշխարհական և եկեղեցական Յակոբ անդամով յանձնախումբ մը ընտրել, որ քննէ նախորդ Պատրիարքին դէմ եղած ամբաստանութիւնները և, եթէ անոր մեղսակից ուրիշներ ալ յայտնուին, անոնց նկատմամբ ալ շարունակէ իր քննութիւնը : — Մինչեւ հիմա դաւառական հարցստահարութիւններու իր 300 բողոքագրեր հասած են Պատրիարքարան, որոնք թագրիբի մը մէջ խտացնելով պիտի ներկայացուին Բ. Դրան : — Մուշի առաջնորդը սեղեկութիւն տուաւ Կրօն. Ժողովին թէ Սբ. Կարապետի վանքը այժմ 43 աշակերտ ունի, որոնք կեանքի ամէն պիտոյքէ զուրկ են : Պետրոս էֆ. Հալաճեան Օսմ. Խորհրդարանի անդամ ընտրուած ըլլալուն պատճառով հրաժարած է Հանր. Պարտքի Վարչութեան իրաւագէտ-խորհրդականի պաշտօնէն : Վարչութիւնը ընդունած է անոր հրաժարականը և պաշտօնեաները թանկագին կադամար մը և ժամացոյց մը նուիրած են անոր իբրեւ յիշատակ : — Սոյիւններու համար Պատրիարքարան հասած են Բարսեղ էֆ. Հալաճեանէ 40 և Գնահանաներէ 30, Թահթապրուսեաններէ 25, Մարտիկ էֆ. Էքսէրճեանէ և Յովսէփ էֆ. Գազազեանէ 20ական, և Տր. Գ. Շահպազեանէ 5, Իզմիրէ 115 ոսկի, Հայաստանի սովեալներու համար Ա. էֆ. Գարակէօզեանէ 100, Մազսուա էֆ. Շահպազէ 50, Գարբիէլ էֆ. Նորատունկեանէ և Յարութիւն էֆ. Ասլանեանէ 50ական, Սահակ էֆ. Գարսեանէ 40 ոսկի և Կիւրէի երիտասարդներէն 1,777 դահ : — Նպաստից յանձնաժողովը Նոյ. 26էն ի վեր 3,800 ոսկի զրկած է սովեալ գաւառները, 1,000ը 2էյթուն, 800ը Մուշ և Սասուն, իսկ մնացեալ 2,000 ոսկին Վան, Տիւրքի, Ակն, Չարսանձազ, Բաղէշ, Հաճըն, Էւն. : — Հընդ-կաստանի մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն մը կատարուած է հանգուցեալ Հայրսպետին մահուան տարեկիցին առիթով : Ներկայ եղած են բազմաթիւ Անգղիացիներ և Հնդկներ :

ԱՐՏԱՔԻՆ

Ասորիք. Վիէնայէ կը հետագորք թէ Աւստրիա Ռուսիոյ կողմէ տէրութեանց ուղղուած շրջաբերական ծանուցագրին հրատարակուած ոչ-բարեկամական գործ կը նկատէ : Թերթերը գրեթէ միամանաբար Ռուս շրջաբերակսնը կը նկատեն ամբաստանագիր մը, որու նպատակն է դեսպանախորհուրդին առջեւ արգելք հանել : Ռուսիոյ յայտարարութիւնը թէ դեսպանախորհուրդը ինքզինք չաւանանախակեր Պերլինի Դաշնագրութեան 25րդ յօդուածը ջնջելու մէջ, այլ ճշգրտորէն պիտի սահմանէ Պոսնա-Հէրսէքի նոր կացութիւնը, Ռուսական հայեցակէտները բոլորովին անընդունելի կ'ընէ երկեակ պետութեան, որ չկրնար Եւրոպայի թոյլ տալ միջամուխ ըլլալ Աւստրիա-Հունգարիոյ ներքին գործերուն : Նաեւ անվստահութիւն կը տածուի հանդէպ Աւստրիա-Թուրք բանակցութեանց : Իրողութիւնը սա կը թուի թէ Պառն Փոն Էրէնթալ չխորհիր ուղղակի ունէ դրամական վճարում ընել Թուրքիոյ, Պոսնա-Հէրսէքի կցման համար, ալ կը թելադրէ այլեայլ միջոցներ որոնցմով Թուրքիա կրնայ ստակ հանել, զոր օրինակ՝ դրաւ անկելով Թուրքիոյ Աւստրիական նամակատուններուն եկամուտները, զորոնք Աւստրիա-Հունգարիոյ կարավարութիւնը կրնայ թողուլ Օսմ. կառավարութեան :

Սկիւնայի երէշ-շարժ. Շաբթուան հետագիրները սոսկալի աղէտ մը կը գուժեն : Երկուշաբթի առաւօտ ամբողջ Սիկիլիա դրոշմած է երկրաշարժի ցնցումներով, և լիաստուած են մահուանոց Մեսինա, Բէճճիօ Փալմի, Պակնարա և այլ քաղաքներ : Կեանքի կորուստը հազարներով կը հաշուուի : Հրդեհ որ առ հասարակ անբաժան է այսպիսի աղէտներէ՝ աննկարագրելի նախճիր գործած է : Փալէրմօի մէջ մեծ սուգ կը տիրէ, որովհետեւ շատերու ազգականներ Մեսինա կը քնակէին : Իրաւից թագաւորը և թագուհին անմիջապէս Մեսինա փութացին և արկածեալներ աղատելու գործին մասնակցեցան անձամբ : Կառավարութիւնը անօրինութիւններ ըրաւ անմիջական օգնութիւն հասցնելու համար : Նախօրէի կառավարչին տրամադրութեան տակ 100,000 ֆրանք զրուեցաւ և Թաւորը 200,000 ֆրանք նուիրեց անհրաժեշտ պիտոյք հոգալու համար և Ամանորի և Մոնուդի արքունիք ընդունելութիւնները արգելեց : Յրանստական նաւատորմէն 2 զրահաւոր և 3 մարտանաւ Մեսինա փութացին նմանապէս Անգղիական 3 մարտանաւ : Ամէն երկրէ ցաւակցական հետապիւններ կը հաւնին Իտալիոյ Վենապեալի և կառավարութեան :

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ Ա. ՅԱՂԱՐ ՊՅՈՒՅԵԱՆ

Ֆինանսերը եղողուշու Ամէրիկան խան

ՀԱՏՈՐ ԿՐ.
ԹԻՒՆ 1

ԼՐԱԲԱԺՆԻ ՅԱՒԵԼՈՒԱԾ

1909
Յունի. 4

ՕՍՄ. ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆ

Թ. Նեպ (Դեկ. 31). Նախագահը բացառ ժողովը ժամը իբր 7ին : Ծանոց թէ օրակարգի խնդիրներն են Հիւսէյին Ճահլտ պէյի հարցապնդումը, Քոզմիտի պէյի հարցապնդումը, Գաւթէմուսիի երեսփոխան Մահրի էֆ.ի տեղեկագիրը, Պայրամի արձակուրդը, նոր շնորհաւորականներու ընթերցում, Ելեմտական յանձնաժողովի մը կազմութիւն և ընտրական տեղեկագիրներու վաւերացում, Նախ կարգացուցեալ նախօրդ նիստի ատենադրուութիւնը և վաւերացուցեալ : Ապա ժողովը անոյն լսով օրակարգի առաջին խնդրին՝ որոշեց 11 օրէն, այն է Դեկ. 14ի երկուշաբթի օրը, Վարչապետը խորհրդարան հրաւիրել՝ երկրին աշխարհավարութեան վրայ բացատրութիւններ տալու համար ժողովին : Յետոյ կարգացուցեալ երկրորդ հարցապնդումը, որ կը վերաբերի մասնաւորապէս դահաժառանգ իշխան Բէշաս էֆ.ի ապահովութեան և ընդհանրապէս մայրաքաղաքիս ապահովութեան, և կը յանձնարարէ բացատրութիւն խնդրել Ներքին դոքտերու նախարարութեանէն : Այս առաջարկը ստուար մեծամասնութեամբ ընդունուեցաւ և որոշուեցաւ Ներքին Գործերու նախարարն հրաւիրել Դեկ. 14ի հինգշաբթի օրը բացատրութիւններ տալ խորհրդարանին : Գալով Մահրի էֆ.ի տեղեկագիրին, որ Ելեմտական, Դատական, Կրթական և այլ դոքտերու վրայ լաւ թելադրութիւններ կ'ընէ, առանց վիճարանութեան որոշուեցաւ օրինադիւծերու յանձնաժողովին յղել : Նախագահը ծանոց թէ ժողովին նիստերը պիտի դադրին մինչեւ յառաջիկայ ուրբաթ, և շաբաթ պիտի վերսկսին : Քոզմիտի էֆ.ի խնդրանքով որոշուեցաւ շաբաթ ալ չգումարիլ Յունաց Ծնունդին ի պատիւ, այլ՝ երկուշաբթի : Զիւղերը սակայն պիտի դումարին : Դադարէ մը ետքը երեսփոխաններէն անոնք որ դեռ ստորագրած չէին Անգղիոյ խորհրդարանին ուղղելի պատասխանը՝ հրաւիրուեցան ստորագրել : Ելեմտական յանձնաժողովին կազմութիւնը հինգ ճիւղերուն յանձնուեցաւ, պայմանով որ երեք երեք անգամ ընտրեն անոր համար : Ապա կարգացուցեալ շնորհաւորական նոր հեռագիրներ, նաեւ Իտալիոյ խորհրդարանին ուղղելի ցաւակցական հեռագիրը, և վաւերացուցեալ ընտրական քանի մը տեղեկագիրներ : Յետոյ յաջորդ նիստի օրակարգը կազմուեցաւ սպէս : Հանգստեան թոշակի դէմ բողոք, ընդհ.

տեղեկագիրներու ընթերցում և նոր շնորհաւորականներու ընթերցում : Նիստը փակուեցաւ ժամը 11ին և երեսփոխանները կտրքերով Կայս. պալատ դային հացկերոյթի համար, ուր հրաւիրուած էին նաեւ Ծերակուտականները, Վարչապետը և Ներքին դոքտերու նախարարը :

Գահաճառին պատասխանը. Հետեւեալ ուղերձը, զոր երեսփ. ժողովը սուաւ Գահաճառին ի պատասխան, կրնայինք աւելի կանուխ հրատարակել, եթէ գիտնայինք թէ վիճաբանութեան պահուն ուշադրաւ փոխիտութիւններ պիտի չկրէր բաց ի թուրքերէնի յատուկ լեզուական քանի մը թիթեւ սրբագրութիւններէ : Իր պատմական շահեկանութեան համար կ'արտատպենք զայն առանց այդ սրբագրութիւնները նշանակելու :

Վեհափառ,

Օսմանեան պատմութեան յալթութեանց չըրջանին յաջորդող կայուն ժամանակներուն մէջ, մէկ կողմէ շարունակ տեղի ունեցող արտաքին հոգեր և միւս կողմէ ներքին զեղծումներ, որ աւելի ազերտաբեր եղան, Օսմանցի ժողովուրդին բոլոր տարրերուն դժգոհութիւն պատճառեցին, և Ձեր օգոստափառ հայրը, իբր դարման այդ կացութեան, Կիւլհանէի խաթիթը Հիւսէյունը հրատարակեց որ ժողովուրդին անհատական իրաւունքները ապահովեց ու անոր զանազան կարգերուն ու տարրերուն միջեւ հաւասարութեան հիմ մը դրաւ : Այս կերպով թէ և Օսմանեան տէրութիւնը ժամանակին պահանջումներուն համապատասխանող նոր կեանք մը ստացաւ, բայց որովհետեւ պէտք եղաւ անհատական իրաւունքները աւելի լայն ու ամուր պայմաններով ապահովել, այն ատեն հարկ տեսնուեցաւ Կառավարութեան եղանակը փոխելու և ազգային իշխանութեան վրայ հիմնուած Սահմանադրութիւն մը ընդունելու : Ձեր Վեհափառութիւնը, դահ ելած պահուն, հարատակելով այս պէտքին ու պահանջումին և հետեւելով հանրութեան բաղձանքին, հրատարակեց Սահմանադրութիւնը և բացաւ խորհրդարանը : Արդէն կառավարելու մէջ խորհրդակցութիւնը էական պայման է, և եթէ օրինական այս ձեւին հակառակ կառավարական ունէ դրութիւն մը ըլլայ, ասիկա պէտք է նկատուի առ ժամեայ պարտութիւն մը զոր իրաւունք և արդարութիւն կրած են բռնակալութեան և հարստահարութեան երեսէն : Դուք դիտէիք որ Սահմանադրութիւնը ազգին այն ատենի վիճակին ու ընդունականութեանը կը համապատասխանէր, ինչ որ Ձեր խաթիթը Հիւսէյունին մէջ ալ յայտնած էիք : Բայց աւադանիէն ումանց յարուցած անդոյ դժ-

ուարութիւններուն պատճառաւ մեծ ազդի մը ապագան վտանգուեցաւ, Սահմանադրութեան տրամադրութեանց հակասող եղանակով մը Երեսփ. Ժողովը ցրուելով: Անոնք որ այդ դժուարութիւնները ստեղծեցին և ձեռք բարեցին՝ չդոհացան միայն ջնջելով Սահմանադրութիւնը որ ազգին ազատութեան և երջանկութեան հրովարտակն է, այլ նաև զրպարտեցին թէ տակաւին ազգը անընդունակ է և Սահմանադրութեան արդիւնումը պահանջելով՝ ազգին իմացական կարողութիւնն ալ առ ոչինչ համարեցին: Բայց հակառակ այն դժուած ու անարգ ջանքերուն որք եղան երկրին մէջ կրթութիւնը տարածելու պաշտօն ունեցողները ահաբեկելու և անոնց ճաշակը այլասեւեռու համար, բարեբախտաբար, իր իմացական զարգացման և բնատուր ձիրքերուն հետեւանքով, ազգը միշտ ատենին ըմբռնեց թէ ներկայ յոռի վիճակը մեծ անկումի մը պիտի առաջնորդէ և քաղաքակիրթ աշխարհի մէջ պիտի չկրնանք դիրք մը գրաւել: Առանց քաղաքական և քաղաքացիական իրաւունքներէն լիովին օգտուելու: Իրենց բողձանքը Ձեր Վեհափառութեան յայտնեցին: Բարեբախտաբար այս անգամ դուք ալ կատարելապէս համոզուելով որ թէ՛ ներկային և թէ՛ ապագային մէջ Տէրութեան ու երկրին համար բարօրութիւն մը պիտի ապահովուի, հակառակ ընդդիմախօսներու կարծիքին ու խորհուրդին՝ հրամայեցիք որ կրկին արդէն դոյութիւն ունեցող Սահմանադրութեան համաձայն երեսփոխանական ընտրութիւնը կատարուին և ժողովը գումարուի: Այս պատճառաւ Ազգը չնորհակալութիւն կը յայտնէ ձեզի: Ազգին զգացումներուն ձեր սրտին մէջ ցոլանալը Օսմ. տէրութիւնը պիտի փրկէ իրական կործանումէ մը, յառաջդիմութեան ու երջանկութեան ուղին առաջնորդելով: Անցեալին մէջ ալ եթէ դուք, վստահութիւն ընելով, վատ գիտումներու չանսայիք, երեսուն երկու տարուան մէջ հայրենիքին շուրջ պարզուող աւերակներուն տեղ չեն ու բարգաւաճ երկիրներ և յետադիմութեան տեղ յառաջդիմութիւն և զարգացում պիտի տեսնէիք: Բռնակալութեան երեսնէն անձնապէս օգտուող փոքր խմբակի մը շահերուն դէմ Ազգին սրտին վրայ այս խոր վէրքերը պիտի չբացուէին ու ասոնց փոխարէն հայրենիքը ամէն կողմէ բարեկեցութիւն պիտի ստանար և Օսմ. տէրութիւնը պետութեանց չարքին մէջ իրեն վայել քաղաքական դիրքը չառնցի ի վեր ստացած պիտի ըլլար:

Երբ այս բարեյաջող փոփոխութիւնը ըրինք, անկեղծօրէն նպատակ ունէինք քաղաքական խա-

ղաղ ճամբով մը ընթանալ և այս նոր կեանքի պոզոտային մէջ բոլոր քաղաքակիրթ ազգերու գնահատութիւնն ու աջակցութիւնը վայելել: Սակայն հակառակ մեր այս անկեղծ նպատակին, Պուլկարիա անկախութիւն հռչակեց և ասոր անմիջապէս յաջորդեց Աւստրիոյ Պոսնա-Յերսէքի կցումը, զոր առժամայն պայմանով գրաւած էր միջազգային դաշնադրութեան մը համաձայն: Այս դէպքերը Ձեր Վեհափառութեան յաւ պատճառեցին, որու կը մասնակցի ամբողջ Ազգը: Դահլիճը պիտի ջանայ անշուշտ Ազգին պատիւն ու իրաւունքը պաշտպանելու պայմանաւ կարգադրել այս դէպքերը, զոր երկարատեւ անցեալի մը չարաչափ գործունէութիւնը ժողովն ձգած է: Եւ բնական է որ հարկ եղած օժանդակութիւնը պիտի ըլլայ Դահլիճին, որ Սահմանադրութեան ոգւոյն համաձայն Երեսփոխանութեան Ժողովին վստահութիւնը կը վայելէ և Ազգին Ժողովին առջև պատասխանատու է: Երեսփ. Ժողովը ամէնէն աւելի պիտի ջանայ բոլոր տէրութեանց և Օսմ. տէրութեան միջև բարեկամական յարաբերութիւն մը ապահովել և բոլոր քաղաքակիրթ աշխարհի ցոյց տալ թէ, ինչպէս որ խաղաղութեամբ ներքին յեղաշրջում մը առաջ բերաւ, այնպէս ալ արտաքին խնդիրներու մէջ միշտ խաղաղասէր պիտի ըլլայ, և կը յուսանք որ ասոր շնորհիւ մեր տէրութիւնը օտար տէրութեանց չարքին մէջ մեծ տէրութեան մը վայել դիրքին պիտի բարձրանայ և մեր քաղաքական իրաւունքներէն լիովին ու իրաւամբ կարենալ օգտուելու համար ամէն տեսակ համակրութեան և յարգանքի պիտի արժանանայ: Կը յուսանք նաև որ Մեծ Տէրութիւնները, երբ ապահով ըլլան մեր խաղաղասէր ու բարի ջանքերուն, պիտի աջակցին մեզի վերը յիշուած երկու խնդիրները ի մօտոյ մեզի նպատաւոր եղանակաւ կարգադրելու: Ներքին գործերու մէջ, Երեսփ. Ժողովին առաջին պարտականութիւնը պիտի ըլլայ Տէրութեան ելեմուտքը լաւ մը հաւաւտարակցել, այնպէս որ հակառակ ելեմուտցոյցին ալեւս ունէ անհատի գրպանէն փարա մը իսկ չելլէ, ոչ ալ պետութեան զանձէն դրամ մը ծախսուի: Թէև տէրութեան հասոյթներուն ու ծախքերուն վրայ արթուն հսկողութիւն պիտի ըլլայ, բայց ծախքերու և հասոյթներու միջև հաւասարութիւն մը գոյացնել կարելի պիտի չըլլայ, որովհետեւ տարիներէ ի վեր ելեմուտական պատմութեան մէջ նմանը չտեսնուած կերպով շտապօրէն ծախքեր հաստատուած են: Ամէն պարագայի մէջ պիտի ջանանք մեր հասոյթը օրինաւոր պէտքերու միայն ծախսել և ասով մեր վարկը աւելցնել: Ասկէ

հաջը մեր տերութիւնը ղեղին ու շոյլ տէրութիւն մը պիտի չնկատուի, այլ հոչակ պիտի հանէ իրեւ իր գանձին համաձայն վարուող անտեսագէտ տէրութիւն մը:

Մեր ժողովուրդին ամէն տարրերուն ու դասաւ կարգերուն բարեկեցութիւնն ու երջանկութիւնը ապահովելու համար պէտք է. — Անդորրութիւնը ու խաղաղութիւնը հաստատել, արգարութեամբ հառաքալայ իրաւունքը պահպանել և Տէրութեան որոշումներն ու վճիռները անկախօրէն դործադրել, հայրենիքին ամէն կողմերը դպրոցներ բանալով և պետական արդի վարժարանները բարեկարգելով ազգին զաւակներուն միօրինակ, ազատ և ազդաւն լին քաղաքական կրթութիւն մը տալ, ճամբաները և հազորդակցութեան միջոցները շտապել, որպէս զի կարելի ըլլայ երկրին արտադրութեանց համար ընդ ու օտար սպառման նոր վայրեր գտնել, երկրագործութեան, արհեստներու և վտանգաւոր նութեան դարգացման միջոցները հայթայթել և մեր ծովային ու ցամաքային ոյժը մեր երկրին աշխարհաբարական զիբքին համապատասխան վիճակի մը հասցնել, ոչ թէ ուրիշ իրաւունքները բռնաբարելու, այլ մեր երկրին օրինական իրաւունքները պահպանել կարենալու համար: Ուստի պիտի աշխատինք քննել թէ՛ Կառավարութեան կողմէ ներկայացած և թէ՛ ժողովին հարկ դատած օրինադրեալները և դնել օրէնքներ որոնք համաձայն ըլլան Հայրենիքի պէտքերուն և Օսմ. ազգին պահանջներուն: Շնորհակալ ենք որ վերջնական ու անփոփոխելի կերպով որոշած էք մեր երկիրը սահմանադրապէս վարել, որովհետեւ Սահմանադրութիւնը մեր վսեմ բաղձանքները իրագործելու միակ երաշխիքն է: Նմանապէս Օսմանցի ազգն ալ անընդունելի կերպով և ոչ մէկ ոյժի դէմ տեղի չտալու պայմանով ընդունած է Սահմանադրութիւնը: Երեսփ. Ժողովը մեր ազգային իշխանութեան խորհրդանշանն է: Անոր բացման օրը Ձեր Վեհափառութիւնը մեր զիմաց ունենալով՝ տեսանք որ Վեհապետն ու ազգը բաժնող ամէն արգելք ու պատուար վերցած են: Ասիկա մեզի պարծանք մը եղաւ, մեզի մեծ ուրախութիւն պատճառեց: Մեր սիրտերէն միայն Հայրենիքին ու ազգին սէրը կը զեղու, մեր բոլոր փափաքն է ազգին ու Տէրութեան օգտակար գործեր տեսնել: Մեր առաջնորդը պիտի ըլլայ միութեան և հաւասարութեան ճրագը, իսկ մեր նպատակը՝ իրաւունք ու արդարութիւն: Երեսուն երկու միլիոն ժողովուրդի իրաւունքը պահպանել խոստացանք: Մեր խոստումն ու փոխանորդութիւնը կատարելու մէջ մեր խղճի

խայթէն ու Տէրօջը վախէն զատ հոգ մը չունինք:
Բարի նպատակ ունեցողին հարկաւ կ'օգնէ Աստուած:

Մայրագլխի՛ն, Սրկիրիոյ աղէտին համար ցաւակա-
ցական հեռագիրներն ուղղուեցան Վեհ. Սուլթանին
կողմէ՛. Իտալիոյ Թագաւորին, Վարչապետին կողմէ
Իտալիոյ Վարչապետին և մայրաքաղաքիս՝ Բաղա-
քապետական ընդհ. ժողովին կողմէ Միլանի՝ Բա-
ղաքապետութեան, Արտաքին գործերու նախա-
րարն անձամբ Իտալական զեապանատուն զնաց և
ցաւակցութիւն յայտնեց զեպանին, Վարչապե-
տին կողմէ սոյն պաշտօնը կատարեց թարգման
Մուխթար պէյ, Պոքթթի սէնաթքան ալ ցաւակ-
ցական հեռագիր մը զրկեց Իտալիոյ Ներքին գոր-
ծերու նախարարին, — Պուկար լրագիրները կը
յայտնեն թէ Աւետրիա 1897է ի վեր յանձն առած է
Պուկարիոյ օգնել որ դրաւէ Էտիրնէի նահանգը և
Սև Ծովու եզերքին մէկ մասը, — Բ. Դուռը Պուկ-
արիոյ առաջարկած է վերստին զրկել զՄ. Լիպտ-
չէվ, բայց Պուկարիոյ տակաւին որոշում մը չէ
առւած, — Բուրջ ազատական Պէտէրլաան փաշայի
որդիները, որոնք Ափրիկեան Տրիպոլիս քսոորուած
էին, մայրաքաղաքս ժամանեցին և անոնցմէ մին՝ զինը
գլխաւորող Բուրդերու և Հայերու խօսելով ըսա-
թէ «Այս Սահմանադրութիւնը Հայոց շնորհիւ չա՛
հեյանք», — Հինգշաբթի իրիկուան հացիկոյթին
մէջ աղանդերի պահուն Սուլթանին ինքնագիր մէջ
ուղերձը կարգացուեցաւ, որ շատ ծափահարուե-
ցաւ արտայայտուած հայրական զգացումներուն և
Սահմանադրութիւնը պահպանելու Կայս. հաստատ
կամօքն համար, Կայսրը շատ գուարթ էր և երջա-
նիկ «Կեանքիս մէջ չեմ յիշեր վայրկեան մը ուր
այսքան երջանիկ եղած ըլլամ», ըսաւ ի տես երես-
փոխաններուն համակրական ջերմ արտայայտու-
թիւններուն:

Աւետիսէի օրացոյցները պատրաստ են , և աշակերտութեան համար ծրարով պիտի ղրկենք մեր գործակալներուն :

Աւետ. Ժող. Գումդափուրի Միշնըն Հաուսի Անդ-
դիական վարժարանի աշակերտուհիները Հայաս-
տանի սովելոց համար 250 դահ. հաւաքելով Պատ-
րիարքարան զրկած են : Բէհապի ժողովուրդն ալ
զրկած է 6 ոսկի և Գալատուրան գիւղը 2 ոսկի :
—Վեր. Գալուստ Վարդանեան, որ 50 տարի քա-
րոզչական պաշտօն կը վարէր. Նաղարէթի մէջ,
Դեկ. 16ին յանկարծամահ եղած է :

Հայ խոյ. Իդմիրի առջև կեցող Հաֆայե յաժա-
նաւուն հրամանատարը փոխադարձ այցելութիւն
տուաւ Դուբեան Սրբազանի, որ Սորհրդարանի
բացման առիթով իր կողմէ երկու քահանայ դրկեց
յիշխող նաւուն հանդիսաւորութիւններուն մասն
նակցելու համար. — Մալաթիոյ ժողովուրդը բոլոր-
քեկով կը պահանջէ 30 կտոր հող, որունք հին բէժի-

մի օրով Կայս. ազարակներուն միացուած էին — Վանայ Առաջնորդ Զուէն Ծ. Վրդ. տեղւոյն Սալ-նապատի վանքին ազջկանց որբանոցին կարօտ վի-ճակը ներկայացնելով՝ կրթասէր ազգայիններուն ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ նոյն կարեւոր Հաստա-տութեան վրայ : Նաեւ կուսակալին պահանջմամբ վերջին խօգտութիւններուն վրայ մանրամասն տե-ղեկագիր մը պատրաստած է : — Հաճոյնի 2,000 տուն Հայերէն 1,500ը անօթի են և վերջերս եր-կու կին և ազջիկ մը մեռած են անօթութենէ : — Մուշի քաղաքին մէջ և շրջակաները հարիւրաւոր մահամերձներ կը գտնուին : Երկու կին սովէն մե-ռած են : Սովի զխաւոր պատճառը միւլթէղիմներն ու շահագէտներն են , որոնք կը պահեն ցորեն-ները : — Զարայի մէջ Հայ հարս մը իր սովա-տանը վիճակէն հարկադրուած՝ քաղաքին հարուստ մէկ Թուրքին տունը կ'ապաստանի , ուր իւր կրօ-նափոխ քանի մը օր կը պահուի : Բայց, զգալով իր սխալը , պատահութեամբ մը կը փախչի : Տան Նուհ անուն երիտասարդը զայն գտնելու համար իր ար-բանեակներով սուսերամերկ կը խուզարկէ տունները և շատերու հետ կը դանակոծէ նաեւ քահանան : Իր մոլուցքին մէջ կ'առեանդէ ուրիշ հարս մը, որ յի էր և վախէն կը վիժէ երախտն : Հարիւրապետը կը կարծէ թէ Հայերը Թուրք կին մը փախուցած են , զէնքի կը կանչէ զօրքը : Բայց բուն իրողութիւնը հաս-կընալով կը վերադառնայ՝ հինգ ժամ դիւղը չար-չարող սրիկան ազատ թողլով : — Մուշի մէջ տուր-քի հաւաքիչները բռնապետութեան շրջանի ամէն չարիք ի գործ կը դնեն և դիւղացիները խոշ-տանգելով կը խեն անոնց սրտուած նպաստի փոք-րիկ գումարները : Ամէն տեղ նոյն խստութեամբ կը դանձուին յետնեալ տուրքերը : Իզմիրեան Սըբ-բազան այս մասին ազգու թագրի մը տուաւ Բ. Դրան : — Կայսերազուն իշխաններէն Եուսուֆ Իզ-ղէտտին էֆ. 8 ռսկի և Մէճիա էֆ. 30 ռսկի նուր-բած են Հայաստանի սովեակներուն համար : — Հինդիւան էֆ. Խնամակալութեան կողմէ իր մա-սին եղած դիտողութեան դէմ բողոքելով դադրեր է աշխատելէ : Յովհ. էֆ. Շահնազար աւժամապէս կը վարէ տեսչութեան գործը : Աղդ. պատմութեան և իմաստասիրութեան պատմութեան ուսուցիչ կարգուած է Նիւ Եօրքի համալսարանի շրջնա-ւարտներէն Յովհ. էֆ. Յակոբեան : — Ակնաբոյժ Տր. Էսմէրեան էֆ. Եւրոպայէ վերադարձաւ : — Վահրիճ Վրդ. անցեալ կիրակի իրիկուն Պատրիար-քարանի փողոցին մէջ 7 տեղէ զարնուելով սպան-նուեցաւ :

Վէնեցուէլ . Յօրմէհեաէ Նախագահ Բասթրօ դէպ ի Գերմանիա մեկնած է , Վենեցուէլա յուզ-եալ վիճակի մէջ կը գտնուի : Փոխ նախագահ Զօր. Կոմէզ վերջապէս սլարուաւորեցաւ վճռական քայլ

մը առնել : Դահլիճէն արտաքուց բոլոր այն ան-դամները որոնք Բասթրօի թիկունք կը նկատուէին , և նոր Դահլիճ մը կազմեց : Նաեւ ձերբակալեց այն զլխաւոր մարդիկը որոնք ամբաստանուած էին իբրեւ իր կեանքին դէմ դաւաճանող : Բասթրօի համար կ'ըսուի թէ համախոհ է այս դաւադիրնե-րուն : — Նոր վարչութիւնը յետս կոչած է Հո-լանտայէ Վենեցուէլա ապրանք փոխադրելու դէմ արձակուած վճիռը : Ասով կը վերնայ երկու կա-ռավարութեանց մէջ ծագելի ձգտումին մեծ պատճա-ռը : Կը թուի թէ Բասթրօի զգուշի իշխանու-թիւնը վերջ պիտի դնէ , և թէ այսուհետեւ Վե-նեցուէլա կարող պիտի ըլլայ սիրալիր յարաբերու-թիւններ հաստատել Միաց. Նահանգներու և ուրիշ երկիրներու հետ :

Միաց. Նահանգներ. Ուաշինկթընէ լուր կը տրուի թէ Միաց. Նահանգներու զբահաւորները Վենե-ցուէլա զրկուած են Վենեցուէլայի նոր կառավա-րութեան բացորոշ փափաքին համաձայն : — Թէ թղթատարական պաշտօնէս թիւնները ո՛րքան ա-հագին դործ կ'ընեն , կարելի է դադար մը կազ-մել սա իրողութենէն թէ չսկսեալ մը թղթատա-րական 5,000 պարկ և ուրիշ մը՝ բաց ի սովորա-կան պարկերէն գրեթէ 83,000 արձանագրեալ ծրար-ներ բերաւ : — Փրկութեան Բանակը Միուենդի առ-նին ճաշ մը տուաւ Նիւ Եօրքի մէջ 25,000 աղ-քատներու : Այդ օր նոյն կազմակերպութիւնը կե-րակուր և ուրիշ պիտոյքներ հայթայթեց բոլոր երկրին մէջ գտնուած իւր 1,500,000 դժբաղդներու :

Ռուսիա. Սբ. Փետրոսպուրկէ կը հեռագրուի Դեկ. 24 թուականով թէ լրացիւնները միաձայն կը հաւնին տէրութեանց ուղղուած շրջաբերական ծանուցադրին : Այստեղի գործերու նախարարին ամէնէն խիստ քննադատները հիմա կը ճանչնան թէ սն ինքզինք նշանաւոր հանգիստացուցած է իր հղօր ջատագովութեամբ ի նպաստ միջադրային հա-մաձայնութիւններու արժանապատուութեան , և Ռուսիոյ և Սլաւներու շահերուն համար իր հոգա-ծութեամբ : — Տուման , ի նկատ առնելով նախա-րարական կնճառութիւններու կարելիութիւնը Դեկ. 24ին նախամեծար համարեցաւ ստուար մե-ծամասնութեամբ քուէարկել Ադարակային ծրագրին երկրորդ յօդուածը , որ կը արամադդէ դիւղացիներու անհասական հողատիրութիւն : Միւս յօդուած-ները դժուարութիւն չեն յարուցանելու : Այսօրուան որոշումը օտարադգի դիտողին դարադուխտ ար-ժան դէպք մը պիտի երեւի , նշան մը՝ Հաստ-րակական զրութենէ գեղացիներուն ազատագրման և Ռուսիոյ դէպ աշխարհային յառաջդիմութեան կէտ նպատակին ուղղուելուն :

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ Ա. ՅԱՊՈՐ ՊՅՈՍԵՍԱՆ

Ֆինանսըլար եղգուշու Ամբիգան խան

Յ. ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆԻ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՔ

1909

ՏԱՐՈՒՈՑ ՀԱՄԱՐ

ԳՐԱՆԻ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԷՎ ԵՐԵՍԸ ԵՐԿՈՒ ՕՐՈՒԱՆ ՅԱՏՈՒՎ

ԳՐԱՆԻ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԷՎ ԵՐԵՍԸ ՄԷՎ ՕՐՈՒԱՆ ՅԱՏՈՒՎ

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԷՎ ԵՐԵՍԸ ԵՐԿՈՒ ՕՐՈՒԱՆ ՅԱՏՈՒՎ

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԷՎ ԵՐԵՍԸ ՄԷՎ ՕՐՈՒԱՆ ՅԱՏՈՒՎ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ ԳԵՐԸ ԿՐ ԿԱՐՈՒՄԱԿԵՆ ԿԱՐԳ
ՄԸ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԵՒ ՀԱՇՈՒՄԱԿԱՆ ՕԳՏԱ-
ԿԱՐ ԺԱՏՈՐՈՒՄԻՆԳԵՐ, ՈՐՈՒՄ ԱՆԿՐԱԺԵՏ
ԵՆ ԱՄԵՆ ԳՈՐԾԻ ՄԱՐԴՈՅ :

ՕՐԱՅՈՅՑ-ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ

Պատի Օրացոյցներուն ամենէն ընտիրը,
որ միեւնոյն ատեն օրական նօթերու ար-
ձանագրութեան կը ծառայէ :

ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻ՝

Յ. ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ Թղթալանաւանդը
Ֆինանսները, Կ. Պոլիս :

Կը վաճառուին նաեւ Կ. Պոլսոյ եւ Դաւառաց բոլոր
Թղթալաններու եւ Դրաւանաւներու քով :

ՎԵՐՁԻՆ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԸ !!!

ՇՏԵՄԱՐԱՆ

ՊԻՏԱՆԻ ԳԻՏԵԼԵԱՅ

Զ. Տ. Ս. Փափաքան

Կը պարունակէ .

Ընտանեկան Բժշկութիւն ըստ Փրոֆ. Տէսփիքի,
Չինականագիտութիւն (Chiromancie) : Մաթեմատիկա
(Phrenologie) : Մեղմանագիտութիւն (Apiculture) : Ե-
րաչափ : Հին եւ նոր ազգային երգեր : Օգտակար
գիտելիքներ եւ պիտանի ծանօթութիւններ :

40 գիրք մէկ գիրքի մէջ ամփոփուած : Առաջին
անգամն է որ այսքան օգտակար գիրք մը կը հրա-
տարակուի մեր մէջ :

Լաւագոյն եւ միակ գիրքը Կաշաբի նուէրի համար
Վարժարանի Տնօրէններու եւ Ուսուցիչներու
մասնաւոր զեղչ : Գին 6 դա՛ :

Դիմել «Կաշաբ» հրատարակչին հետեւեալ հասցէով :

استانبولده آمرقان خانده پاپاسیان

Papazian, Bible House, Constantinople. 4—6

Փոստըրտեր Ծննդեան, Նոր տարուան եւ այլ
առիթներու յարմար, տարբեր տեսակներով եւ ար-
ժէքով 100 հատը 10—50 դա՛ : 20 դա՛ի նամա-
կաղբյւր՝ զրկողին ամէն տեսակէն ընտրելով 100
հատ կը զրկենք : Խնդրանքները հետեւեալ հասցէին
Etablissement Horticole de Therapia, Constan-
tinople. 6—8

ԲՐՈՑ. Վ. Յ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ՆՈՐ ԲԱՌԱՐԱՆ

ԱՆԳԼԻՆԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ

Բ. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ, ՍՐԲԱԳՐՈՒԱԾ ԵՒ ՄԵԾԱՊԷՍ ՃՈՒԱՅՈՒԱԾ

ԹՈՒՂԹԸ, ԿԱԶՄԸ ԵՒ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԸ ԱՄԵՆԱՐՆԵՐ

Գին 50 Դանեկան

Կեդրոնատեղի Յ. ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ Վաճառատունը, 27, Ֆինանսները, Կ. Պոլիս :

Նաեւ Մայրաքաղաքիս եւ Դաւառներու բոլոր Դրաւանաւներու քով :

«ԱՒԵՏԱՐԵՐ»

ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆ ՍՈՎԵՏԱԼՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Ճէրբահի Աւետ. ժող. ոսկեղրամ 400 դահ., Պանտրմայի Կիրակ. Դպրոց 35, Տիկ. Զարուհի Գոսալազեան 23, Պոյաճըքէօյի Բողոք. եղբայրներ 150, Կէտիկիաշայի Կանանց Ընկ. 276, Միս Տատի Կասարանը 120, Ա. Ա. Մոմճիատիա 100, Տր. Վէն Միլինճըն 100, Բ. Ի. Ալթունեան, Նիւ Եորգ 50, Հ. Պ. Մանրոսեան, Պաղէլ, Զուրիցերիա 616, Բ. Ս. Ճէճիզեան, Աղեքսանդրիա, 264, Վեր. Մազնոթըն և Տր. Նիւթըն, Զմիւռնիա, 400, Պալքէսիբի Աւետ. ժող. 138, Ա. Ն. Մինասեան, Նիւ Եորգ 74, Ուրֆայի Բողոք. ժող. 1,000, Սարահմազայի Բողոք. ժող. 30, Փաշլուշի չաքաթաթիբի խմբագիր Մ. Սարափնի և Հ. Կ. Մանրոսեանի ձեռքով 2,190, Պարտիզայի ժանչերու որդանոցի աշակերտներ 249, Տիկ. Տիրուհի Աթանասեան, Պարտիզայի, 28, Պրուսայի աղջկանց վարժարանի Բ. Զ. Ընկ. 173, Պրուսայի աղջկանց Ամերիկ. Վարժարան, տուողներու փաթեթին հանձնատ Ս. Պատրիարք Հօր յանձնուած 1,000, Պէպէթի Կիրակ. Դպրոց և բարեկամներ և Բոյէթի Դպրոցի փրօթէսորներ 1,788, Տիկ. Դարիա Փիւշման, Շիքակօ, 565:

Ծանօթ. Աւետ. Բեքի նախորդ թիւին հանգանակութեան ցանկին մէջ Մուրատայի Բողոք. ժող. 400ը պէտք է կարդալ 55, և Սկովտական միտինարութիւնը՝ Հրեայ Սկովտական միտինարութիւն, Զմիւռնիա:

Յաճախորդներու ուղած կամ ներկայացուցած լուսանկարներէն, Եւրոպական տպագրութեամբ, պարզ կամ դուռնաւոր փոքր տպագրութիւններ կը կատարուին զիւրաւատչելի զինուոր: Դորձադրութիւնը մաքուր ու արագ:

Փափաքողներուն կը զրկուի նմոյշներն պայմաններով մէկտեղ: Դիմել տու

Ներսէս և Բաբերդեան, Անաթոլիա Դիմել, Մարտի 10—26

Մեղի զբոսն էրէր. Ամէնուն Տարեցոյցը. Թէոդիկ. 1909: Գ. տարի: Կանոնաւոր զիրք մը 384 երեսով, 131 պատկերով և 1,001 նիւթով: Յօրինողն իրաւամբ կոչած է զայն Հանրապետական, ուր ընթերցողը չահեկան ու չինիչ ամբողջ նիւթ կը գտնէ և կ'ընտելանայ չափ զէւրեւր, որոնց անունները և գործերը կը լսէ ու կը կարդայ այնչափ յաճախ: Դին 15 դահ.:

Շտեմարան Պիտանի Գիտելեաց. Զ. Տ. Ս. Փափաղեան: Հեաքըքրաշարժ հատոր մը որ կը պարունակէ բժշկական բառարան, ձեռնահմայութիւն,

մատարանութիւն, երազան, օդատար զիւրեղներ, հին և նոր լեզուներ, հանգուկներ և այլ պատանի ծանօթութիւններ: Էջ 128, գին 6 դահ.:

ՍՊԱՌԵԼՈՒ ՄՕՏ

Տօք. Ն. Տաղաւարեանի հետեւեալ հեղինակութիւնները կը վաճառուին Մաքրեան վաճառանոցն ի Ֆինանցերար Եօգուց-Սրամպուլ.

1. Գիտական Շարժում, 1886ի տարեկ. 20
2. Գիտական Շարժում, 1887ի տարեկ. 20
3. Բնական Պատմութիւն Ա. Հատոր (Մարդկային կազմախօսութիւն) 40
4. Նոյնին Հատաւորը 8
5. Ծննդական զործարանը (կազմախօսութիւն, ընտելութիւն և առողջարանութիւն) 6
6. Առանին Առողջապահութիւն 25
7. Սաղմնախօսութիւն 5
8. Calcul Urinaire 10
9. Ծագումն հայ ասուրյ 10
10. L'univers et sa formation 10
11. Տիեզերք և իր կազմութիւնն 10
12. Մանրէաբանութիւն 10
13. میقرو بیولوژی 10
14. Տարուինականութիւն 3
15. Բառացուցակ Ախտանունաց 3
16. Հայոց կաթողիկոսութիւնն և այժմու կաթողիկոսի ընտրութիւն 2 1/2

Ազոթքի Եօթնեակին տոթիով երկու ազոթազով պիտի ըլլայ Պայպըլ Հառնի Ժառանգ. Պ. Բին Յունի. 4ի Բշ. օրը, ժամը 9ին (Ը. Թ.), երբ Սարքերդի հովիւ Վեր. Թորոս Արտանեան Հայերէն պիտի խօսի և Վեր. Փանուրի Թուրքերէն, միւսը Յունի. 8ի Ուր. օրը, ժամը 9ին (Ը. Թ.), երբ Լանկայի նորնաիր հովիւ Վեր. Գէորգ Տէմիրճեան Հայերէն պիտի խօսի և Վեր. Ղազարոս Կարապետեան Թուրքերէն Ամէն ոք սիրով կը հրաւիրուի ներկայ գտնուիլ:

Ե. Բրիտ. Ընկերակցութեան ազոթքի ժողով, ժամ 9.30 (Ը. Թ.), ի Բէսթ, Գումգալու: Իւսկիւտար, ժամ 9: